

GIJ ZULT KRACHT ONTVANGEN VAN DE HEILIGE GEEST

(Hand. 1,8)

Parochievernieuwing door

Geloofsverdieping

Gemeenschapsopbouw

Evangelisatie

BISDOM

ROERMOND

GIJ ZULT KRACHT ONTVANGEN VAN DE H. GEEST

(Hand. 1,8)

Parochievernieuwing door

GELOOFSVERDIEPING

GEMEENSCHAPSOPBOUW

EVANGELISATIE

COLOFON:

© Bisdome Roermond, januari 2005
Dienst

Postbus 980
6040 AZ Roermond
T: 0475-386888
F: 0475-331944
W: www.bisdome-roermond.nl
E: info@bisdome-roermond.nl

Nabestellen via: www.carolushuis.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, of op enigerlei ander manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

BISDOM

ROERMOND

INHOUD

Voorwoord	5
Lijst van afkortingen	6
INLEIDING	7
A. HET VORMEN VAN DE KERNGROEP VITALISERING	10
B. DE VERKENNENDE FASE (“ZIEN”).	11
1. PERSOONLIJK EN GEMEENSCHAPPELIJK GELOOFSLEVEN VERKENNEN	11
2. VERWERVEN VAN EEN THEOLOGISCHE VISIE OP VITALISERING	11
3. HET VERKENNEN VAN MOGELIJKHEDEN TOT VITALISERING - GOOD PRACTICES ...	12
4. VERKENNING VAN PASTORALE SITUATIE	12
C. DE KEUZEFASE. BEPALEN VAN CONCRETE VISIE, DOELGROEP(EN) EN DOELSTELLING(EN) IN PROJECTVORM (“OORDELEN”)	13
1. VISIEONTWIKKELING VOOR VITALISERING HIER EN NU	13
2. KEUZES MAKEN	13
1. DE DOELGROEP	14
2. DE DOELSTELLINGEN BIJ DE DOELGROEP. WAT WILLEN WE VERBETEREN? ...	14
3. HET KIEZEN EN VORMEN VAN DE MEDEWERKERS	14
4. KIES CONCRETE ACTIES	15
5. ZOEK DE JUISTE MIDDELEN	16
6. BEPAAL EEN TIJDSPAD	16
7. COMMUNICEER	16
D. OPERATIONALISERING: INITIËRING, AANSTURING EN EVALUATIES (“HANDELEN”)	17
E. HET PAROCHIEFEEST!	17
NOTEN	18
Bijlage I. THEOLOGISCHE ONDERBOUWING VAN VITALISERING: DE PAROCHIE	
ALS MYSTERIE, GEMEENSCHAP EN ZENDING	19
1. DE BRONNEN: VATICANUM II EN CHRISTIFIDELES LAICI	20
2. DE PAROCHIE ALS MYSTERIE	22
1. DE OPBOUW VAN HET RIJK GODS.	22
2. HET SACRAMENTELE LEVEN	22
3. DE PERSOONLIJKE GAVEN VAN DE H. GEEST	23
4. DE GODDELIJKE EN MENSELIJKE DEUGDEN	23
1. HET GELOOFSLEVEN	24
2. DE LIEFDE	25
3. DE HOOP	26
5. DE ZALIGSPREKINGEN	26
3. DE PAROCHIE ALS GEMEENSCHAP	27
4. DE KERK EN PAROCHIE ALS ZENDING: EVANGELISATIE	28
1. HET WEZEN VAN DE MISSIE	28

2. PROBLEMEN MET MISSIE VANDAAG DE DAG	28
3. TOCH MISSIE?	29
4. KATHOLIEKE GEMEENSCHAP ALS WEZENLIJK MISSIONAIR	29
1. DE MISSIE VAN DE PAROCHIE AD INTRA	31
2. VANUIT DE PAROCHIE NAAR DE WERELDKERK.	33
NOTEN	35
BIJLAGE II: CONCRETE PASTORALE AANKNOPINGSPUNTEN	39
1. DE PAROCHIE ALS MYSTERIE	39
1. DE KOMST VAN HET RIJK GODS	40
2. DE DEELNAME AAN DE SACRAMENTEN VAN GODSONTMOETING	40
3. HET GEBED, MEDITATIE EN VASTEN	42
4. CATECHESE	45
5. DE PAROCHIE ALS PLAATS VAN INFORMATIE OVER LEVENSWIJSHEID.	47
6. GEESTELIJKE LEIDING EN RETRAITWERK	48
7. ANDERSSOORTIGE VIERINGEN	49
8. HET OPENEN VAN PLAATSEN VAN RUST EN BEZINNING	49
9. BIBLIODRAMA	50
10. GEBEDSTOCHTEN, BEDEVAARTEN, TOCHTEN LANGS KERKEN, KRUISEN EN KAPELLEN	50
2. DE PAROCHIE ALS GEMEENSCHAP	51
1. DE EUCHARISTIEVIERING	51
2. SMALL CHRISTIAN COMMUNITIES	51
3. HET GEZIN	53
4. JONGERENGROEPEN	53
5. DIACONIE	53
6. ROEPINGENPASTORAAT	54
7. PAROCHIEFEESTEN EN VRIJWILLIGERSDAGEN	54
3. DE PAROCHIE ALS ZENDINGSGEMEENSCHAP	55
1. DE NIEUWE EVANGELISATIE AD INTRA	55
2. DE MISSIONERING AD EXTRA	58
1. NAAR DE EIGEN MENSEN BINNEN DE GRENZEN VAN HET SAMENWERKINGSVERBAND.	58
2. NAAR HET BUITENLAND	60
NOTEN	62
BIJLAGE III: INVENTARISERING PAROCHIE-ACTIVITEITEN	71

VOORWOORD

In het kader van het proces van vitalisering en herstructurering is tot nu toe veel aandacht uitgegaan naar het laatstgenoemde proces. Vanuit het bisdom zijn er tot nu toe drie nota's verschenen, getiteld *Op weg naar vitale parochiegemeenschappen*. Revitalisering door herstructurering van de parochies in het bisdom Roermond (1996), *Parochiële evangelisatie*. Een nieuwe uitdaging (1999) en *Verder op weg naar vitale geloofsgemeenschappen*. Voortgangsnota voor allen die betrokken zijn bij de parochieopbouw in het bisdom Roermond (2002). In oktober 2004 werd ook nog een blauwdruk gepubliceerd over clustervorming in 2010.

Als voorwaarde voor een vitalisering was en blijft een goede structuur nodig. De tijd lijkt nu echter rijp om de primaire doelstelling, de vitalisering van de parochies, meer expliciet onder de aandacht te brengen en uit te werken.

Dit document is een werkinstrument. Het biedt een praktische handreiking aan allen in de parochie die hun beste gaven willen inzetten voor de bezieling van onze geloofsgemeenschappen.

De hoofdtekst bestaat uit een voorstel om vanuit de leiding van de parochie strategische en methodische aanzetten te geven tot vitalisering. De tekst is dan ook voornamelijk bedoeld voor de parochiepriesters en diakens, voor kerkbestuursleden, parochieraden, maar ook voor dekenale besturen en raden.

Dat neemt niet weg dat elke andere groep en iedere gelovige kennis kan nemen van de hier uitgewerkte ideeën, en aan de hand hiervan ook zelf, samen met elkaar, onder coördinatie van de leiding van parochie/cluster/dekenaat, eigen initiatieven kan ontplooiën. Hopelijk vindt dus ieder van u iets van zijn of haar gading!

Een aantal dingen kunnen in deze nota niet direct worden opgelost of veranderd: het aantal priesters en kerkgebouwen, negatieve jeugdherinneringen van mensen, de cultuur van ik-zucht en verharding om ons heen, etc., etc.. Maar wat we kunnen proberen is om overal in de parochie tekenen van Zijn leven te ontdekken, om daar dan dankbaar bij aan te sluiten. Zoals na een aardbeving of lawine met reddingshonden wordt geprobeerd levenden onder het puin te halen, zo mogen wij op zoek gaan naar sporen van geestelijk leven en die proberen te reanimeren, eventueel op de intensive care afdeling van de parochie! In een Kerk die niet meer zo florissant uitziet, mogen we de bollen vinden, die in een nieuwe lente zullen uitbotten. We mogen klein beginnen, maar als het vuurtje eenmaal weer is aangewakkerd, kan de hele cluster binnenkort weer in vuur en vlam staan!

Moge de H. Geest ons op voorspraak van Maria zijn vuur schenken, opdat de Kerk mag leven vanuit liefde en geloof !

+ *Frans Wiertz*
Bisschop van Roermond

LIJST VAN AFKORTINGEN

AG	Ad Gentes,
CL	Christifideles laici
DC	Deus Caritas est
EN	Evangelii nuntiandi
GS	Gaudium et spes
IM	Inter mirifica
LG	Lumen gentium
PDV	Pastores dabo vobis
RM	Redemptoris missio

INLEIDING

Als u de vorige nota's gelezen hebt, en weer met een nieuwe nota geconfronteerd wordt, kan de eerste gedachte zijn: ik heb het al druk genoeg. Laat u zich echter vooral niet gek maken. Vitaliseren bestaat vaak niet zozeer méér doen,¹ maar allereerst dezelfde dingen anders doen: meer van binnenuit en gedragen door een diep innerlijk leven, door het leven in overvloed (Joh. 10,10), ja het eeuwig leven (Joh. 4,14) dat Jezus ons kan geven!²

Wanneer gaan mensen meer leven? Wanneer ontstaat "Flow"?³ Meer nog, hoe worden ze enthousiast, letterlijk "vol van God" zoals Maria, die vol is van genade (Lc. 1,28), St. Paulus, die stelde: "Christus leeft in mij" (Gal. 2,20), en St. Stefanus, waarvan geschreven staat dat hij vervuld was van H. Geest (Hand. 7,55)?

In het dagelijkse leven komen mensen tot leven, als ze in hun geest een bepaald idee, een bepaald doel voor ogen krijgen, waarvan niet slechts de verwerkelijking, maar ook het werken eraan zelf als gelukkigmakend wordt gezien en ervaren. Het moet een realiseerbaar doel zijn, maar de ervaring wijst uit dat hoe hoger het doel is dat nagestreefd wordt, des te meer het mag kosten (vgl. het streven naar medailles of kampioenschappen - (vgl. I Kor. 9,24).

Vitalisering van parochies ontstaat blijkbaar dan, als we samen weer een helder en realiseerbaar doel voor ogen krijgen, waaraan we samen kunnen werken. Wat is dat doel? Wat anders dan het vitaliseren of "verlevendigen" van de parochies zelf?

Wat is dat voor een leven waartoe de parochies geroepen zijn? Jezus stelt heel duidelijk: "Hierin bestaat het eeuwig leven, dat zij U kennen" (Joh. 17,3). Leven brengen in de parochie is dus niets anders dan dat parochianen Christus leren kennen. Dat kennen is niet alleen iets van het verstand, maar een weten met heel je wezen. God kennen is weten wie Hij is. En hoe Hij is. En dat is: God is liefde! "God is liefde" is niet voor niets de titel van de nieuwe encycliek van de paus!⁴ Een vitale parochie is een parochie die God weer kent als liefdevolle, barmhartige Vader! God kennen is weten wat liefhebben is, maar bovenal geloven in Gods liefde voor ons:

"Geliefde broeders en zusters, laten wij elkaar liefhebben, want de liefde komt uit God voort. Ieder die liefheeft is uit God geboren en kent God. Wie niet liefheeft kent God niet, want God is liefde. En hierin is Gods liefde ons geopenbaard: God heeft zijn enige Zoon in de wereld gezonden, zodat we door Hem zouden leven. het wezenlijke van de liefde is niet dat wij God hebben liefgehad, maar dat Hij ons heeft liefgehad en zijn Zoon heeft gezonden om verzoening te brengen voor onze zonden." (I Joh. 4,7-10).

"Een nieuw gebod geef ik jullie: heb elkaar lief. Zoals Ik jullie heb liefgehad, zo moeten jullie elkaar liefhebben. Aan jullie liefde voor elkaar zal iedereen zien dat jullie mijn leerlingen zijn!" (Joh. 13,34-35).

Een van de dingen die bij ons, met name bij de oudere generatie, meespeelt als oorzaak om niet (meer) te geloven, is angst. Een beklemmende angst. Die heeft men soms in de jeugd meegemaakt. Maar, liefde drijft de vrees uit (I Joh. 4,18). Laten we niet bang zijn om lief te hebben!⁵

Om die liefde te leven, hebben we veel hulp nodig. Jezus heeft ons echter een - nogal vergeten! - Helper gegeven om in zijn liefde te blijven (Joh. 15,1-17): de H. Geest! (Joh. 14,16; 15,26; 16,7). Hij is gekomen om onze zonden te vergeven en opnieuw te laten beginnen (Joh. 20, 22-23). In dit jaar van de H. Geest mogen we Hem vragen de motivatie van ons pastorale handelen te verdiepen, de uitstraling ervan te versterken! Hij is toch Degene die “Heer is en het leven geeft”, zoals we elke zondag bidden in de geloofsbelijdenis. Hij voert ons tot de Vader:

“Broeders en zusters, we hoeven ons niet langer te laten leiden door onze eigen wil. Als u dat wel doet, zult u zeker sterven. Als u echter uw zondig wil doodt door de Geest, zult u leven. Allen die door de Geest van God worden geleid, zijn kinderen van God. U hebt de Geest niet ontvangen om opnieuw als slaven in angst te leven, u hebt de Geest ontvangen om Gods kinderen te zijn, en om hem te kunnen aanroepen met “Abba, Vader” De Geest zelf verzekert onze geest dat wij Gods kinderen zijn.”(Rom 8, 12-17)

Bezint eer ge begint. Daarom ook mogen we in het proces van vitalisering allereerst vol verwachting kijken waar die Geest tot ons spreekt en ons naar toe wil leiden. Dus luisteren naar wat de Heilige Geest tot de Kerken zegt (vgl. Apok. 2 en 3). Want waar we zonder Hem aan de parochie bouwen, leidt dat tot niets (Ps. 127,1), terwijl degenen die zich door Hem laten leiden overvloedig leven, vreugde en vrede vinden (Gal. 5,22)! En daarom is wat Maria deed, aan de voeten van de Heer naar Hem luisteren, toch wel het eerste wat we moeten doen (Lc. 10,38-42). De Geest is aanwezig in ieder van de parochianen. Daar borrelt Hij op. Iedereen in elke parochie, elk cluster, elk dekenaat heeft dus de taak Zijn roepstem te ontdekken en te volgen. We mogen allen, zoals een wijze Zwitserse priester eens zei, een nieuwe “gevoeligheid voor de H. Geest” ontwikkelen.

Het waaien van de Geest waar Hij wil (Joh. 3,8) is uiteraard de basis van de vitalisering. Maar er zijn ook andere geesten, die de vitalisering tegenhouden of zelfs bestrijden (vgl. Ef. 6,12). Als bestuurders van het bisdom, de dekenaten en de parochies is het van belang de geesten te onderscheiden (vgl. I Joh. 4,1-6).

Met goede tuinlieden kan deze Geest, zoals de engelse dichter Isaac Watts (1674-1748) prachtig verwoordde, in de parochie gaan werken, en hem maken tot een paradijselijke tuin:⁶

*We are a garden walled around,
Chosen and made peculiar ground;
A little spot enclosed by grace
Out of the world's wide wilderness.*

*We zijn een tuin, ommuurd,
Gekozen en gemaakt bijzondere grond;
Een kleine plaats, omsloten door genade
Temidden van 's wereld wijde wildernis.*

*Like tree of myrrh and spice we stand,
Planted by God the Father's hand;
And all his springs in Zion flow,
To make the young plantation grow.*

*We staan hier als bomen van myrhe en
spijzen, geplant door de hand van de Vader;
En al zijn bronnen stromen in Zion,
Om deze jonge plantatie te laten groeien.*

*Awake, O, heavenly wind! and come,
Blow on this garden of perfume;
Spirit divine! descend and breathe
A gracious gale on plants beneath.*

*Wordt wakker, o hemelse wind, en kom;
Blaas op deze geurige tuin
Godelijke Geest! daal neer en adem
Een grazieuze storm op de planten beneden.*

(vgl. Hooglied 4, 12-13)

De Heer geeft zo zelfs wasdom terwijl wij slapen... (vgl. Mc. 4,26-29).

Hoe verloopt dit proces, waar we samen zoeken naar de richting en kracht van de Geest? Hoe kunnen we de convergenties en synergieën ontdekken in de stuwning van de Geest? Hoe komen we vandaar uit bij een meer strategisch⁷ en doelgericht⁸ denken en handelen volgens die H. Geest? Hoe komen we verder dan de vaak enige "planning": "U vraagt, wij draaien"? De kinderen van deze wereld handelen onderling inderdaad vaak met meer overleg dan de kinderen van het licht... (vgl. Lc. 16,8).⁹

Het antwoord is simpel. Langzaamaan mogen we steeds meer gewoon de vraag stellen: wat willen wij eigenlijk met onze parochie? Of beter: wat wil de Geest met onze parochie? En hoe kunnen we in Zijn en elkanders dienst staan?

Deze H. Geest werkt vaak bottom-up. Hij begint aan de grassroots. Iedere gelovige zonder uitzondering is geroepen tot de vitalisering. Ieder van ons draagt zijn of haar verantwoordelijkheid en is toegerust met specifieke gaven. Maar ook geeft Hij de gave van verschillende typen leiderschap (vgl. I Kor. 12; Rom. 12), en werkt dus ook top-down en coachend! Deze twee bewegingen willen we in deze nota beide recht doen: de vitaliteit van beneden vinden en coördineren, maar tegelijk ook zoeken naar bezielend leiderschap.

Zonder een concreet aantal mensen die bewust de schouders onder de vitalisering zetten, zal het proces gedoemd zijn te blijven steken in ongecoördineerde initiatieven, als die initiatieven er al komen. Bij gedeelde verantwoordelijkheid neemt vaak niemand hem op zich... Een voorstel om meer programmatisch volgens de Geest te werken is daarom het volgende:¹⁰

- A. Het vormen van kerngroep vitalisering
- B. Het verkennen van een visie en het vinden van mensen
- C. Het ontwikkelen van een concreet plan van aanpak
- D. Het begeleiden en evalueren van de uitvoering
- E. Het parochiefeest

A. Het vormen van de kerngroep vitalisering

De primaire verantwoordelijkheid van de vitalisering ligt bij de leiding van de parochie(cluster). De pastoor is eindverantwoordelijk voor de pastoraal. Samen met het kerkbestuur, dat zijn bestuurlijke taak ondersteunt met een eigen verantwoordelijkheid, is hij de aangewezen persoon om de vitalisering in gang te zetten.

Maar iedere pastoor, en elk kerkbestuur is druk bezet. Daarom is het nodig vanaf het begin ook andere mensen bijeen te brengen, die persoonlijke gaven bezitten om leiding te geven aan het vitaliseringsproces, en die de komende jaren dit proces in de cluster kunnen initiëren en sturen.

Wie komen er in deze kerngroep? Omdat het de algemene doelstelling is van vitalisering de Geest tot ontplooiing te laten komen in de parochie, kunnen dit geen mensen zijn die Hem zelf in de weg zitten of staan... Een persoonlijke relatie met Christus aan anderen doorgeven, veronderstelt er zelf een hebben... De mensen die lid zijn van dit team zouden naast professionele capaciteiten daarom in ieder geval ook een diep geestelijk leven moeten hebben - terwijl het uiteraard tot de professionaliteit hoort van de priesters, diakens en pastoraal werkers om die diepgang reeds te bezitten...

Een van de manieren om deze coördinatiegroep samen te stellen, is met het kerkbestuur een groslijst te maken van geschikte kandidaten, en er dan een aantal uit te zoeken en te vragen. Te denken valt aan de volgende personen, waarbij de voorzitter de pastoor kan zijn, maar ook iemand is die uit hun midden kan worden gekozen, en benoemd door de pastoor.

1. de pastoor(s), kapelaan(s) en diaken(s)
2. leden van het kerkbestu(u)r(en)
3. leden van de pastoraatsgroep(en)
4. leden van de parochiera(a)d(en)
5. religieuzen die in de parochie(s) werkzaam zijn
6. gezin(en)
7. vrijwilligers met speciale gaven

Deze structuur kan een voorbeeld-structuur zijn. Ook andere parochianen kunnen immers initiatieven ontplooiën, en analoge groepen opzetten, met eigen doelgroepen en methoden! Waar ziet u een nood waarvan u voelt dat de Geest u uitnodigt er iets aan te doen? Zoals gezegd, iedereen is geroepen tot een bijdrage in de vitalisering. We horen er allemaal bij. Uiteraard is het goed persoonlijke initiatieven in te passen in het algemene beleid van de cluster. Daartoe kunt u zich melden bij de kerngroep.

De kerngroep zou als volgt kunnen handelen:

B. De verkennende fase (“Zien”)¹¹

Natuurlijk doordringen de volgende fasen elkaar wederzijds: men raakt pas geïnteresseerd in methoden van vitalisering als men de situatie goed kent, maar door het kennismaken met inspirerende persoonlijkheden en vitale parochies zal men vaak eigenlijk pas bemerken waar men zelf niet vitaal is...

1. PERSOONLIJK EN GEMEENSCHAPPELIJK GELOOFSLEVEN VERKENNEN

Uitgangspunt in het proces van vitalisering is, zoals we zagen, het kennen van God leven in zijn liefde. Vitalisering mag - en moet eigenlijk ook! - het persoonlijk en gemeenschappelijk beleefd geloofs- en liefdesleven van de vitaliseringsgroep raken. Als men zelf niet bewust met het geloof in Christus bezig is, hoe zal men dan echt feeling kunnen hebben voor waar men kan helpen bij de vitalisering? Als men zelf vitale onderdelen van kerkzijn niet beleeft of zelfs afwijst, hoe zal men dan anderen kunnen inleiden in dat mysterie? Als men niet van God en mensen houdt, hoe kan men dan goddelijk leven doorgeven? Persoonlijke reflectie op de eigen geloofsgeschiedenis en een geestelijk gezonde kijk op eventuele spanningen tussen wat de Kerk vraagt en de persoonlijke beleving die er nog van verwijderd is, is noodzakelijk.

Het individueel of gezamenlijk bijbellezen, mediteren, bidden, geestelijke lezing beoefenen, stilte- of retraitsdagen houden en het regelmatig ontvangen van sacramenten zijn voor een actieve bijdrage aan de vitalisering onontbeerlijk. Bij een serieuze poging tot geestelijke groei kan daarbij de hulp van een geestelijk begeleider onmogelijk gemist worden.

2. VERWERVEN VAN EEN THEOLOGISCHE VISIE OP VITALISERING

Omdat het vaak een nieuw terrein voor mensen is, zullen de leden van de kerngroep zich moeten verdiepen in het wezenlijke van de vitalisering. Als men geen visie heeft op een vitaal geloofsleven van een parochie, hoe wil men dan vitaliseren?

De Kerk heeft vanaf het IIe Vaticaans Concilie (1962-65) drie eigenschappen van de Kerk, en daarmee van de parochie uitgewerkt: de Kerk als mysterie, als Gemeenschap, en als geroepen tot zending. Het gezamenlijk lezen en bestude-

ren van teksten over het mysterie-, gemeenschaps- en evangelisatiekarakter van de Kerk in het algemeen, en van de parochie in het bijzonder, doet niet alleen recht aan wat het Tweede Vaticaans Concilie en de eropvolgende documenten over deparochievernieuwing gezegd hebben. Het is bovenal een diepe en rijke visie die ons verrijkt en aan het proces van vitalisering een ongekende richting kan geven. Het is voorwaar geen gemakkelijke opgave deze documenten te lezen, maar het loont de moeite! Besteed er maar een paar studieavonden aan! Bijlage I is bedoeld om de vitalisering van parochies in dit theologisch perspectief te helpen zien.

3. HET VERKENNEN VAN MOGELIJKHEDEN TOT VITALISERING - GOOD

PRACTICES

De leden van de kerngroep en van andere groepen zullen tevens kennis moeten maken met goede voorbeelden van vitalisering. Het bezoeken van parochies waar vitaliteit merkbaar aanwezig is en het uitnodigen van “experts” en ervaringsdeskundigen naar de eigen cluster om over hun ervaringen te vertellen lijken in het begin van het vitaliseringsproces vanzelfsprekend. Er mag daarbij ook over de grenzen van het bisdom en het land worden heengekeken!

Leidraad tot kennismaking met de concrete mogelijkheden van parochievernieuwing kan Bijlage II zijn. Deze is van harte ter (gezamenlijke) bestudering aanbevolen.

4. VERKENNING VAN PASTORALE SITUATIE

Er is de noodzaak om aan de hand van de visie op vitalisering en de kennis van goede voorbeelden van vitalisering de parochie te *evalueren* en te inventariseren wat er in de parochie wel of nog niet vitaal is.

Onze parochies zijn van een dergelijke omvang, dat we moeten proberen om zoveel mogelijk signalen op te vangen, om vandaaruit later te proberen op individuen en groepen toegesneden antwoorden te vinden. Immers, ook buiten de normale rijkwijdte van de diverse parochiële groepen en verenigingen kunnen er mensen individueel in nood zijn, kunnen er leeftijdscategorieën zijn waarvan de vragen/noden tot nu toe niet of te weinig aan bod zijn gekomen.

Allereerst bezit de parochie in het kerkbestuur, pastoraatsgroep, parochiële contactpersonen en in werkgroepen meestal reeds een netwerk van informanten omtrent de terreinen waar in een parochie/ dorp lacunes of noden zouden kunnen zijn.

Aan te bevelen is vervolgens een vorm van enquête te houden naar de geloofsbeleving en pastorale noden bij de parochianen.¹² We kunnen hier de interkerkelijke ledenadministratie (SILA) voor gebruiken. Als positief neveneffect zullen

de ondervraagden reeds gestimuleerd worden om over hun gelovig leven na te denken.

Ook kunnen we inventariseren aan hand van Bijlage III. Deze bijlage is tevens bedoeld om te zien waar er eventueel in bepaalde zaken op een hoger niveau samengewerkt kan/moet worden.

C.

De keuzefase. Bepalen van concrete visie, doelgroep(en) en doelstel- ling(en) in projectvorm ("Oordelen")

1. VISIEONTWIKKELING VOOR VITALISERING HIER EN NU

Na de inventarisatie van de sterke en zwakke punten van de parochie kan natuurlijk niet alles ineens gedaan worden. In gebed en overleg zal een algemene visie boven moeten komen drijven over hoe de parochie of het cluster zou kunnen worden geïvitaliseerd.

In de beginfase kan er worden gebrainstormd. Geen idee is dan gek genoeg. Er kan eenvoudig en effectief gebruik worden gemaakt van een concrete in het oog springende nood - dichtbij of veraf, het jaarthema van de bisschop of de paus, de mogelijke inzet van bepaalde kwaliteiten en gaven van parochianen die men ontdekt heeft, etc. Het kan gaan om de vitalisering van heel klassieke vormen van (sacramenten)pastoraal, maar ook om gedurfde vernieuwende projecten, zoals een interactieve internetsite. Maar langzamerhand moet er een heldere visie op het te bereiken doel worden gedeeld en vastgelegd. Wellicht moet die visie in het begin niet al te groot worden gedacht. God begint klein als een mosterdzaadje... (Lc. 13,19)

Deze visie wordt in het Kerkelijk werkveld niet slechts gemaakt vanuit louter rationale overwegingen. Zoals gezegd moet gezocht worden naar wat de H. Geest zegt tot de Kerken...(vgl. Apok. 2.3).¹³ Het wezenlijke van dit proces bestaat dan ook in het onderscheiden van geesten, wat plaatsvindt door overleg, bezinning, en gebed, wellicht met behulp van een goede inleider. Dat zou in een religieuze omgeving kunnen gebeuren, zoals een klooster of bezinningsoord. Aarzelen we niet om hierbij hulp van het bisdom, religieuzen en nieuwe bewegingen, van inspirerende mensen in te roepen.

2. KEUZES MAKEN

Aan de hand van die algemene visie zullen concrete keuzen voor bepaalde "projecten"¹⁴ gemaakt moeten worden, om de algemene visie te concretiseren en operationaliseren. De volgende concrete beslissingen zullen in ieder geval door de vitaliseringsgroep, eventueel in samenspraak met mensen van binnen of buiten de parochie die vanaf het begin boven zijn komen drijven, moeten worden genomen.

Uiteraard is de volgorde van de volgende punten daarbij niet dwingend. Soms heb je een heel goede kar-trekker of een bepaalde gemotiveerde groep in de cluster, en daaruit volgt dan bijna automatisch de door hen in het visier ge-

brachte doelgroep. Het heeft immers geen zin projecten te plannen zonder bekwame mensen, net zoals het zonde zou zijn geen projecten te starten waarvoor goede mensen zich aandienen.

1. De doelgroep

Bij vitaliseren hebben we het over mensen. Dit betekent dat we na de verdieping van onze visie op evangelisatie allereerst een keuze maken voor een doelgroep. Men kiest een aantal mensen uit aan wie men de komende tijd speciale aandacht wil besteden. Natuurlijk heeft de aandacht voor jongeren altijd een grote prioriteit. Zij zijn vaker beter vormbaar, en zonder hen is de Kerk straks leeg. Maar ook zieken, eenzamen, gezinnen, toeristen, drugsverslaafden, etc. zijn dankbare doelgroepen. Zoals gezegd, kan bij het bepalen van de doelgroep de aanwezige menskracht doorslaggevend zijn. Het kan ook zijn dat andere doelgroepen hierdoor minder aandacht krijgen...

2. De doelstellingen bij de doelgroep. Wat willen we verbeteren?

De bijzondere doelstellingen, die het algemene doel van de vitalisering dienen, zijn bij de zojuist genoemde groep(en) realistisch in te schatten. Als we het over tieners hebben, kunnen we kijken of er een tienergroep opgericht kan worden. Wanneer jongeren in het visier zijn, kunnen we zien of er dekenaal een jongenwerker kan worden aangesteld. Als we het over potentieel biddende mensen hebben, kunnen we zien of we een parochie-retraite kunnen organiseren. Wie zou er mee willen doen aan een bijbelgroep, etc. Het zou mooi zijn als de vier klassieke terreinen van pastoraat, d.w.z. zowel catechese, liturgie, diaconie als gemeenschapsopbouw, aan bod zouden kunnen komen.

3. Het kiezen en vormen van de medewerkers

Het kiezen van de goede medewerkers voor de concrete doelgroep(en) en -stelling(en) is, zoals we allen weten, zeer belangrijk. Het zou goed zijn in de loop van de tijd in de parochie/het cluster een lijst van mensen met bepaalde gaven aan te leggen. Uit die lijst zouden we dan na gebed en gesprek mensen kunnen kiezen voor bepaalde taken.

Allereerst kunnen we daarbij denken aan onze eigen vrijwilligers. Zij zijn vaak al het meest vitale deel van de parochiegemeenschap. Belangrijk is hen te ondersteunen in hun motivatie en hen te vormen waar nodig is. Eigenlijk is in onze snel veranderende tijd permanente educatie voor ieder onontbeerlijk. Hiervoor is er vanuit het bisdom een aanbod van mobiele vorming op verschillende catechetische, liturgische, diaconale en gemeenschapsopbouwende

terreinen. Wellicht kunnen sommigen, nadat ze vormingstrajecten zoals *Kairos* of *Resonare* hebben doorlopen, worden ingezet voor bepaalde taken met nog grotere verantwoordelijkheid.

Maar we mogen ook verder kijken! Vrijwilligers hebben het vaak al heel druk, en het zijn vaak dezelfde mensen die gevraagd worden. Waarom niet zoeken naar mensen die nog niet zo bij de kerk betrokken zijn? Veel niet zo expliciet gelovige mensen kunnen wel degelijk een goede bijdrage leveren aan bepaalde projecten. Denken we aan beheerders van speciale fondsen, sponsors, leden van (service)clubs, mensen in de media, maar ook aan mensen uit het onderwijs, musici, schrijvers, organisatiedeskundigen, mensen met een groot netwerk, mensen die leiding geven aan (jeugd)organisaties, etc., etc. Vaak helpen we ze over een drempel als we ze voor niet al te hoogkerkelijke functies vragen. Veel moeders van eerste communicantjes die voor de kinderdienstdienst gevraagd kunnen worden, zijn zo geïnteresseerd geraakt dat ze ook lid zijn geworden van de bijbelgroep!

Natuurlijk moeten we zelfs verder kijken dan de grenzen van de parochie en de eigen vrijwilligers:¹⁵ wellicht is veel dekenaal mogelijk wat niet parochieel of in het samenwerkingsverband te doen is. Ook het bisdom kan in bepaalde gevallen mensen aanbieden die meehelpen te vormen of te initiëren. Wellicht kunnen we zelfs naar de wereldkerk kijken: nieuwe religieuzen en bewegingen in ons bisdom hebben bewezen uitstekende bijdragen te leveren aan de vitalisering!

Ook de patroonheiligen van de parochies, en de heiligen die voor bepaalde noden speciaal aan te roepen zijn, zoals St. Jozef als patroon van de Kerk, St. Servaas, als eerste bisschop van deze streken, de H. Christoffel, patroon van het bisdom, de H. Theresia van Lisieux en St. Franciscus Xaverius, als patronen van de missie en St. Judas Thadeus en St. Rita van Cascia als patronen van onmogelijke zaken, de heiligen en zaligen uit ons bisdom, zoals de (binnenkort) heiligen St. Arnold Janssen, Edith Stein, Pater Karel Houben, de Zl. Helena Stollenwerk, en de dienaar Gods deken Thijssen, etc. en, last but not least, onze engelbewaarders en aartsengelen, kunnen vanuit de hemel hun diensten bewijzen!

4. Kies concrete acties

In grote lijnen kan de hoofdwerggroep al suggesties geven voor de te plannen acties en activiteiten. Maar de verschillende projectteams moeten zelf speelruimte hebben om binnen een bepaald kader eigen ideeën te ontplooiën en uit te werken.

5. Zoek de juiste middelen

Als we de goede mensen en doelstellingen gevonden hebben, is het nodig de goede middelen te vinden. Een bepaald budget van de begroting van de parochie mag, ja moet besteed worden aan de vitalisering en projecten ten dienste daarvan.¹⁶ Uiteraard is het goed om sponsoren en fondsen te vinden. Er zijn er meer dan u denkt!¹⁷

Maar ook andere middelen zijn welkom. Soms zijn bedrijven geneigd om in natura dingen te leveren: kopiëerwerk, schilderwerk, knutselmateriaal, boeken en tijdschriften, etc. Elk beetje helpt! En, het is helemaal niet gek om iemand speciaal voor dit onderdeel aan te stellen.

6. Bepaal een tijdspad

Om niet te verzanden in goede bedoelingen, moeten er concrete “targets” worden gesteld. Die mogen realistisch zijn. Temeer omdat het geestelijk leven van mensen niet op magische wijze beïnvloedbaar is... Maar er mogen wel haalbare facilitaire doelstellingen worden gesteld. Zoals het kerkgebouw dat op een bepaald moment aan bepaalde voorwaarden moet voldoen, het bouwen van een parochiezaal, of een cursus die op een gegeven moment wordt aangeboden, met de wervende - en wervelende! - mediale ondersteuning die daarbij nodig is.

7. Communiceer

Bij belangrijke veranderingen is het zeer noodzakelijk goed te communiceren met al de betrokkenen. Er is een communicatiestrategie nodig, waarin duidelijk wordt wie welke info wanneer en in welke vorm nodig heeft. Waarom niet een open info-dag binnen het samenwerkingsverband gehouden voor een “nieuw beleid”? Waarom niet een folder gemaakt, die cluster-wijd wordt verspreid. Maak iedereen medeverantwoordelijk!

D.
**Operationali-
sering:
Initiëring,
aansturing en
evaluaties
("Handelen")**

1. Het is goed één persoon verantwoordelijk te maken voor een bepaald project. Iemand moet echt aanspreekbaar zijn. Natuurlijk moet deze persoon het geloof, de kennis en de vaardigheden bezitten om als een goede coach van het betreffende project te kunnen functioneren.
2. Veranderingsprocessen zijn zowel gestuurd als zelforganiserend. Hierbij geldt het subsidiariteitsprincipe: wat op een lager niveau kan worden afgehandeld, moet ook daar gebeuren. Kijk dus goed waar mensen in relatieve zelfstandigheid aan het werk gezet kunnen worden, en waar meer sturing nodig is.
3. Maak (tussentijdse) resultaten zichtbaar naar de kerngroep. Ter bemoediging of eventueel ter correctie. Deze evaluatie(s) is (zijn) noodzakelijk om doelgroepen, doelstellingen, mensen en/of middelen eventueel bij te stellen. Natuurlijk moeten we daarbij niet te snel van richting veranderen. Vitalisering is een taai proces dat volharding vereist.
4. Blijf communiceren en vooral ook uitnodigen naar de "vaste" parochianen. Anders kan het idee postvatten, dat er een "elitekerk" aan het ontstaan is, waar men zelf niet bijhoort.
5. Het concrete proces kan op een gegeven moment worden afgesloten. Wat de uitkomst ook is, er is reden tot publieke dankbaarheid voor de inzet van zovelen! Het is aan te bevelen een goede evaluatie te schrijven en in het parochiearchief op te bergen. Bovendien moet er natuurlijk financieel verantwoording worden afgelegd.

E.
**Het parochie-
feest!**

Tot slot, of zelfs tussendoor, is er in de katholieke Kerk altijd wel iets te vieren. Aarzelen we niet om aan het einde van een project de bloemetjes buiten te zetten, en Hem in een dankviering en iedereen in een parochiefeest hartelijk te danken! Om daarna vanzelfsprekend met nieuwe energie een nieuw vitaliseringsproject te beginnen!

- ¹ Vgl. Paula Lampe, *Het moeder thesasysdroom. Het persoonlijke motief in de hulpverlening* (Soest: Nelissen, 2002)
- ² Vgl. voor dit thema leven, Carlo Leget, "The Concept of 'Life' in the *Commentary on St. John*", in: *Reading John with St. Thomas Aquinas. Theological Exegesis and Speculative Theology*, M. Dauphais & M. Levering, red. (Washington, DC: Catholic University of America Press, 2005), pp. 153-172
- ³ Mihaly Csikszentmihalyi, *Psychologie van de optimale ervaring* (Amsterdam: Boom, 2001⁴)
- ⁴ Te vinden op: http://www.katholieknederland.nl/rkkerk/media/kerkelijke-documentatie/index_22163.html
- ⁵ Vgl. John Powel, *Why am I Afraid to Love?* (Glagow: Collins & Sons, 1985)
- ⁶ Geciteerd in Alister McGrath, *Theologie. De basis* (Kampen: Kok, 2005), p. 151
- ⁷ Vgl. het plan van de Amerikaanse bisschoppen: *Go and Make Disciples. A National Plan and Strategy for Catholic Evangelization in the United States* (Washington, DC, 1992)
- ⁸ Vgl. Rick Warren, *Doelgerichte gemeente* (Vaassen: Medema, 2004⁴); Doug Fields, *Doelgericht jongerenwerk* (Vaassen: Medema, 2005)
- ⁹ Vgl. David Aaker, *Marktgericht strategisch beleid* (Schoonhoven: Academic Services, 1995)
- ¹⁰ Natuurlijk kan ieder zijn eigen methode hanteren. Ideeën genoeg om veranderingen goed te managen: Een helder boek is Willem Mastenbroek, *Verander-management* (Heemstede: Holland Business Publications, 1999⁴). Een veelgebruikt model is Peter Camp, *De kracht van de matrix. Een model om veranderingsprocessen in beeld te brengen en doeltreffend aan te pakken* (Amsterdam: Business Contact, 2000⁵). Andere literatuur is b.v.: Jim Herrington, Mike Bonem, James H. Furr, *Leading Congregational Change. A Practical Guide for the Transformational Journey* (San Francisco: Jossey-Bass, 2000); J. Gerrichauzen, A. Kampermann, F. Kluytmans, *Interventies bij organisatieveranderingen* (Heerlen: Open Universiteit 1999⁴); Léon Caluwé en Hans Vermaak, *Leren veranderen. Een handboek voor de veranderkundige* (Deventer: Kluwer, 2004); Anton Cozijnen en Willem Vrakking, *Handboek verandermanagement. Theorieën en strategieën voor organisatieverandering* (Deventer: Kluwer, 2004) Eerdere druk bewerkt voor Teleac/NOT als werkmap, door Jos Janssen van den Doormalen (Hilversum: TELEAC/NOT 1996); Anton Cozijnsen, *Anders veranderen. Sturen op slaagfactoren bij complexe veranderprojecten* (Amsterdam: Pearson Education Benelux, 2004); Hans van Delft, *Integraal verandermanagement. Een combinatie van Know How & Do it* (Leusden: Impressus, 2005)
- ¹¹ Vgl. de drie fasen die kannunik en latere kardinaal Joseph Cardijn (1882-1967) aan zijn Kristelijke Arbeiders Jongeren (KAJ) meegaf: zien, oordelen en handelen. Vgl. <http://cp.cardijn.info/>
- ¹² Vgl. Jan Hendriks, *Een vitale en aantrekkelijke gemeente. Model en methode van gemeentepbouw* (Kampen: Kok, 1998), pp. 167vv.
- ¹³ Vgl. het vitaliseringsprogramma van de Amerikaanse Jezuïeten in dit opzicht: http://www.jesuit.org/sections/default.asp?SECTION_ID=601
- ¹⁴ Vgl. Fokkelien von Meyenfeldt, *Basiskennis projectmanagement. Gids voor HBO-studenten* (Schoonhoven: Academic Service, 1999); Mark van Onna, Ans Koning, *De kleine Prince 2. Gids voor projectmanagement* (Bilthoven: PinkRocade Educational Services / Ten Hagen Stam Uitgevers, 2005³)
- ¹⁵ Vgl. Bill Hybels, *Vrijwilligers mobiliseren* (Hoorhaar: Gideon, 2005)
- ¹⁶ Zijn we niet te karig... Vgl. Paul Zulehner, *Kirche umbauen - nicht totsparen* (Ostfildern: Schabenverlag, 2004)
- ¹⁷ Vgl. het *Fondsenboek 2006* (Zutphen: Walburg Press) en <http://www.verenigingvanfondsen.nl/index.htm> . Laat u voorlichten door de dienst economie en bouwzaken van het bisdom!!

BIJLAGE I.

Theologische onderbouwing van vitalisering: de parochie als mysterie, gemeenschap en zending

Een fundamentele vraag is wanneer onze parochie vitaal genoemd kan worden.¹⁸ De doelstelling van het “vitaliseren” moet immers helder zijn. Zonder een heldere kijk in deze kunnen Gods Geest en onze krachten niet gecoördineerd worden en dreigen we wellicht zelfs de moed te verliezen.¹⁹ Zonder pastoraal-theologische²⁰ visie op de opbouw van een vitale parochie bestaat voor de priester en zijn parochianen het gevaar zich te verliezen in toevalligheden van deze of gene parochie en krijgen het priesterlijk dienstwerk en de verschillende gaven van de parochianen ten bate van de vitalisering ook geen innerlijke eenheid en samenhang. Het pastorale²¹ handelen in onze parochie kan dan niet strategisch worden aangepakt.

In ons spreken over de vitaliteit van een parochie kunnen we ons derhalve niet beperken tot een aantal levenskenmerken. We moeten doordringen tot het wezen van wat de parochie ten diepste is. Als we die kernkwaliteit weten te vitaliseren, volgt het leven vanzelf. Immers, *Agere sequitur esse*: het handelen volgt op en vloeit voort uit het zijn.

VRAAG:

Kunt u zich vinden in de stelling dat een visie op vitaliteit vereist is voordat men kan gaan vitaliseren?

I. De bronnen: Vaticanum II en *Christifideles laici*

Waar gaan we voor deze fundamentele visie op de vitaliteit van de parochie te rade? Voor de hand ligt het Tweede Vaticaans Concilie (1962-65)²² te bevragen.²³ Dit concilie lijkt ons op het eerste gezicht teleur te stellen: ze heeft maar weinig over de parochie gezegd. De parochie als de meest nabije verschijningsvorm van de Kerk wordt in de conciliedocumenten niet aan een systematische bespreking onderworpen.²⁴ Zij komt hier en daar in de Constituties en Decreten ter sprake,²⁵ maar een alomvattende definitie is nergens voorhanden.²⁶

Als we echter beter kijken, kunnen we het Concilie wel degelijk als bron van visie op parochieel leven beschouwen: immers, het Tweede Vaticaans Concilie kan het Concilie van de Kerk genoemd worden.²⁷ Het ontbreken van een expliciete visie op de parochie wordt goedge maakt door de ecclesiologie (kerkleer) van deze grote vergadering van bisschoppen. Een goede algemene visie op de Kerk is een wezenlijke voorwaarde voor een goede visie op de vitale parochie.²⁸ De opbouw van de Kerk in het hier en nu vereisen immers een heldere en actuele pastoraaltheologische reflectie die een alomvattende en samenhangende kijk op de Kerk en haar wezen geven. Want de parochies kunnen niet leven en bestaan los van het gehele lichaam van de Kerk. De parochies behoren onlosmakelijk tot het lichaam van de Kerk. Zij zijn immers als het ware de handen en voeten van de Kerk. Omgekeerd is de Kerk onthand en kan zij zich niet bewegen zonder parochies.²⁹

Nu, van de vier grote Constituties (documenten) van het Concilie zijn er twee gewijd aan de Kerk: *Lumen gentium*, die de Kerk in zichzelf beschouwt en *Gaudium et spes*, die de Kerk in haar verhouding tot en haar staan in de wereld onder de loep neemt. De dogmatische Constitutie over de Kerk: *Lumen gentium* is zelfs het centrale document, zodat Vaticanum II bij uitstek een ecclesiologisch concilie is. De wereldkerk in haar universele dimensies staat in beide constituties centraal, zoals reeds blijkt uit de aanhef van LG I.³⁰

Daarom kunnen we met het oog op de vitalisering van het parochiële leven toch allereerst de rijke ecclesiologie van het Concilie in herinnering brengen om haar op het vlak van de parochie te kunnen vertalen en toepassen.³¹

Na het Tweede Vaticaans Concilie wordt de parochie wel meer expliciet behandeld in de apostolische exhortatie (aansporing) *Christifideles laici* (1988), waarin twee nummers worden gewijd aan de parochie, namelijk daar waar deze spreekt over de deelneming van de leken gelovigen aan het leven van de Kerk.³² In dit document wordt de schitterende theologie van het laïcaat van het Concilie tot een authentieke kerkelijke praktijk: het uur van het handelen is aangebroken.³³ Ook 25 jaar na het concilie bleek het onderricht van het Concilie over de leken nog verrassend actueel en had het nog altijd profetische draagwijdte. Volgens de paus hebben de synodevaders de uitdaging aangenomen om de concrete wegen aan te geven, waarlangs de “theorie” over de leken kerkelijke praktijk kan worden (vgl. CL 2). Is dat ook niet juist de opgave waar wij in de parochie voor staan tijdens de post-conciliaire tijd: heel de rijkdom van de gaven van

de leken in de praktijk van het alledaagse leven te waarderen en stimuleren, omdat zij de dragers zijn van het kerkelijke leven? De verbreding van de verantwoordelijkheid van de clerus voor het apostolaat naar de medeverantwoordelijkheid van de leken in deze opdracht, gegrond in hun doopsel en vormsel, moet nog verder doorgang vinden.

CL gaat daarbij uit van het Tweede Vaticaans Concilie: “De exhortatie ‘*Christifideles Laici*’, die het onderricht van het Concilie samengevat heeft, toont de Kerk als *mysterie, gemeenschap en zending*: ‘Zij is een *mysterie*, want de liefde en het leven van de Vader, de Zoon en de heilige Geest zijn de volstrekt kosteloze gaven die aangeboden worden aan hen die geboren zijn uit water en geest (vgl. Joh. 3,5) en die geroepen zijn om te leven volgens de *gemeenschap* zelf van God en om deze uit te drukken en mee te delen in de geschiedenis (*zending*).’ Het is binnen het mysterie van de Kerk, als mysterie van Trinitaire gemeenschap met missionair élan, dat iedere christelijke identiteit zich openbaart...” (PDV 12).

Deze drie wezenskenmerken van de Kerk, en dus van de vitale parochie, zijn afgeleid van de drie eigenschappen van Christus: hogepriester (*mysterie*); koning en herder (*gemeenschap*); leraar en profeet (*zending*). In de mate dat de gelovigen werkelijk participeren in het heilig priesterschap van Christus, in zoverre ze steeds meer gelijkvormig worden met en één worden in Christus de goede herder, en zich gezonden weten zoals Jezus, is de geloofsgemeenschap vitaal. De parochiepastoraal is levend als ze deze drie dimensies van Christus optimaal laat leven in de gelovigen.³⁴ Dan zullen dezen “leven hebben in overvloed” (vgl. Joh. 10,10).

We zullen in dit document uitgaan van deze laatste indeling die het wezen van de parochie beschrijft.

VRAGEN

- *Bent u op de hoogte van het verloop en het belang van het Tweede Vaticaans Concilie?*
- *Welke herinneringen hebt u daar eventueel nog aan?*
- *Kunt u zich vinden in de drie genoemde wezenlijke kenmerken van de Kerk: *mysterie, gemeenschap en zending*?*

2. De parochie als mysterie

Waarin komt dit mysteriekenarakter van de parochie tot uitdrukking? Uiteraard primair in het geestelijk leven van de parochianen. Als men verlost is en zich verlost voelt, leeft men in een mysterieuze werkelijkheid. Als men zich gedragen weet door Christus, naar het woord van Paulus: "Ik leef niet meer, maar Christus in mij" (Gal. 2,20)³⁵ leeft men een intens geheimvol leven. Als mensen in een parochie vervuld raken van de Pinkstergeest (Hand. 2), de heilige Geest³⁶ - en een persoonlijke relatie met de Jezus en de Vader hebben, leven ze met een geheime kracht. Als men werkelijk in een geest van kindschap kan bidden "Abba, Vader" (Rom. 8,15) en als parochianen vanuit deze Trinitaire relaties de Kerk en de maatschappij willen opbouwen, kunnen we spreken van een vitale gemeenschap.³⁷ M.a.w., in die mate dat mensen heilig zijn,³⁸ is de parochie waarlijk overgegaan naar het nieuwe leven (Rom. 6,4).

Waarmee "meten" we de vitaliteit van de parochie op dit terrein? Er zijn een aantal parameters die we daarvoor kunnen gebruiken, en die hebben alles te maken met het geestelijk, heilig leven van de gelovigen van de parochie.

1. DE OPBOUW VAN HET RIJK GODS.

Jezus heeft bij zijn verkondiging de komst van het Rijk Gods gepredikt. Met veel parabellen heeft Hij Het aangekondigd. In het Onze Vader vraagt Hij ons erom te bidden (Mt. 6,10). In de Kerk is de eerste aanzet tot dat Rijk gegeven (Vgl. LG 5). Wat is het Rijk Gods anders dan de plaats waar Gods wil gedaan wordt en waar daardoor Zijn leven overvloedig leeft in de mensen (Joh. 10,10)? Het rijk Gods is moeilijk aanwijsbaar, maar toch midden onder ons (Lc. 17,20-22).

VRAGEN:

- *Kunt u nog meer omschrijvingen geven van het Rijk Gods?*
- *Waar heeft u ooit het Rijk Gods ervaren?*

2. HET SACRAMENTELE LEVEN

De "mysteriën", d.w.z. de sacramenten zijn de plaatsen waar Christus het meest intens ontmoet wordt, en Zijn goddelijke vitaliteit, het "levende water" (Joh. 4, 13-14) en het kostbaar Bloed (Joh. 19,34) van de genade stroomt naar en in de gelovigen (vgl. Joh. 7,36-39). In de mate dat deze godsontmoetingen met grote ontvankelijkheid innerlijk, eerbiedig, vreugdevol en als gemeenschap in verbondenheid met elkaar beleefd worden, kan men spreken van een vitale parochie.³⁹

VRAGEN:

- Weet u welke zeven sacramenten er zijn?
- Wat betekenen sacramenten voor u? Ervaart u ze als plaatsen waar u God ontmoet?

3. DE PERSOONLIJKE GAVEN VAN DE H. GEEST

De H. Geest is het die de Kerk heiligt, en daarmee vitaliseert (LG 4). Een eerste manier om deze mysterieuze vitaliteit van de Kerk aan te geven is het verwijzen naar de gaven van de H. Geest die in haar zichtbaar worden: liefde, vreugde, vrede, geduld, vriendelijkheid, goedheid, trouw, zachtheid en ingetogenheid (vgl. Gal. 5,22). Daarnaast kunnen er door de H. Geest de charismata van wondertekenen, genezingen, profetieën, spreken in tongen, etc. geschieden (vgl. I Kor. 12; Ef. 4,7-11; Rom. 12,3-8; Mc.16,17-18).⁴⁰ Hoewel deze tekenen niet noodzakelijk zijn, zijn ze toch geen gering middel geweest om de jonge Kerk te vitaliseren. Wellicht wil de Geest ons ook heden ten dage daarmee verblijden. Het ontplooiën, ondersteunen en vormen van de geestelijke gaven is één van de belangrijkste taken van de leiding van een vitale parochie.⁴¹ Immers, alle gelovigen delen op een bepaalde wijze in het priesterschap van Christus (vgl. I Petr. 2,5.9).

Wanneer deze gaven aanwezig zijn, kunnen we spreken van een vitale parochie.

VRAGEN:

- Kent u de zeven gaven van de H. Geest?(Te vinden in Jes. 11,2-3)
- Heeft u wel eens ervaring gehad die u aan de H. Geest toe kon schrijven?

4. DE GODDELIJKE EN MENSELIJKE DEUGDEN

Een andere manier om de vitale groei van de gelovigen van een parochie aan te geven, is hun groei in de goddelijke, theologale deugden van geloof, hoop en liefde en de humane, cardinale deugden van wijsheid, rechtvaardigheid, moed en matigheid? Uiteraard is ook de morele ontwikkeling van gelovigen een maatstaf voor de vitaliteit van de parochie!⁴² Helaas hebben de katholieken in onze samenleving een even sterke hedonistische waardenoriëntatie als de gemiddelde Nederlander.⁴³ Bekering als voorwaarde voor vitaliteit is daarom uitermate serieus te nemen.⁴⁴ Hoeveel mensen hebben zich werkelijk tot Jezus Christus bekeerd door het ervaren van het geloof, de hoop en de van de mensen van de parochie? Hoe staat het dus met onze deugden?⁴⁵

VRAAG:

- Welke deugden denkt u te bezitten, en welke niet of minder?

I. HET GELOOFSLEVEN

Het geloofsleven van de christenen is een maatstaf voor hun vitaliteit.⁴⁶ Vele psychologen en theologen hebben zich beziggehouden met de geloofsontwikkeling en kerkopbouw.⁴⁷ Sommigen hebben stadia ontwikkeld: Van Fowler,⁴⁸ b.v. zijn de volgende fasen:

1. Het geloof zonder problemen overgenomen van de ouders; identificatiefase
2. Het geloof met bewustzijn overgenomen als eigen geloof
3. Het geloof als gedeeld groepsproces, waarbij ook abstracte concepten mogelijk zijn
4. Het geloof, door een kritisch denkproces heen. 2^e naïviteit. Vaak radicale keuzen
5. Het geloof, gerijpt en open, vaststaand en daadkrachtig
6. Het geloof, diep en heilig van leven.

Hierbij moeten we geloof niet zien als iets dat wij bedenken, maar als een openstellen voor de realiteit van God is. Het is niet slechts een positief denken - Tjaka!- , en al helemaal niet een projectie (Feuerbach, Marx, Freud), maar een ontvankelijkheid voor wie God is: het is God God laten zijn. In de mate dat het geloof groter is, krijgt God meer ruimte in de mens; in die mate kan “Zijn Rijk Komen” (vgl Mt. 6, het Onze Vader). Dit geloof kan worden verdiept door catechese,⁴⁹ en gebed,⁵⁰ maar zal slechts door standhouden in de beproevingen van het leven en het lijden worden verdiept en versterkt (vgl. Rom. 5,3-4; Jak. 1,2-5).

In CL 60 wordt de doctrinaire vorming van de leken gelovigen onderstreept. Zij is steeds dringender nodig, niet alleen vanwege de natuurlijke dynamiek van de geloofsverdieping, samenhangend met de leeftijd, maar ook om tegenover de wereld en alle problemen die zij met zich meebrengt getuigenis te kunnen afleggen van de Heer die in hen leeft. “Een systematische catechetische actie”, die geleidelijk moet verlopen in verband met de leeftijd en de verschillende levensomstandigheden en een meer besliste christelijke bevordering van de cultuur als antwoord op de eeuwige vragen die de mens en de maatschappij ook nu kwellen, wordt zo absoluut noodzakelijk” (CL 60).

VRAGEN:

- *In welke fase bevindt uw geloof zich?*
- *Voelt u behoefte aan catechese?*

2. DE LIEFDE⁵¹

Vervolgens is er het hoogste gebod van de liefde (Mt. 22,36-40): bemin God boven alles, je naaste als jezelf. Immers, iemand die beweert geloof te bezitten, maar geen daden van liefde laat zien, kan niet verwacht worden geloof te bezitten (Vgl. Jak. 2,14-17). Een parochie van gelovigen die elkaar en anderen niet liefhebben, is blijkbaar niet vitaal. Maar, zoals reeds Don Bosco tegen zijn paters en zusters zei: “Je moet niet alleen van de kinderen houden; ze moeten ook merken dat je van ze houdt.”

Deze liefde duidt op een relatie. Een relatie met God en met elkaar. Vitalisering van de parochie betekent dus groei in deze relaties. Het betekent dat we elkaar beter leren kennen, meer met elkaar meedenken en - voelen, meer van elkaar gaan houden en elkaars lasten leren dragen (Gal. 6,2). Op deze liefde zijn dan de criteria van St. Paulus van toepassing die hij in zijn Eerste Brief aan de Korinthiërs stelde: “lankmoedig, goedertieren, niet afgunstig, niet pralend, zich niets inbeeldend, niets gevend om schone schijn, niet zichzelf zoekend, zich niet kwaad laten makend, het kwade niet aanrekenend, zich niet over onrecht verheugend, haar vreugde vindend in de waarheid, alles verdragend, alles hopen, alles duldend...” (I Kor. 13,4-7).

De liefde tot God is noodzakelijkerwijze verbonden met de liefde tot de naaste. Diaconie als uiting van liefde, vloeit voort uit het wezen van de Kerk. Deze diaconie is méér dan materiële nood lenigen. Het is een dienst aan de naaste als naaste (DC 25)..

De hoogste vorm van liefde is de liefde die zijn leven geeft voor zijn vrienden (Joh. 15,13). Het is de liefde van het hooglied, de mystieke liefde, die van binnen brandt voor de goddelijke Bruidegom. Zoals moeder Theresa vaak zei: “Bemin tot het pijn doet.”

VRAAG:

Kunt u het verschil beschrijven tussen liefde en verliefdheid? Tussen eros en agapè (tip: lees DC)?

3. DE HOOP

De derde deugd is die van de hoop, het verwachtingsvol uitzien naar de voltooiing van Gods liefdevolle heerschappij. Deze hoop leidt tot volharding in de beproevingen (vgl. Rom. 5,2-5), en tot vertrouwvolle zelfgave, mededeling van het eigen geloofs- en liefdeleven aan anderen. We zijn immers vervuld van hoop dat ook anderen God als de bron van hun geluk leren kennen. M.a.w., ze voert tot missionair bewustzijn en daden van betrokkenheid. Tot slot is de hoop een visie op de verrijzenis van het lichaam en het leven na de dood: het eeuwig leven. Een eeuwig leven, dat nu reeds begint.

VRAGEN:

- *Wat zijn voor u tekenen van hoop in de Kerk?*
- *Gelooft u in een persoonlijk voortleven na de dood?*

5. DE ZALIGSPREKINGEN

Een andere parameter om de vitaliteit van de parochianen te 'meten', is het leven volgens de zaligspreekingen: de armen van geest, de treurende, de zachtmoedigen, degenen die hongeren naar de gerechtigheid, de barmhartigen, de zuiveren van hart, degenen die vrede brengen, degenen die vervolgd worden (Mt. 5, 3-12). Vinden we deze bezieling in onze parochianen?

VRAAG:

Welke zaligspreekung vindt u het meest bij u passen?

3. De parochie als gemeenschap

We leven in een gefragmenteerde samenleving. Mensen zijn vaak individualistisch ingesteld. Individuele vrijheid is toegenomen, maar de keerzijden laten zich duidelijk zien: de ontwrichting van gezinnen, vereenzaming, gebrek aan solidariteit, etc. In onze postmoderne tijd staan gemeenschappen enorm onder druk. En heel in het bijzonder zijn de territoriaal bepaalde verbindingen tussen mensen aan een grote erosie onderhevig: mensen voelen zich niet gebonden aan een voorgegeven lokale gemeenschap. Hieraan lijdt het parochieleven ook, hoewel desondanks het belang van een territoriale parochie niet moet worden onderschat.⁵²

We zien echter ook weer groeiende pogingen tot toenadering om samen die gemeenschap te vormen die Jezus bedoeld heeft, toen Hij bad: “Mogen allen één zijn” (Joh. 17,21). Als gedoopten vormen we een zeer diepe gemeenschap. We zijn allen broeders en zusters in de Heer. Als Kerk in de parochie mogen we ons steeds opnieuw en steeds meer het bewustzijn laten doordringen dat we samen het Lichaam van Christus vormen (vgl. Rom. 12; I Kor. 12), levend vanuit één Geest, waarbij ieder zijn of haar gaven heeft ontvangen.⁵³

Deze innerlijke verbondenheid kan in de parochie worden beleefd door een rijk geschakeerd gemeenschapsleven, dat zo een antwoord is “op het verlangen van de hedendaagse mens naar meer broederlijke en menselijke betrekkingen”. Het antwoord op dit verlangen, aldus CL 27, kan uit de parochie komen, als zij door deelname van de leken gelovigen - bij de uitoefening van hun koninklijk en herderlijk ambt - trouw blijft aan haar roeping en zending om in de wereld plaats van gemeenschap van de gelovigen te zijn en als zodanig ook “teken” en “instrument” van de roeping van alle mensen tot gemeenschap. “Kortom, om het huis te zijn dat voor allen openstaat en dat ten dienste van allen staat, of zoals Paus Johannes XXIII graag zei, de fontein van het dorp waar alle mensen naar toe komen om hun dorst (naar gemeenschap) te lessen” (CL 27).

Het hoogtepunt van gemeenschap is natuurlijk de H. Eucharistie, waarin we ontvangen en worden wat we zijn: Lichaam van Christus. Van deze viering zegt het Tweede Vaticaans Concilie zelfs: “Ze is de bron en het hoogtepunt van alle evangelisatie” (PO 5). Maar de gemeenschap uit zich ook in nieuwe vormen van gezamenlijke deelname aan het leven en de zending van de Kerk: “Wij kunnen spreken van een nieuw seizoen van aaneensluiting van leken gelovigen” (CL 29). Deze aaneensluiting komt uit diverse bronnen voort en beantwoordt aan verschillende eisen. “De diepste reden die de aaneensluiting van leken gelovigen rechtvaardigt en vereist is van theologische aard: het is een ecclesiologische reden, zoals het Tweede Vaticaans Concilie duidelijk erkent: het gemeenschappelijk apostolaat is een symbool van de gemeenschap en de eenheid van de kerk” (CL 29).

VRAGEN:

- *Hoe ervaart u gemeenschap in de parochie-cluster?*
- *Wat is uw bijdrage aan de gemeenschap?*

4. De kerk en parochie als zending: evangelisatie

1. HET WEZEN VAN DE MISSIE

De vorige paus, Johannes Paulus II, stelde: “In het licht van de missieopdracht zal men de waarde moeten afmeten van de organisaties, bewegingen, parochies en werken van apostolaat van de Kerk” (RM 49). Wanneer de gelovigen in een parochie dus zodanig geloven dat hun geloof zichtbaar wordt en handen en voeten krijgt, ja als ze zout en licht van de wereld zijn (vgl. Mt. 5, 14-16), dan is een parochie vitaal.⁵⁴

Dit is niets nieuws. Immers, de Kerk is al vanaf haar oorsprong in de Drieëenheid, en dus van nature missionair: volgens het plan van de Vader komt zij voort uit de zending van de Zoon en de heilige Geest (LG 3 en 4). De Vader wil de afzonderlijke mensen niet alleen individueel redden en Zijn leven met hen delen, maar hen ook samenbrengen tot één volk. Tot dit nieuwe volk van God zijn alle mensen geroepen. De mensen die in het begin door de Schepper in de eenheid van de menselijke natuur geschapen zijn, maar overal verstrooid zijn geraakt in vele volken, rassen en talen, heeft Hij in Christus weer willen verzamelen (Joh. 11,52). God wil ook door zijn Zoon het leven van de mensen delen en hen tot gemeenschap met Hem uitnodigen om zo samen een nieuw volk, Zijn volk te vormen. Missie betekent dan de zending om het Evangelie van Christus te brengen naar alle mensen over de gehele wereld om hen tot één volk, één familie te vormen.

VRAAG:

Kunt u zich vinden in de stelling dat een niet-missionaire kerk ten dode is opgeschreven? (Vgl. een economie die niet groeit...)

2. PROBLEMEN MET MISSIE VANDAAG DE DAG

Maar deze missie is tegenwoordig niet vanzelfsprekend meer in de Kerk. In ons post-moderne landschap is er een grote roep om respect voor elkaar en tolerantie,⁵⁵ die echter lijkt omgeslagen in onverschilligheid. De waarheidsvraag kan in de interreligieuze dialoog vrijwel niet gesteld worden.⁵⁶ Er is een toenemende interesse in vrijblijvende religieuze ervaringen, uitingen en overtuigingen. De “grote verhalen” en instituties zijn uit in deze postmoderne tijd. Iedereen zapt en kiest zich syncretisch wat uit. Onze democratie lijkt de enige maatstaf voor ethische waarheid.⁵⁷ Wie zijn wij dan, dat wij met onze absolute waarheidsclaim durven komen? Valeer Neckebroeck merkt dan ook terecht op dat we in een tijdperk leven waarin een “anti-missionair” syndroom opgeld doet.⁵⁸

VRAAG:

- *Herkent u de aarzelingen bij het woordje missie?*
- *Hoe denkt u zelf over de noodzaak tot missie?*

3. TOCH MISSIE?

Een vitale geloofsgemeenschap leeft echter zodanig van de heilzame aanwezigheid van de verrezen Heer, dat ze niet anders kan dan de blijde boodschap van Christus' heil te verkondigen.⁵⁹ Hoe kan men, zelf genezen, Zijn goedheid en geneeskracht niet aan alle mensen willen laten voelen? Wie wil niet Zijn vreugde uitstralen? "De mens wordt door God bemind! Dat is de heel eenvoudige en verbijsterende boodschap die de Kerk aan de mens verschuldigd is. Het woord en het leven van iedere christen kunnen en moeten deze boodschap laten weerklinken: God heeft je lief, Christus is gekomen voor jou 'de weg, de waarheid en het leven' (Joh. 14,6)!" (CL 34). Zo schreef onze vorige paus Johannes Paulus II: "Op de vraag: waarom de missie? antwoorden wij met het geloof en de ervaring van de Kerk dat zich openstellen voor de liefde van Christus de ware bevrijding is. Alleen in Hem worden wij bevrijd van iedere vervreemding en afdwaling, van de slavernij van de macht van zonde en dood. Christus is waarlijk 'onze vrede' (Ef. 2,14)" (RM 11).

Met name mensen die na een lange zoektocht in de schoot van de Kerk zijn opgenomen, zullen volmondig kunnen beamen: "Inderdaad heeft Christus zelf uitdrukkelijk de noodzakelijkheid van het geloof en het doopsel afgekondigd en daardoor de noodzakelijkheid van de Kerk bevestigd, waarin de mensen door de poort van het doopsel binnengaan. De dialoog moet geleid en verwerkelijkt worden met de overtuiging dat de Kerk de gewone weg van het heil is en dat alleen zij de gehele volheid van de heilsmiddelen bezit" (RM 55).

VRAAG:

Wat zou u zeggen tegen iemand die u vraagt of u wilt dat hij/zij ook gaat geloven?

4. KATHOLIEKE GEMEENSCHAP ALS WEZENLIJK MISSIONAIR

Een wezenlijk aspect van de parochie, als cel en deel van de particuliere kerk en heel het Volk van God, is dan ook haar missionaire karakter en opdracht (EN 14).⁶⁰ Gezien de huidige geloofsbeleving zal dat een "nieuwe evangelisatie" betekenen, een term die door paus Johannes Paulus II geëikt is.⁶¹

Katholiciteit en missie zijn daarin nauw met elkaar verbonden. In de aanhef van het missiedecreet AG wordt het missionair karakter van de Kerk verbonden met haar katholiciteit. "Tot de volkeren gezonden om het universeel sacrament van het heil te zijn, streeft de Kerk ernaar, krachtens de diepste eisen van haar katholiciteit en in gehoorzaamheid aan de opdracht van haar Stichter, het evangelie te verkondigen aan alle mensen,... opdat alles in Christus hersteld wordt en de mensen in Hem één gezin en één volk van God vormen" (AG 1).

Met name in nummer 32 van CL wordt het verband gelegd tussen gemeenschap en missie. Zij doordringen elkaar en sluiten elkaar in, zozeer dat de gemeenschap tegelijk de bron en de vrucht van de zending vormt: de gemeenschap is missionair en de zending is voor de opbouw van de gemeenschap. Van beide is de heilige Geest de ziel. Hij is het die de Kerk bijeen roept uit vele mensen en volken, die haar verenigt en die haar uitzendt om het evangelie te verkondigen “tot het einde der aarde” (Hand. 1,8).⁶²

Het leven van de authentieke christelijke gemeenschap is vanzelf missionair:

“Het evangelie moet vóór alles verkondigd worden door getuigenis. Neem eens een christen of een handvol christenen, die te midden van hun eigen gemeenschap hun bereidheid tot begrip en waardering, hun deelname in leven en lot met andere mensen, hun solidariteit met gemeenschappelijke inspanningen voor alles wat edel en goed is, aan de dag leggen. En laat ons veronderstellen, dat zij bovendien, op een eenvoudige, niet aanstellerige wijze, hun geloof in waarden, die boven de gangbare uitstijgen, en hun hoop op iets onzichtbaars, waarvan men zich geen voorstelling zou durven vormen, uitstralen. Door dit getuigenis zonder woorden doen deze christenen in de harten van hen, die zien hoe zij leven, onweerstaanbare vragen rijzen: Waarom zij ze zo? Waarom leven zij aldus? Zulk een getuigenis is reeds een zwijgende en wel een zeer krachtige en werkzame verkondiging van de blijde Boodschap” (EN 21).

Daarom ook verlammen verdeeldheid en tegenstellingen het getuigenis van de communiogestalte van de Kerk en verzwakken deze haar zendingskracht. Jezus zelf heeft gebeden voor de eenheid onder zijn leerlingen, opdat de wereld daarvoor in Hem zou kunnen geloven (Joh. 17,21). Dit inzicht leidt tot de sterke uitspraak: “Zo wordt het leven van de kerkelijke gemeenschap een teken voor de wereld en een aantrekkingskracht, die voert tot het geloof in Christus.... Op deze wijze stelt de gemeenschap zich op voor de zending, wordt zij zelf zending” (CL 31). Interessant is dat volgens paus Johannes Paulus II een verdeelde gemeenschap door evangelisatie haar eenheid kan herstellen: “Alleen als de christelijke gemeenschap missionerend wordt, zal zij haar innerlijke verdeeldheid en spanning kunnen overwinnen en haar eenheid en geloofskracht kunnen terugvinden” (RM 49).

De gemeenschap die de Kerk is uit gave van de heilige Geest heeft een universele bestemming: zij is er voor alle mensen, zoals Christus zelf gewild heeft. De Kerk is in Hem het teken en instrument van de eenheid van heel het menselijke geslacht. Daarom is het volgens CL 34 nodig, dat het christelijk weefsel van de kerkelijke gemeenschap hersteld wordt. Er is dus een nieuwe evangelisatie nodig om mondig, kerkelijke gemeenschappen te vormen, waarin het geloof zijn oorspronkelijke kracht uitstraalt door hechte onderlinge eenheid.

Lekengelovigen worden opgeroepen om zich voor de vorming van deze gemeenschappen in te zetten, door actief gemeenschapsleven voor te leven, door het getuigenis van Christus en hun missionaire inzet en actie voor hen, die niet geloven of het geloof van hun doopsel niet meer praktiseren.

In dit perspectief heeft de missioneringsopdracht van de parochie twee zijden. Zoals de gehele Kerk staat ook de parochie in de spanning tussen verzameling en zending, tussen *missio ad intra* en *ad extra*. Ze wordt immers steeds weer door God geroepen om één heilig volk van zusters en broeders te worden en dus de eigen onderlinge gemeenschap in Christus op te bouwen. Anderzijds rust deze gemeenschap niet in zichzelf en mag ze zich niet in zichzelf opsluiten. Ze is van meet af gericht op apostolaat en zending naar buiten toe. Zij is van nature missionair (EN 14). Zij is de missie *ad intra* en *ad extra*.

VRAAG:

Herkent u de parochie als wezenlijk missionair? Waaraan / aan wie kun je dat zien?

I. DE MISSIE VAN DE PAROCHIE AD INTRA

Geloven in Jezus en zijn Evangelie wordt door christenen beschouwd als heilzaam voor de ‘menswording’ van individu en samenleving. Het in praktijk brengen van het Evangelie bevordert de kwaliteit van ons mens zijn en brengt ons op onze bestemming. Die bestemming is (ook nu al) te leven in de nabijheid van de menslievende God, die ons uitnodigt tot het beantwoorden aan zijn liefde en van onze medemens te houden, want die medemens is zoals we zelf zijn.

In onze streken wonen veel katholieken die via hun doopsel lid zijn van de katholieke Kerk. Ze horen dus echt bij deze “grootste Familie van Nederland”. Helaas ziet men dat zelf niet altijd meer zo. Meestal niet uit onwil, maar vanuit een langzaam weggroeien van het geloof van de kinderjaren, door desinteresse en vooroordelen. Men ervaart het christen-zijn niet als een méérwaarde.

De parochie, deel van de particuliere en universele Kerk, is dus allereerst geroepen om in eigen kring de gemeenschap van geloof, hoop en liefde rond Christus op te bouwen. Dat vereist een nieuwe evangelisatie om de gedoopten die ongelovig of onverschillig zijn geworden opnieuw te bereiken: een evangelisatie die vraagt om moedige en nieuwe initiatieven, die getuigen van de dynamiek van de heilige Geest. Uiteraard kan dit slechts met vriendelijkheid en niet uit dwang: we moeten

“...eerbied hebben voor de godsdienstige en geestelijke situatie... Eerbied voor hun ritme; niemand heeft het recht hen al te zeer op te jagen. Eerbied voor hun geweten en overtuigingen, die niet op ruwe wijze behandeld mogen worden. Een ander teken van deze liefde is de bekommernis om de ander niet te kwetsen – vooral als hij zwak is in het geloof – door beweringen die voor reeds ingewijden misschien wel duidelijk zijn, maar die voor de ongelovigen een bron van verbijstering en ergernis kunnen zijn, als een wonde in de ziel” (*Evangelii nuntiandi*, 75)..

Maar het betekent ook dat niet katholieken en ongedoopten tot de liefdeskring van de parochie behoren. Ook zij zijn geroepen om in te gaan op de uitnodiging van Christus en deel te nemen aan de volheid van het kerkzijn. Daaruit volgt de zending van de parochie om allen die binnen haar gebied wonen, door evangelisatie, verkondiging en catechese tot het persoonlijk beleven en belijden van hun *geloof* in en vertrouwen op Christus uit te nodigen, en allen in dit geloof in Hem te verzamelen. Het is vervolgens de missie om de *hoop*, die door het geloof in Christus in het hart van de mensen wordt gewekt en zin geeft aan het menselijk bestaan, uit te dragen door getuigenis van Christus in woorden en daden. Het is de zending tenslotte om de geloofsgemeenschap op te bouwen en de gestalte te laten krijgen van een *liefdesgemeenschap*, door de onderlinge saamhorigheid en zorg voor noodlijdenden vorm te geven en telkens weer te versterken. (vgl. DC, 16-18).

Het is deze dienst aan de maatschappij in de naastenliefde die door CL 41 opnieuw wordt onderstreept. Er wordt herinnerd aan de agapè: het liefde-maal dat in de beginperiode van de Kerk onmiddellijk verbonden was met de eucharistische maaltijd. Herkenbaar aan haar liefde voor allen, zoals de leerlingen van Jezus moeten zijn, is de Kerk geroepen tot solidariteit met mensen in nood. Zij bezit daarin geen monopolie: terwijl zij zich verheugt over de initiatieven van anderen, maakt zij op het caritatieve werk aanspraak als haar eigen taak en onvervreemdbaar recht. In de liefde tot de naasten oefenen de leken gelovigen hun deelname uit aan het koningschap van Christus, “niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen” (Mc. 10,45).

Die liefde is de ziel en biedt de inspiratie tot werkelijke solidariteit met de mens in nood (vgl. DC 19vv.). Deze persoonlijke liefde voor mensen kan niet door instellingen en openbare initiatieven vervangen worden (vgl. DC 18), temeer daar waar het gevaar van de groeiende bureaucratie dreigt, die het directe persoonlijke contact verzwakt en bemoeilijkt. De verschillende vormen van vrijwillige hulpverlening, die zich uitdrukken in veelvuldige diensten en werken, en die beoefend worden als belangeloze inzet voor de medemens, vooral de meest behoeftigen en de meest vergetenen zijn aldus, volgens CL 41, een belangrijke vorm van apostolaat, waarin de leken, mannen en vrouwen, een hoofdrol spelen.

Dit betekent dat aan de evangelisatieopdracht in de parochie een diaconale taak voor de parochie onlosmakelijk is gekoppeld.

VRAAG:

Voelt u mee met de gedachte dat de parochie er ook is voor de mensen die zondag's niet naar de Kerk komen?

2. VANUIT DE PAROCHIE NAAR DE WERELDKERK.

“De genade van de vernieuwing kan in de gemeenschappen niet groeien, als niet ieder van hen de ruimten van de liefde uitbreidt tot de grenzen der aarde en eenzelfde zorg draagt voor degenen die veraf zijn, als voor hen die haar eigen leden zijn” (AG 37). Het aanwezig zijn van een missionair bewustzijn naar de wereldkerk is dus een uitermate belangrijk teken van vitaliteit van de parochie. Als heel de kerk missionair is en de evangelisering een fundamentele plicht van het volk van God (AG 35 en 36) en als het volk van God in gemeenschappen leeft, vooral in de bisdommen en parochies, zal deze vandaar uit ondersteund en uitgeoefend moeten worden. Heel de parochie is missionair, draagt mede verantwoordelijkheid voor de evangelisatie en het inplanten van de Kerk elders in de wereld.

Anders gezegd: de parochie zou geen katholieke Kerk zijn, als zij zich zou beperken tot haar eigen kring en territorium. Als Kerk, als deel van de universele Kerk, is de zorg voor de kerkgemeenschap in eigen omgeving en elders in de wereld, en de daarmee verbonden missionaire opgave, even wezenlijk voor haar leven en bestaan. Ieder deel van de Kerk deelt immers in de zending van het geheel van de Kerk, die in Christus sacrament, teken en instrument van heil, van gemeenschap met God en tussen de mensen onderling (vgl. LG 1) voor heel de wereld is. Deze zending die haar oorsprong heeft in God zelf, die de Zoon heeft gezonden als middelaar tussen Hem en de mensen en vervolgens de heilige Geest, om de zending van de Zoon te voltooien en er alle mensen in te laten delen, begint bij Christus zelf: Hij zendt de apostelen de wereld in om alle volkeren tot zijn leerlingen te maken (Mt. 28,19).

Volgens AG 6 is het eigenlijke doel van de missieactiviteit de evangelisering en inplanting van de Kerk onder de volken of groeperingen, waar zij nog niet geworteld is. De verantwoordelijkheid voor de missionering berust weliswaar allereerst bij de opvolgers van de apostelen, de bisschoppen met aan het hoofd de opvolger van Petrus, maar moet worden volbracht met gebed en medewerking van de gehele Kerk.

Het werk van de leken gelovigen van de parochies is ook op dit terrein door de synode over de roeping en de zending van de leken benadrukt en opnieuw onderstreept in de missie-encycliek *Redemptoris missio*, 71.⁶³ De gemeenschapsgeest van de gelovigen mag zich niet beperken tot de eigen kring, maar dient ook de plaatselijke en universele kerk te omvatten.⁶⁴

Mede door de massamedia (vgl. DC 30) is de missionaire opgave zo groot en mondiaal geworden, dat een werkelijke solidariteit nodig is, zowel individueel als gemeenschappelijk. “De leken moeten bezorgd zijn voor de noden van het volk van God, dat over geheel de aarde verspreid is. Bovenal moeten zij hun bijdrage leveren aan de missionering door materiële hulp te verschaffen, of ook door zich persoonlijk in te zetten” (AA 10). Deze solidariteit is de basis van en wordt effectief door de medewerking in de parochies aan alle missionaire activiteiten, die zowel vanuit het diocesane missiebureau, vanuit het samenwerkingsverband of als privé-initiatief worden ontplooid. Het meeleven en de betrokkenheid bij rampen, het gebed voor de missie, de bewustwording van de noodzaak tot evangelisatie, het houden van collectes en inzamelingen in de loop van een jaar voor de verschillende missionaire organisaties, het is allemaal uiting van solidariteit. “Ook in de katholieke Kerk en in andere kerken en kerkelijke gemeenschappen zijn nieuwe vormen van charitatieve activiteit ontstaan en hebben reeds bestaande vormen nieuwe kracht gekregen - vormen waarin dikwijls een geslaagde link wordt gelegd tussen evangelisatie en liefdadigheid” (DC 30).

In de nieuwe historische etappe van de missionaire dynamiek moet een nieuwe stap gezet worden, n.l. de uitwisseling en de verbinding tussen de oude en de jonge kerken, tussen kerkgemeenschappen die niet meer los van elkaar kunnen staan in een wereld die steeds kleiner wordt (vgl. AG 19). Dat was een uitdrukkelijke wens van de synodevaders: “De zgn. jonge kerken hebben de kracht nodig van de oude, zoals ook zij op hun beurt het getuigenis en de impuls van de jonge nodig hebben, zodat de afzonderlijke kerken putten uit de rijkdom van andere kerken” (CL 35).

VRAAG:

Wat hebt u de afgelopen tijd voor de missie gedaan?

- ²² De documenten van dit concilie zijn te vinden op <http://www.stvitus.nl/concilie/>
- ²³ Vgl. de goede overzichtsstudie van Saskia Buntinx, *Evangelizzazione parrocchiale in Olanda alla luce dell'ecclesiologia del Concilio Vaticano II per una parrocchia più viva e missionaria* (Roma, Pontificia Università S. Tommaso D'Aquino, Tesi per il Magistero in Scienze Religiose, 2002)
- ²⁴ H. Wieh komt in zijn samenvatting en synthese van de uitspraken van Vaticanum II over de gemeente tot de volgende conclusie: "In den Dokumenten des Zweiten Vatikanischen Konzils finden sich zum ersten Mal kirchenamtliche Aussagen zur Theologie der Gemeinde. Pfarrei und Gemeinde werden nicht mehr nur als rechtlich umschriebene Einrichtungen zur Versorgung der Gläubigen erfasst, sondern als lebendige theologische Wirklichkeiten, als vom Geist Gottes geprägte Gemeinschaften in der Kirche", in: H. Wieh, *Konzil und Gemeinde, Eine systematisch-theologische Untersuchung zum Gemeindeverständnis des Zweiten Vatikanischen Konzils in pastoraler Absicht* (Frankfurt am Main, 1978) (= Frankfurter Theologische Studien, 25), p. 207.
- ²⁵ Over "parochie" wordt gesproken in: AA 10: het gemeenschappelijk apostolaat van priesters en leken; AA 10: de verhouding parochie/bisdom; SC 42: de verhouding parochie/kerk; AG 37: de verhouding parochie/missieactiviteit; AA 30: de opgave van de parochie t.o.v. de kinderen; AA 32: de oprichting en opheffing van parochies; OE 4: het belang van de parochie binnen de particuliere kerk. Verder over de parochiegemeenschap: CD 30 (1): de Eucharistie als middelpunt van de parochie; CD 30 (2): de verhouding van het Woord van God tot de parochiegemeenschap.
- ²⁶ J. Lescrauwaet, "De Parochie in de ecclesiologie van het Tweede Vaticaans Concilie", in: A. Houssiau, red., *De Parochie, heden, verleden en toekomst* (Brugge: Tabor, 1988), p. 42.
- ²⁷ Vgl. G. Baraúna, *De Kerk van Vaticanum II. Commentaren op de concilie constitutie over de Kerk* (Bilthoven: Nelissen, 1966), p. 7.
- ²⁸ "Das zweite Vatikanische Konzil legt ein Fundament für die Entwicklung der Theologie der Gemeinde. Es nimmt die Erneuerung der Pfarrei durch die Besinnung auf die biblischen Quellen von Anbeginn auf und erkennt die Bedeutung der Ortsgemeinde als wahre Vergegenwärtigung der Kirche Christi am ort an. Es legt jedoch keine vollständige Theologie der Gemeinde dar, sondern lässt Raum für ihre weitere Entwicklung." P. Byeng-Hun Lin, *Leben aus der Communio mit Gott und Untereinander* (Würzburg, 1991), p. 16.
- ²⁹ Voor deze relatie, zie b.v. A.H. Eijsink, *Hartslag van de Kerk: De parochie; Vanuit kerkrechtelijk standpunt*, dl. 1 (Leuven: Peeters, 1995); A. van der Helm, *Hartslag van de Kerk: De parochie; Vanuit kerkrechtelijk standpunt*, dl. 2 (Leuven: Peeters, 2000); James Corriden, *The Parish in Catholic Tradition. History, Theology and Canon Law* (New York: Paulist Press, 1997); A. Houssiau, e.a., *De parochie. Heden, verleden en toekomst* (Brugge: Tabor, 1988); Werkgroep Nederlandstalige Canonisten, *De parochie. Hoofdlijnen voor de structuren van een geloofsgemeenschap* (Amersfoort: Acco, 1985); Desmond Ryan, *The Catholic Parish. Institutional Discipline, Tribal Identity and Religious Development in the English Church* (London: Sheed & Ward, 1996); Enzo Bianchi, Renato Corti, *La parrocchia* (Magnano: Edizioni Qiqajon, 2004). Vgl. ook de anglicaanse visie op een aantal aspecten van het parochielevens: Malcolm Torry, *The Parish. People, Place and Ministry. A Theological and Practical Exploration* (Norwich: Canterbury Press, 2004)
- ³⁰ Vgl. de Dogmatische constitutie over de Kerk "Lumen Gentium" no.1 in: *Constituties en Decreten van het Tweede Vaticaans Oecumenisch Concilie* (Amersfoort 1967; 2e druk, Leusden 1986) (hierna LG), zie ook de website <http://www.stvitus.nl/concilie/>
- ³¹ "I documenti del Vaticano II, molti documenti postconciliari, i discorsi di Giovanni Paolo II hanno il loro intrinseco valore nel fatto che rappresentano puntuali risposte a profonde istanze storiche. La difficoltà consiste nella incapacità di 'tradurre' i contenuti di questi documenti dottrinali in concrete programmazioni pastorali." G. Cardarapoli, "La pastorale parrocchiale" in: *Parrocchia e pastorale parrocchiale* (Bologna 1985), p. 128.
- ³² Vgl. Paus Johannes Paulus II, Postsynodale Apostolische Exhortatie "Christifideles Laici", over de roeping en de zending van de leken in de Kerk en in de wereld, no. 26 en 27. In de reeks: *Kerkelijke Documentatie* (17) 1989, no. 2 (hierna CL).
- ³³ Vgl. D. Tettamanzi, "Uno sguardo d'insieme" in: *Laici verso il Terzo millennio. Esortazione apostolica "Christifideles Laici", Testo en commenti* (Roma 1989), p. 144
- ³⁴ Vgl. William Bausch, *The Parish of the Next Millennium* (Mystic, Ct.: Twenty-Third Publications, 1997); Patricia Forster, Thomas Sweetser, *Transforming the Parish. Models for the Future* (Franklin, Wisconsin: Sheed & Ward, 1999); G. Tangorra, C. Zuccaro, red., *Terzo Millennio. Ipotesi sulla Parrocchia* (Reggio Emilia: Edizioni San Lorenzo, 1999); Jim Kitchens, *The Postmodern Parish. New Ministry for a New Era* (Alban Institute, 2003)
- ³⁵ Vgl. Tom Forest, *Umfassendes Heil durch Jesus* (Mainz-Kastel: Kairos, 1986)
- ³⁶ Dit proces kan soms plotseling plaatsvinden, aangeduid als de "Dooop in de Geest". Vgl. Kilian McDonnell, George Montague, *Christian Initiation and Baptism in the Holy Spirit. Evidence from the First Eight Centuries* (Collegeville, Min.: Liturgical Press, 1990); D. Molenaar, *De doop met de heilige Geest* (Kampen: Kok, 1973²)

- ³⁷ Vgl. Hans-Jürgen Abromeit, e.a., *Spirituelles Gemeindemanagement. Chancen, Strategien, Beispiele* (VandenHoeck & Ruprecht: Göttingen, 2001)
- ³⁸ Voor het concept van heiligheid, zie b.v.: Marc Lindeijer, "The Canonical Assessment of Sanctity and The Concept of Heroic Virtue. Historical Development and Fundamental Questions", in: *Bijdragen* 66(2005), pp. 65-87; Günter Biemer, Heinrich Fries, *Christliche Heiligkeit als Lehre und Praxis nach John Henry Newman. Newman's Teaching on Christian Holyness* (Sigmarigendorf: Verlag Glock und Lutz, 1988)
- ³⁹ Over sacramentenpastoraal van de initiatiesacramenten, het sacrament van boete en verzoening, het huwelijk en de ziekenzalving, zie b.v. Daniel Bourgeois, *Die Pastoral der Kirche* (Paderborn: Bonifatius, 2004), pp. 565-711
- ⁴⁰ Vgl. P. Wagner, *De geestelijke gaven voor de opbouw van de gemeente* (Hoornaar: Gideon, 1990); Paul Cordes, *Charisms and the New Evangelization* (Middlegreen: St. Paul Publications, 1991); Doris Donnelly, red., *Retrieving Charisms for the Twenty-First Century* (Collegeville, Min.: The Liturgical Press, 1999); Bruce Bugbee, *Wat je het best kunt doen in het Lichaam van Christus* (Hoornaar: Gideon, 1997); Christian Schwarz, *Effectief Evangeliseren door de Geestelijke Gaven* (Hoornaar: Gideon, 1993); Ineke van den Berg, Tineke Kanters, *Werken met persoonlijke ontwikkelplannen. Een wegwijzer voor organisaties* (Zaltbommel: Thema, 2003); Paul Donders, *Creatieve levensplanning. Ontdek en ontwikkel je talenten in je beroep en privé* (Hoornaar: Gideon, 2001)
- ⁴¹ Vgl. Davida Foy Crabtree, *The Empowering Church. How one congregation supports lay people's ministries in the world* (Alban Institute, 1992²)
- ⁴² Vgl. Anthony Ciorra, James Keating, *Moral Formation in the Parish* (New York: Alba House, 1998); Francesco Maceri, *La formazione della coscienza del credente. Una proposta educativa alla luce dei Parochial and Plain Sermons di John Henry Newman* (Roma: Gregorian University Press, 2001); Kevin Kelly, *From a Parish Base. Essays in Moral and Pastoral Theology* (London: Darton, Longman and Todd, 1999)
- ⁴³ Vgl. Albert Felling, Jan Peters, Peer Scheepers, red., *Individualisering in Nederland aan het eind van de twintigste eeuw. Empirisch onderzoek naar omstreden hypotheses* (Assen: Van Gorcum, 2000), p. 121
- ⁴⁴ Vgl. Annamaria Verdi Vighetti, *Conversione del Cuore in San Paolo* (Roma: Edizioni Appunti di Viaggio, 2000); Christopher Lamb, Darrol Bryant, *Religious Conversion. Contemporary Practices and Controversies* (London: Cassell, 1992); Francis Kodyan, *Religious Conversion Trajectory* (Bangalore: PMI Publications, 1998)
- ⁴⁵ Vgl. voor deze deugden, Alisdair McIntyre, *After Virtue. A Study in Moral Theology* (Notre Dame, Ind.: Notre Dame University Press, 1984); Peter Kreeft, *De deugden in ere hersteld. De Noodzakelijke voorwaarde voor een gezonde maatschappij* (Driebergen: Navigators, 2003); Wim Thys, *De deugd weer in het midden. Van homo moralis naar homo ethicus* (Kapellen: Pelckmans, 1989); Paul van Tongeren, *Deugdelijk leven. Een inleiding in de deugdethiek* (Amsterdam: Sun, 2003); Josef Pieper, *The Four Cardinal Virtues* (Notre Dame, Ind.: University of Notre Dame Press, 1966); Wolfgang Kersting, red., *Klugheit* (Weilerswist: Velbrück, 2005); Stephen Gardiner, red., *Virtue Ethics Old and New* (Ithaca/London: Cornell University Press, 2005); Aquinas, *Disputed Questions on the Virtues*. red. E. Atkins & Th. Williams (Cambridge: Cambridge University Press, 2005)
- ⁴⁶ Vgl. Werner Jeanrond, "Der christliche Gottesglaube und die Erneuerung der Kirche", in: Ferdinand Probstmeier, Knut Wenzel, *Zukunft der Kirche. Kirche der Zukunft. Bestandsaufnahmen. Modelle. Perspektiven* (Regensburg: Pustet, 2004), pp. 23-42
- ⁴⁷ Vgl. bv. Fritz Oser, Paul Gmünder, *Der Mensch. Stufen seiner religiösen Entwicklung. Ein Struktur-Genetischer Ansatz* (Gütersloh: Kaiser, 1996⁴)
- ⁴⁸ Vgl. James Fowler, *Stages of Faith. The Psychology of Human Development and the Quest for Meaning* [1981] (Sn Francisco: Harper, 1995); Idem, *Becoming Adult, Becoming Christian. Adult Development and Christian Faith* (Sn Francisco, 1984); voor een bespreking, zie b.v. http://www.meadville.edu/piper_3_1.html
- ⁴⁹ Vgl. Tommaso Stenico, *La parrocchia, focolare di catechesi e il ministero catechistico del parroco* (Vaticaanstad: Libreria Editrice Vaticana, 2001)
- ⁵⁰ Vgl. R. Garrigou-Lagrange, *Les Trois Ages de la Vie Intérieure* (Paris: Éditions du Cerf, 1938)
- ⁵¹ Vgl. de encycliek *Deus caritas est* van Benedictus XVI 25 dec. 2005
- ⁵² Vgl. Giuseppe Savagnone, "La parrocchia come spazio pubblico nel territorio", in: *Orientamenti Pastoral* (Bologna) 53(2005)3, pp. 7-18
- ⁵³ Vgl. Pierpaulo Conti, Natalino Valentini, red., *Casa e scuola di comunione Un nuovo volto di parrocchia* (Milaan: Pauline, 2005); Vgl. Michael Fisher, *Gemeinde-entwicklung Konkret. Ein Arbeitsbuch* (München: Kösel, 2002)
- ⁵⁴ Vgl. Michael Hayes, *Mission & Evangelization. Vision of the Cardinals* (London: Burns & Oates, 2004)
- ⁵⁵ Vgl. Bart Top, *Religie en verdraagzaamheid. 10 Gesprekken over tolerantie in een extreme tijd* (Kampen: Ten Have, 2005); Gianni Manzone, *Società interculturali e tolleranza. Un contributo: la dottrina sociale della chiesa* (Assisi: Citadella Editrice, 2004); Anna Elisabetta Galeotti, *Toleration as Recognition* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005)

- ⁵⁶ Vgl. Kardinaal Jozef Ratzinger, *Glaube, Wahrheit, Toleranz. Das Christentum und die Weltreligionen* (Freiburg: Herder, 2004); Gerhard Müller, Massimo Serretti, red., *Einzigkeit und Universalität Jesu Christi im Dialog mit den Religionen* (Freiburg: Johannes Verlag, 2001); J. Dinoia, *The Diversity of Religions. A Christian Perspective* (Washington, DC: Catholic University of America, 1992); Herwig Arts, *Wereld-godsdiensten allemaal gelijkwaardig?* (Leuven: Davidsfonds, 1993); Valeer Neckebrouck, *Gij alleen de Allerhoogste. Christus en de andere godsdiensten* (Leuven: Davidsfonds, 2001); E. de Jong, "Fides et Religio. Waarheid in interreligieuze dialoog", in: *Indubitanter ad veritatem. Studies offered to Leo Elders S.V.D.*, red. J. Vijgen (Budel: Damon, 2003), pp. 264-280
- ⁵⁷ Zie b.v. Jozef kardinaal Ratzinger, *Waarden in tijden van ommekeer* (Tielt: Lannoo, 2005)
- ⁵⁸ Vgl. Valeer Neckebrouck, *De stomme duivelen. Het anti-missionair syndroom in de westerse kerk* (Brugge: Tabor, 1990); Maurice Pivot, *Un Nouveau Souffle Pour La Mission* (Parijs: Éditions de l'Atelier, 2000)
- ⁵⁹ Vgl. James LaGrand, *The Earliest Christian Mission to "All Nations" in the Light of Matthew's Gospel* (Cambridge: William Eerdmans, 1995); Ian Wood, *The Missionary Life. Saints and Evangelisation of Europe 400-1050* (Essex: Pearson Education Limited, 2001)
- ⁶⁰ Vgl. M.J. le Guillou, "De missionaire roeping van de Kerk," in: G. Baraúna, *De Kerk van Vaticanum II.*, O.c., pp. 670-68; J. Schütte, red. *De missionerende Kerk. Decreet over de missieactiviteit van de Kerk. Tekst en Commentaar* (Hilversum: Paul Brand, 1968); Gilles Routhier en Alphobnse Barras, red., *Paroisses et ministère. Métamorphoses du paysage paroissial et avenir de la mission* (Montréal: Mediaspaul, 2001); en het klassieke werk van Mgr. Léon Suenens, *Kerk heet missie* (Brugge: Desclée de Brouwer, 1955).
- ⁶¹ Vgl. Port au Prince 9 maart 1983, waarin hij stelde dat deze evangelisatie nieuw was in haar ijver, haar methoden en haar uitdrukkingswijzen. Vgl. Themanummer *IKZ Communio* 17(1992)4: "Nieuwe evangelisatie"; Adérito Barbosa, *A Nova Evangelizacao* (Lisboa: Paulinas, 1994)
- ⁶² Zie CL 32.
- ⁶³ Paus Johannes Paulus II, *Redemptoris missio* (1992)
- ⁶⁴ Vgl. Robert Hater, *Catholic Evangelization. The Heart of Ministry* (Orlando, Fl.: Hartcourt Religion Publishers, 2000); Frank DeSiano, *The Evangelizing Catholic. A Practical Handbook For Reaching Out* (New York: Paulist Press, 1998)

BIJLAGE II.

Concrete pastorale aanknopingspunten

I. De parochie als mysterie

In het moderne en postmoderne tijdperk⁶⁵ lijkt niets meer heilig.⁶⁶ Alles is plat, zoals op internet; er is geen “hiërarchie” van waarden meer.⁶⁷ In de volkskerk van onze tijd wordt de sacrale dimensie⁶⁸ van de geloofsgemeenschap niet vaak meer intensief beleefd. Mensen in de Kerk delen in het algemene gevoel van secularisatie en profanisatie,⁶⁹ individualisering⁷⁰ en zelfs hedonistisch denken en voelen.⁷¹ Het kerkelijk leven lijkt vaak oppervlakkig. Het geloof in God is vaak verworden tot een “ietsisme”.⁷² Sacramenten zijn aanleiding tot profane feesten: het doopsel begint meer en meer trekken te vertonen van de babyborrel; de eerste H. Communiefeesten draaien meer om het feest en de cadeautjes dan om de Gave die aanleiding is tot het samenzijn; vormselvieringen lijken afscheidsvieringen van het geloof; trouwen in de Kerk gebeurt vaker niet zozeer wegens het sacrament, maar vanwege de romantiek; begrafenisliturgie wordt verondersteld veel aandacht te besteden aan de lijkrede.

Eén van de grote uitdagingen van de vitalisering is het sacrale *mysterie*-karakter van de parochie in onze gesecculariseerde, gefragmenteerde en pluralistische⁷³ maatschappij te laten oplichten. Zonder moeilijkheden en wellicht zelfs tegenwerking zal dit licht niet gaan branden,⁷⁴ maar dat weerhoudt ons er niet van zelf met diep geloof en grote liefde de hoop in ons brandend te houden dat Christus kan leven in de harten van alle mensen!

Er lijkt gelukkig een nieuwe openheid voor verdieping van het gewone leven van de “consument”: religie,⁷⁵ spiritualiteit,⁷⁶ concrete heiligen,⁷⁷ en meer nog “het heilige”,⁷⁸ en bovennatuurlijke te ontstaan.⁷⁹ Slechts echt radicale christelijke spiritualiteit is de motor tot vitalisering.⁸⁰ Waarin bestaat deze?

VRAAG:

Waar ziet u (nood aan) tekenen van de heiligheid van de Kerk?

I. DE KOMST VAN HET RIJK GODS

Het Rijk Gods is de plaats waar de wil van God heerst. Het rijk Gods vindt in de Kerk haar aanvang (LG 5). Vitalisering vindt dus daar in de parochie plaats, waar mensen op zoek gaan naar Gods wil in hun leven en daarnaar handelen. Gods algemene wil komt tot ons in het evangelie, wordt uitgelegd door de Kerk en bevestigd door de H. Geest die is uitgestort in ons hart.

Wanneer dus een relatief groot aantal mensen in een parochie regelmatig het evangelie leest en dan in hun denken en doen trouw is aan hun door de Kerk gevormde geweten, waar God tot hen spreekt (vgl. LG 16; GS 16), dan is die parochie vitaal te noemen.

VRAAG:

wanneer hebt u voor het laatst de bijbel gelezen? Heeft dat iets met u gedaan? Wat?

2. DE DEELNAME AAN DE SACRAMENTEN VAN GODSONTMOETING

De zeven werkzame tekenen die God ons gegeven heeft zijn broodnodig voor de vitalisering van onze harten en de parochiële geloofsgemeenschap. Door de sacramenten ontvangen we het goddelijk leven. Wil de vitalisering echt van start gaan, zullen de mensen die daaraan mee willen werken extra geloof, liefde en kracht moeten putten vanuit deze sacramenten.

Bovendien geeft de bediening van sacramenten aan mensen die minder nauw bij de Kerk betrokken zijn, pastorale aanknopingspunten tot verdere betrokkenheid. Bij goede verkondiging kunnen ze een eerste of hernieuwde kennismaking met het geloof zijn, en aldus het beginpunt zijn voor vitalisering.⁸¹

- Het doopsel is een afwassing van zonden, waardoor de mens de toegang ontsloten wordt tot de bron van heil: Jezus Christus. Het is het sacrament dat inleidt in de gemeenschap van het christelijk leven.⁸² Het is het meest fundamentele sacrament. Als mensen alleen al dit sacrament goed zouden beleven, zou de Kerk zeer vitaal zijn!⁸³
- Het vormsel schenkt de H. Geest met zijn gaven, waardoor het leven van de Christen geïtaliseerd wordt. Het is het sacrament bij uitstek voor de jongeren. Rondom dit sacrament kan een tienerclub worden gebouwd, kan deelgenomen worden aan de diocesane christoffeldag, en kunnen andere uitdagende en activiteiten worden georganiseerd, waarbij de talenten van de vormelingen kunnen worden ontdekt, bevestigd en gevormd.⁸⁴

- De Eucharistie is de mysterieuze tegenwoordigstelling van het éne kruisoffer van Christus en de mysteriemaaltijd bij uitstek.⁸⁵ Jezus geeft Zichzelf aan zijn leerlingen onder de gedaanten van brood en wijn. Hij Zelf is het Brood van het Eeuwig leven, dat de gelovigen als persoon en als gemeenschap het Ware Leven, de ware vitaliteit geeft (vgl. Joh. 6). De zondagse Eucharistieviering vormt bron en hoogtepunt van het parochiële leven (vgl. PO, 6).⁸⁶

Hiermee samenhangend is de dag des Heren de heilige dag voor de parochie. Deze opnieuw doen beleven is wel de grootste uitdaging van de commissie vitalisering.⁸⁷

Wat kunnen we doen om mensen meer tot dit heilig offermaal uit te nodigen en voor te bereiden (Mt. 22,1-14)? Natuurlijk is het persoonlijk getuigenis het belangrijkste. Waarom neemt niet iedere gelovige zich voor om in het komend jaar in ieder geval één andere gelovige mee naar de eucharistie te nemen? Maar ook speciale uitnodiging door per week langs de deuren van een bepaalde straat of wijk te gaan, en mensen aan te bieden om voor bepaalde intenties op een bepaalde zondag speciaal te bidden kan helpen hen over de schreef te trekken.

- Het sacrament van boete en verzoening.⁸⁸ Hierdoor gaat wat gewond is geraakt of zelfs is afgestorven in de ziel weer open voor nieuw leven. Veel niet-(kunnen)-geloven is immers niet veroorzaakt door abstracte redenties, maar door goedgepraat verkeerdt moreel gedrag, vaak zonder dat men er erg in heeft. Dit heilzaam sacrament legt opnieuw de levensaders van het geweten en de genade vrij (vgl. Joh. 7,38; 20,23). Hoog tijd voor een vitalisering van dit sacrament! Praktisch gezien kan het sacrament geplaatst worden in een bredere context van genezing-door-verzoening, ook binnen de geestelijke gezondheidszorg. Maar belangrijk is dat er in de verkondiging op een positieve manier over wordt gesproken, en er nieuwe methoden worden gevonden voor de inbedding in pastorale gesprekken.
- Het sacrament van het huwelijk geeft leven aan gehuwden en aan gezinnen. Nieuw leven wordt geboren en gekoesterd. Een goede voorbereiding op dit sacrament is zeer belangrijk. Deze kan in parochies gemeenschappelijk worden gedaan. Maar ook tieners moeten reeds inzicht krijgen in de waarde en plaats van de menselijke seksualiteit. Vanuit het Centrum voor huwelijk en gezin is daartoe een cursus gestart: “No apologies”, dat hen leert zich bewust te worden van hun waardigheid en weerbaar te maken tegenover sociale druk. Gezinspastoraal is wezenlijk voor het leven van de parochie en voor roeping. In gezinsgroepen kunnen deze huiskerken elkaar versterken.⁸⁹
- Het sacrament van de wijding vitaliseert de parochie doordat er priesters aanwezig komen die Christus present stellen, o.a. in de sacramenten, tekens en werkelijkheid van levengevende ontmoeting met de verrezen Heer. Wij allen weten hoezeer ze nodig zijn! Verbonden als ze is met dit sacrament is een vitale roepingpastoraal zeer noodzakelijk.⁹⁰

- Het sacrament van de zieken vitaliseert zieken, doordat ze zich kunnen verzoenen met hun lijden, en ze geholpen worden het aan God te geven, en vaak worden ze ook lichamelijk beter.

VRAAG:

Wordt er voor elk sacrament in uw parochiecluster voldoende voorbereiding aangeboden?

3. HET GEBED, MEDITATIE EN VASTEN

“Bid en smeeek in de Geest bij elke gelegenheid en op allerlei wijze. Houd daartoe nachtwaken, waarbij u met volharding God smeekt voor alle heiligen. En bid ook voor mij dat mij het woord gegeven mag worden als ik mijn mond open, om vrijmoedig het geheim van het evangelie openbaar te maken, waarvoor ik een gezant ben in boeien. Bid dat ik het vrijmoedig mag verkondigen, zoals het mijn plicht is”(Ef. 6,18-20).

Jezus trok zich geregeld terug om in eenzaamheid hele nachten te bidden (Mc 6,46; Lc 5,16; 9,18). Het was dus blijkbaar niet voor niets dat de pastoor van Ars het volgende antwoord gaf op een vraag van een buurtpastoor waarom zijn pastoraat zoveel vruchtbaarder was dan dat van hemzelf: “Houd je ook nachtwaken? Vast je ook?” Uiteindelijk staat of valt de vitaliteit van een relatie met het persoonlijk contact. Zo is ook het geloofsleven afhankelijk van het intense contact met God. Dit contact realiseert zich in het gebedsleven. Dit te stimuleren, is dan ook de kerntaak van de vitalisering.⁹¹

Verskillende soorten gebed kunnen in het kader van de vitalisering worden onderscheiden:

A.

Gebed tot de H. Geest. Jezus zelf heeft gezegd dat niemand die om de H. Geest bidt Hem niet krijgt (Lc. 11,13). Bidden tot deze helper en trooster is wat vergeten, maar zeer krachtig,⁹² iets dat de heilige Arnold Janssen zeer goed begreep, die elke maandag toewijdde aan de H. Geest, elk kwartier van de dag heel zijn congregatie om de H. Geest liet bidden, en één van zijn congregatie zusters de Dienaressen van de H. Geest noemde.⁹³

Paus Paulus VI schreef in *Evangelii nuntiandi*:

“Evangelisatietechnieken zijn goed, maar zelfs de meest vooruitstrevende zouden de werking van de Geest niet kunnen vervangen. De meest volmaakte voorbereiding van de verkondiger heeft zonder de heilige Geest geen uitwerking. Zonder de heilige Geest heeft de meest-overtuigende redenering geen vat op het hart van de mens. Zonder Hem blijken de hoogst-ontwik-

kelde schema's, die op sociologische of psychologische grondslag berusten, al snel volkomen waardeloos te zijn. (...) Wij sporen alle verkondigers aan, wie zij ook mogen zijn, om zonder ophouden met geloof en vurigheid tot de heilige Geest te bidden en zich door Hem, als de beslissende ingever van hun plannen, hun initiatieven en hun evangeliseringswerk, voorzichtig te laten leiden" (EN 75).

Dit regelmatig bidden om de H. Geest heeft geleid tot een van de meest vitaliserende bewegingen in de Kerk, de katholieke charismatische beweging. In de universteitsparochie van Duquenne University van Pittsburg baden in de zestiger jaren studenten en docenten elke dag de hymne van de H. Geest. Bij een bezinningsweekend op 14 maart 1967 is Die op een zodanige wijze manifest geworden, zoals dat te lezen valt in Rom 12 en I Kor. 12, dat van daaruit over de hele wereld gebedsgroepen en charismata zijn opgebloeid.⁹⁴

B.

Aanbidding van het Allerheiligste is een zeer krachtig gebed.⁹⁵ Zoals paus Johannes Paulus II eens gezegd heeft: "Een moment van aanbidding is meer waard dan alle arbeid, ook al is deze apostolisch." Vele nieuwe bewegingen leggen grote nadruk op het belang van aanbidding. Gelukkig neemt deze in ons bisdom de laatste jaren flink toe.⁹⁶ Waarom niet in de parochie aanbidding ingevoerd of uitgebreid?

C.

"Door de kracht van het evangelie maakt Hij [Jezus] de Kerk steeds weer jong en vernieuwt Hij haar voortdurend en brengt haar naar de volkomen vereniging met haar Bruidegom" (LG 4). Dit evangelie is een "dwaasheid voor hen die verloren gaan" (I Kor. 1,18-31), maar het zijn Woorden van Eeuwig Leven (Joh. 6,68) voor die erin geloven. Het Woord van God haar werk laten doen in de harten van de gelovigen vernieuwt de parochie: het brengt dertig, zestig, en honderdvoudige vruchten voort (vgl. Mt. 13,1-23).

Meditatie van het Woord van God is derhalve onontbeerlijk. Hoe zou het Woord in goede aarde kunnen vallen en vrucht dragen als het niet dieper komt dan de oppervlakte? Veel mensen zijn op zoek naar verstillig,⁹⁷ en we zien zelfs in bedrijven dat meditatie in is (10% van de Nederlanders heeft last van burn-out!). Waarom zouden we het als Kerk niet weer bovenaan de agenda zetten?⁹⁸ En waarom niet gewoon naar een klooster of retraitecentrum gegaan om het te leren?⁹⁹

D.

Het innerlijk gebed, dat ontstaat uit de *lectio divina* en meditatie, is zeer bevorderlijk voor het geestelijk leven.¹⁰⁰ Theresia van Avila schreef in haar autobiografie dat het achterwege laten van het innerlijk gebed het meest schadelijk was voor haar ziel.¹⁰¹ Paus Johannes Paulus II schrijft niet voor niets bij voortduring dat priesters meesters van het gebed zouden moeten zijn (vgl. zijn *Pastores dabo vobis*).

E.

De verering van Maria, de ster van de evangelisatie,¹⁰² is een ingang bij veel mensen om tot Jezus te komen. Hoevelen steken niet nog een kaarsje bij haar op? Het rozenkransgebed, dat Maria steeds aanbeveelt, geeft rust en innerlijke kracht. Een mooi initiatief zijn hierbij de Lourdesnovenen, die op verschillende plaatsen in ons bisdom plaatsvinden.

F.

Heiligenverering helpt mensen opnieuw Jezus te ontdekken. De vorige paus heeft niet voor niets zo'n nadruk gelegd op de voorbeeldfunctie van deze met God verbonden mensen. Maar ook novenen en octaven ter ere van de heilige maagd Maria, St. Jozef, de H. Antonius, de H. Cornelius of van andere heiligen zijn redenen voor mensen om meerdere dagen aaneen naar de Kerk te komen.

G.

Gebed om genezing is wellicht wat vergeten, maar is zeer krachtig.¹⁰³ Wellicht de meest aantrekkelijke vieringen zijn die voor zieken. Hoeveel zieken heeft Jezus niet genezen die geloofden¹⁰⁴ in Hem? (vgl. b.v. Mt. 8). En zegt Hij niet zelf dat we grotere dingen dan Hem zullen doen als we in Hem geloven (vgl. Joh. 14,12)? Hoewel de H. Eucharistie zelf ook genezende kracht bezit,¹⁰⁵ weten we dat de drempel voor deelname daaraan daarvoor wellicht nog te hoog is. Maar als we naar de populariteit van inmiddels overleden pater Emiliano Tardif¹⁰⁶ kijken, kunnen we ervan op aan dat als we speciale zieken- of zelfs genezingsdiensten met eucharistische aanbidding zouden houden, we mensen zouden kunnen aantrekken om de genezende kracht van Jezus te ervaren.¹⁰⁷ Daarin is uiteraard aanbidding van het allerheiligst sacrament het meest krachtige geneesmiddel, en het sacrament van boete en verzoening naast spiritueel bevrijdend ook emotioneel zeer heilzaam. Meer in het algemeen kan verzoening tussen mensen,¹⁰⁸ met name ook in gezin-

nen,¹⁰⁹ onderdeel van genezingsvieringen uitmaken. Het sacrament van de zieken zou hier bij ernstig zieken ook op zijn plaats zijn. En zegeningen met relieken is een vanouds bekend middel.

H.

Het spiritueel vasten, als middel tot boete en grotere openheid naar God toe, is iets waartoe Maria in al haar verschijningen aanspoort en waar kerkvaders en heiligen hun toevlucht toe namen.¹¹⁰ Immers, “Zoek uw kracht bij de Heer en zijn almacht. Trek de wapenrusting van God aan om te kunnen standhouden tegen de listen van de duivel. Want onze strijd is niet gericht tegen vlees en bloed, maar tegen de heerschappijen, tegen de machten, tegen de wereldbeheersers van deze duisternis en tegen de geesten van het kwaad in de hemelse regionen” (Ef. 6, 11-12). En waarin bestaat die wapenrusting, naast waarheid, gerechtigheid en geloof, zoals in de zojuist geciteerde brief? Zoals Jezus zegt: “Dit soort kan door niets anders uitgedreven worden dan door bidden en vasten” (Mc. 9,29).

VRAGEN:

- *Hebt u een persoonlijke relatie met God?*
- *Ervaart u bidden als een persoonlijk gesprek met God?*
- *Komt u genoeg tot bidden? En vasten?*
- *Hoe kunnen we het gebed bij onze parochianen bevorderen?*

4. CATECHESE

Tot de wederopbouw van de geloofsgemeenschap in de vanouds christelijke landen, is een rijk geschakeerde catechese, liefst in parochieverband dringend noodzakelijk.¹¹¹ Uiteraard moet die gedragen zijn door een goede catechese thuis, en godsdienstondewijs op school.¹¹²

In de jonge kerken hebben goed gevormde catechisten een belangrijke taak in de bezieling van de kerkelijke gemeenschappen. Zouden zij die ook niet kunnen krijgen in de parochies van de oude kerken? Als de christelijke ouders de eerste en onvervangbare catechisten zijn van hun kinderen (CL 34), wat moet en kan er dan juist niet in parochieverband gedaan worden om hen daarbij te begeleiden en toe te rusten, hetzij bij gelegenheid van de sluiting van het sacrament van het huwelijk, hetzij bij de doop van een kind? Parochie-catechese is een centrale opdracht van de parochie.

Natuurlijk is de vraag in veel parochies niet de mogelijkheid van het aanbod, maar de vraag hoe men mensen geïnteresseerd krijgt. Het bisdom Roermond kent daarom verschillende fasen van catechese:

1. de preëvangelerende fase
2. de evangeliserende fase
3. de catechetische fase
4. de vrijwilligerstoerusting/mobiele vorming
5. de vrijwilligersopleidingen

Al deze vormen van catechese willen zo dicht mogelijk aansluiten bij de interesses van de mensen.

AD 1.

De preëvangelerende fase probeert mensen bewust te maken van het feit dat hun problemen te maken hebben met het christelijk geloof. Een van de methoden die in de parochie daarvoor gebruikt kan worden is het verspreiden van de boekjes “En Jij?”, over verschillende actuele problemen.¹¹³

AD 2.

In de evangeliserende fase wordt zeer kerugmatisch over Jezus Christus gesproken. Een van de methoden om dat te doen is de *Alpha-cursus*, een serie bijeenkomsten bij mensen thuis.¹¹⁴

“Wij leven niet meer in de christenheid, maar in een geseclariseerde wereld waarin wij in een diasporasituatie terecht zijn gekomen. Het christelijk geloof wordt niet meer gedragen door een traditioneel en conventioneel christendom. Ook onze streken zijn missiegebied geworden. Dat ondervinden wij in de catechese. Deze kan niet langer voortbouwen op de solide grondslagen die in het gezin en de school werden gelegd. Waar zovele gezinnen in gebreke blijven, heeft de parochiale catechese terug het kerugma ontdekt, de eerste verkondiging, het aanbieden van de Boodschap, die weer gekend verondersteld mag worden.”¹¹⁵

AD 3.

Allereerst zal de doopcatechese centraal moeten staan.¹¹⁶ Niet voor niets kennen we in ons bisdom verschillende dekenale catechesekringen, die vaak extra aandacht besteden aan gemeenschappelijke doopcatechese. Deze catechese is echter niet slechts bedoeld voor de ouders van de kinderen die gedoopt worden, maar eigenlijk weer vereist om alle parochianen weer bewust te maken van deze genadegave.¹¹⁷ De intergenerationele initiatie-catechese, waarover de consultatiebrief van de bisschoppen over catechese spreekt lijkt hierbij de methode van de toekomst.¹¹⁸ Projecten als *Geloven nu* kunnen ook behulpzaam zijn.¹¹⁹

De catechetische praktijk is nu nog met name gecentreerd rond de sacramenten van eerste communie en vormsel. Natuurlijk zijn deze catecheses in

de parochies van vitaal belang. Maar het zou jammer zijn als de kinderen en jongeren dat als enige ontmoetingsmomenten met het katholieke geloof zouden ervaren. Kinderen van de basisschool-leeftijd, maar ook tieners en jongvolwassenen hebben begeleiding nodig bij hun geloofsgroei. Natuurlijk is een goede band met de lokale basis- of middelbare school erg gunstig. De catechese kan echter ook zeer goed in kinder-, tiener- en jongerengroepen plaatsvinden, waarover later meer.

Volwassencatechese kan ook verschillende vormen aannemen. Men kan het compendium van de catechismus als uitgangspunt nemen, een geloofsboek of een eigen cursus. Maar bovenal werken reizen - naar Rome, Lourdes, Taizé, etc. - goed, om mensen te openen voor de schoonheid en het heil van het gelovig leven.

Vele catechesematerialen en -methoden zijn bij of via het Carolushuis van het bisdom verkrijgbaar.¹²⁰ Maar ook elders op internet kan men met succes gaan zoeken.¹²¹

AD 4.

Vrijwilligers kunnen worden toegerust door het aanbod van sommige dekenaten of van het bisdom, d.m.v. de mobiele vorming. Zowel op het gebied van liturgie, catechetiek, diaconie als parochieopbouw is hier een rijk aanbod. Aan de parochie om hier vrijwilligers op attent te maken, evt. via het parochieblad of e-mail-services van de parochie.

AD 5.

De opleidingen van het bisdom *Kairos* en *Resonare* zijn voor verder geïnteresseerden bedoeld. Ook hier is duidelijk dat mensen op deze manieren van vorming gewezen moeten worden. De opleidingen hebben er baat bij als de parochie ook mensen helpen aan de poort te selecteren.

VRAGEN:

- Zijn de opleidingen van het bisdom genoeg bekend bij uw parochianen?
- Worden er voldoende mensen gevraagd daar deel aan te nemen?

5. DE PAROCHIE ALS PLAATS VAN INFORMATIE OVER LEVENSWIJSHEID.

Menigmaal wordt de hedendaagse mens getypeerd als een 'zoekende mens', die weliswaar in dat zoeken zijn eigen weg wil gaan. Waar zoekt die mens dan naar. Hij heeft toch 'alles'? Men zegt vaak: de mens zoekt naar zin en wellicht daarin ook bestaanszekerheid.¹²² Het zal dan de kunst zijn voor christenen, individueel en als gemeenschap om aan te geven, dat de manier van leven volgens het Evangelie de meest zinvolle manier is. Dat kan alleen als we de relevantie van

die levenswijze kunnen aangeven voor onze tijd en in de concrete omstandigheden waarin wij leven. Het vraagt dat christenen midden in onze huidige Limburgse situatie een op het Evangelie geïnspireerd leven leven. Er bestaat aldus voor zoekende parochianen de mogelijkheid om het Evangelie op een levende wijze te leren kennen, en zo uitgenodigd te worden ook de Weg te volgen.

Er verschijnen tegenwoordig veel boeken over levenskunst en -wijsheid. Waarom zou de parochie niet ook een plaats van levenswijsheid bij uitstek kunnen zijn?¹²³ Dat kan ook door een goede parochiebibliotheek te organiseren, waar geestelijke lectuur, DVD's, CD-ROMs, films, video's en cassettes, etc. te lenen zijn. Via deze media kunnen zoekenden in contact komen met mensen die hun leven radicaal op Christus hebben geënt, de heiligen.

Ook is de aanwezigheid of in ieder geval beschikbaarheid op afroep van een goede "pool" van geestelijk leiders¹²⁴ en counsellors waardevol voor deze zoekenden.

VRAAG:

Wat biedt uw parochie aan zoekenden?

6. GEESTELIJKE LEIDING EN RETRAITWERK

Bij het zoeken naar levenswijsheid zijn coaches nodig. Het vinden van de levensaders in iemands leven vereist hulp. Het is gemakkelijk jezelf voor de gek te houden. Goede persoonlijke geestelijke begeleiding is daarom van levensbelang voor een gebalanceerd en geëvild geestelijk leven.¹²⁵ Het hebben van een 'geestelijk begeleider' is daarbij onontbeerlijk. Zij helpen bij het meer open gaan staan voor de leiding van de H. Geest. Als men probeert Gods wil te doen, zal vanzelf een vruchtbare pastoraal ontstaan (vgl. de wonderbare visvangst Lc. 5,1-11).

Uiteraard is geestelijke begeleiding er niet op uit de wil van de begeleider op te leggen aan degene die begeleid wordt. Het is de bedoeling dat de Jezus'stem wordt herkend, en de H. Geest gevolgd wordt naar de Vader. Als zo de H. Geest de echte vitalisator is, is het belangrijk deze Geest te onderscheiden van de geest van de wereld (vgl. Gal. 5, 20-22; I Joh. 4). Deze onderscheiding der geesten is vanaf de oude Kerk geëvild.¹²⁶ Ze gebeurt onder meer aan de hand van de vruchten van de Geest.¹²⁷ Ook kan men aan de hand van gemeenschappelijke onderscheiding der geesten de wil van God voor de parochie beter leren kennen.¹²⁸

De pastoors, kapelaans en diakens zullen zich dus meer mogen profileren als zielenherders en daar tijd voor nemen. Religieuzen kunnen via hun voorbeeld en woorden de evangelische raden voorleven en toelichten. Goede gezinnen kunnen andere gezinnen helpen een christelijk leven te leiden.

In parochieretraites, persoonlijk en gemeenschappelijk, in kloosters of thuis, kunnen mensen vanuit hun relatie met Christus en de H. Geest verdiepen. De *Geestelijke oefeningen* van Ignatius van Loyola zijn voor tallozen sinds de zestiende eeuw een enorme vruchtbare basis van persoonlijke bekering en geloofsverdieping geworden.¹²⁹ Een parochie in Roermond heeft maandelijks bijeenkomsten met mensen die zich voorgenomen hebben elke dag een stuk evangelie te overwegen. Daaruit vloeit vanzelf geestelijke leiding voort.

Als mensen hun leven afstemmen op de H. Geest, kan men elk leven meer en meer als het antwoord op een persoonlijke roeping zien. Natuurlijk zullen dan als vanzelf ook de roepingen tot het priesterschap, het religieuze leven en het permanente diaconaat herkend en gevolgd worden.

VRAAG:

Is er aan parochianen wel eens een aanbod gedaan voor een bezinningsdag of retraite?

7. ANDERSSOORTIGE VIERINGEN

Anderssoortige ontmoetingsmomenten op b.v. de zondagmiddag¹³⁰ kunnen mensen over de drempel helpen. Jeugdkerken zijn in opkomst.¹³¹ Deze vieringen zijn dan uiteraard niet bedoeld als vervanging van de eucharistieviering, maar om mensen erop voor te bereiden.

VRAAG:

Zijn er bij u mensen die talent hebben om deze vieringen te kunnen organiseren?

8. HET OPENEN VAN PLAATSEN VAN RUST EN BEZINNING

Veel mensen die katholiek worden¹³² zijn getroffen door sacrale liturgie.¹³³ Heilige plaatsen, rituelen en woorden kunnen weer recht doen aan de sacrale nood van de moderne mens. We mogen laten zien en voelen dat de Heilige Zelf in ons midden woont. Kerken moeten weer plaatsen worden waar eerbied en stilte heersen, zodat de mens er - ook door de week - tot rust kan komen in zijn relatie met de Heilige Drieëne God, en er bij zichzelf thuis kan komen.

Het lijkt vanzelfsprekend dat het vormen van groepen mensen die de parochiekerk kunnen openhouden, aan eventueel geïnteresseerden een goede uitleg kun-

nen geven, en weten door te verwijzen naar de pastoor, voor de parochiële opbouw voordelig is.

VRAAG:

Is uw kerk door de week open?

9. BIBLIODRAMA

Mensen houden van toneel en theater. Waarom ze niet de bijbel laten naspelen? Zo voelen ze aan den lijve wat het is om barmhartig te zijn, en barmhartigheid te ontvangen.¹³⁴ Om het daarna uiteraard in de praktijk te brengen in het alledaagse leven.

VRAAG:

Is er voor kinderen en/of volwassenen bijbels toneel?

**10. GEBEDSTOCHTEN, BEDEVAARTEN, TOCHTEN LANGS KERKEN, KRUISEN
EN KAPELLEN**

Bedevoarten¹³⁵ bevorderen precies de vitalisering van drie kenmerken van de Kerk: ze verdiepen het geloofsleven, ze scheppen gemeenschap en ze maken mensen bewust van hun zending in de wereld. Ze bieden mensen een structuur die hen ertoe brengt in ieder geval een dag of zelfs week op regelmatige tijden te bidden. Daardoor kan een gewoonte ontstaan. Ook het organiseren van tochten langs kerken en kapellen¹³⁶ kan als een soort preëvangolisatie werken: het roept vragen op over geloofsbeleving. Ook kunst opent het hart: er zijn musea van religieuze kunst!¹³⁷

VRAAG:

Wanneer heeft uw parochie voor het laatst een bedevaart georganiseerd?

2. De parochie als gemeenschap

1. DE EUCHARISTIEVIERING

Als de parochie uiteindelijk gegrondvest is op de mysterieuze werkelijkheid van de Eucharistie,¹³⁸ moet dan niet alles gedaan worden om de Eucharistie in het hart van de parochie en het parochieleven te plaatsen? Moet ook niet alles in het werk gesteld worden om de viering tot een werkelijke gemeenschapsviering te laten worden? En moeten dan niet alle mogelijkheden tot actieve deelname, die de vernieuwde liturgie toelaat, benut worden?

Een intens beleefde en meegeleefde feestelijke en sacrale zondagse viering, waarbij de parochie als familie wordt ervaren, zal zeer uitnodigend zijn. Een eucharistieviering waarbij de hele mens wordt betrokken, met verstand, gevoel en religieuze zin, die levensnabij is en maatschappijbetrokken kan niet anders dan mensen veranderen.

Om het bewustzijn te wekken dat de Eucharistie het centrum is van de christelijke gemeenschap en het gemeenschapsleven¹³⁹ en dus ook van de parochie, alsook om de actieve deelname, die voortkomt uit geloof en gebed, te bevorderen, is een liturgische vorming in parochieverband nodig.¹⁴⁰

VRAAG:

Is er in de parochie liturgische vorming?

2. SMALL CHRISTIAN COMMUNITIES

Wil de parochie “het huisgezin van God als een broederlijk bezielde gemeenschap”, of “een broederlijk en gastvrij thuis”,¹⁴¹ of “de gemeenschap van christen-gelovigen” zijn¹⁴² en steeds meer worden, dan is een intensief en wijdvertakt gemeenschapsleven nodig, dan moet zij wellicht een gemeenschap van gemeenschappen worden om de “communio” van de Kerk erfahrbaar te doen worden.¹⁴³ Dit betekent met name dat *Small Christian Communities* die over de hele wereld een vitale Kerk vormen, ook in onze streken zouden moeten worden gestimuleerd.¹⁴⁴ Deze groepen kennen wereldwijd¹⁴⁵ verschillende vormen: van meer gericht op ontmoeting tot meer op bijbel¹⁴⁶ en catechese, en van meer aandacht voor diaconie,¹⁴⁷ zoals de opvang van drugsverslaafden¹⁴⁸ tot actief in evangelisatie. Alle groepen bieden de mogelijkheid om het spreken en vooral getuigen van het geloof te oefenen, zodat vandaar uit een gelovig zelfvertrouwen kan worden opgebouwd, en een zekere rijpheid van getuigen naar niet-gelovigen kan worden geleerd.¹⁴⁹

Allereerst is het natuurlijk nodig dat de leden van het kerkbestuur en de eventuele parochieraad zelf een gemeenschap vormen. Daartoe zullen ze niet slechts vergadercontacten kennen, maar elkaar ook als gelovige gemeenschap ontmoeten en beleven.¹⁵⁰

Verschillende in de praktijk zeer succesvolle methoden kunnen verder bij de opbouw van deze SCC's in de parochie worden gebruikt,¹⁵¹ zoals RENEW,¹⁵² de methode van de Small Church Communities,¹⁵³ Buonavista,¹⁵⁴ de OIKOS-methode,¹⁵⁵ zoals in de Sn. Eustorchio-parochie in Milaan,¹⁵⁶ PACE,¹⁵⁷ de reeds genoemde Alpha-cursus,¹⁵⁸ en de groepen van nieuwe bewegingen¹⁵⁹ en andere vormen van lekenapostolaat als het Neocatechumenaat,¹⁶⁰ Comunione e Liberazione,¹⁶¹ Focolare,¹⁶² Opus Dei,¹⁶³ Immanuel,¹⁶⁴ de Katholieke Charismatische Beweging,¹⁶⁵ San Egidio gemeenschap,¹⁶⁶ pro-life groepen,¹⁶⁷ etc.

Veel van deze methoden kennen een soort basiskader voor hun ontmoetingen éénmaal per week. Die van de oikos-methode ziet er b.v. als volgt uit, daarbij vele elementen van gebeds-, catechese-, evangelisatie-, en diaconale groepen met elkaar combinerend:

1. Opening met gezang
2. Uitwisseling over wat de Heer voor ieder, en ieder voor de Heer gedaan heeft
3. Beluisteren van catechese
4. Verwerken van catechese
5. Voorbeden
6. Sluiten met Onze Vader en opdracht tot evangelisatie en diaconie, met een speciale opdracht om voor 10 mensen van de eigen omgeving elke dag te bidden en aan hen dienstbaar te zijn.

De communio binnen het samenwerkingsverband wordt ook gerealiseerd door de klassieke groeperingen in de parochie, zoals zangkoren, welkomstgroepen, Zonnebloem,¹⁶⁸ ziekenbezoekersgroep, rouwverwerkingsgroepen, alleenstaande moeders groepen, mother-prayersgroepen,¹⁶⁹ een bejaardencomité en Marialegioen.¹⁷⁰ Zij allen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de opbouw en uitbreiding van de geloofsgemeenschap. Daarnaast is het uiteraard mogelijk de mogelijkheden van de moderne media¹⁷¹ en communicatiemiddelen te gebruiken, zodat niet slechts het parochieblad of lokale bladen, maar ook internet tot een 'virtual community' kan leiden.¹⁷² Waarom geen e-mail-nieuwsbrief van de parochie naar alle geïnteresseerde parochianen?

VRAAG:

- *Welke small christian communities kent u in het samenwerkingsverband?*
- *Welke genoemde methode zou bij u kunnen aanslaan?*

3. HET GEZIN

Uiteraard is de hoeksteen van het kerkelijk en maatschappelijk leven het gezin. Duidelijk is dan ook dat hier een prioriteit in het pastoraal handelen van de parochie moet liggen.¹⁷³ De vorming van gezinsgroepen, en ook een goede huwelijksvoorbereiding aanbieden behoort tot de core business van de parochiepastoraat.¹⁷⁴ Vandaar ook de aanwezigheid van een gezin in de kerngroep.

VRAAG:

Kent het samenwerkingsverband gezinspastoraat?

4. JONGERENGROEPEN

Ook een actief jongerenpastoraat, uitgesplitst in kinder-,¹⁷⁵ tiener-¹⁷⁶ en jongerenwerk,¹⁷⁷ is wezensnoodzakelijk voor de ondersteuning en vorming van de jonge mens. Vaak staan onze jonge gelovigen alleen en slechts in gemeenschap zullen ze sterk genoeg zijn om de grote druk van t.v., internet, films, advertenties, en m.n. “peerpressure” te weerstaan.¹⁷⁸ De gemeenschap moet dan wel een openheid voor hen bieden.¹⁷⁹ Binnen die jongerenpastoraat kunnen allerlei activiteiten worden aangeboden die de persoon helpen zijn of haar levensweg te vinden. Ook kunnen vormingsactiviteiten en retraites worden gehouden om hen niet slechts meer weerbaar te maken in onze maatschappij, maar ook om hen in de gelegenheid te stellen hun vreugde omwille van Christus aan hun leeftijdsgenoten door te geven. Het bisdom wil u bij het opstarten en begeleiden van jongerengroepen graag bijstaan!

VRAAG:

Heeft uw parochie voor kinderen, tieners en jongeren activiteiten?~

5. DIACONIE

Natuurlijk is het gemeenschapsgebeuren een plaats waar alle talenten en gaven van mensen een plaats kan worden gegeven. Het ontdekken van die talenten is dan ook een taak voor de geloofsgemeenschap. Ook voor talenten voor nog niet ontdekte pastorale noden moet een open oog worden ontwikkeld.¹⁸⁰ Een “Gespür” voor de H. Geest, die waait waar Hij wil (Joh. 2,8), is noodzakelijk. Verheugen we ons over elkanders gaven! (Vgl. I Kor. 12,12-30) Met name op het gebied van de diaconie liggen waarschijnlijk nog veel onontdekte gaven (Mt. 25!)

VRAAG:

Hebt u al eens een talentenjacht in de parochie georganiseerd?

6. ROEPINGENPASTORAAT

Een belangrijke opdracht ligt er in de parochie voor de roepingenpastoraal. Zij moet mensen helpen de speciale gave van het radicale leven voor Christus te ontdekken in de levende personen die haar uitdragen: de priesters, diakens en religieuzen. De parochie moet, met name bij jonge mensen, regelmatig de aandacht vestigen op deze prachtige wijze om Christus na te volgen. Ook zal ze regelmatig bijeenkomsten organiseren voor degenen die deze roeping menen te bespeuren, zal ze mensen uitnodigen die over de roeping kunnen vertellen en zal ze geïnteresseerden kennis laten maken met het seminarie en met religieuze orden, congregaties en nieuwe bewegingen. Het bisdom organiseert jaarlijks het *hartstocht* project, dat mensen helpt hun levenskeuze te maken.¹⁸¹ Het Groot-Seminarie Rolduc organiseert open en bezinningsdagen. Diverse kloosters en religieuze congregaties zetten zich in voor de roepingenpastoraal.¹⁸²

VRAAG:

Wat doet de cluster voor roepingenwerk?

7. PAROCHIEFEESTEN EN VRIJWILLIGERSDAGEN

De parochie is de plaats in de hedendaagse maatschappij waar de mensen elkaar als gelijken, van mens tot mens, zonder aanzien des persoons, kunnen ontmoeten. Met name parochie- en wijkfeesten kunnen de dorst naar integratie en gemeenschap lessen. Naarmate parochies nog samenvallen met de oude herkenbare dorpsgemeenschappen, waar mensen elkaar kennen en met elkaar meeleven, is de parochie nog een thuis voor allen. In de grotere en nieuwe stadswijken kan deze onderlinge gemeenschap in een kring van parochiebetrokken gelovigen beleefd en uitgedragen worden, met een uitstraling naar hen die nog verder af staan.

VRAAG:

Wanneer heeft de cluster voor het laatst feest gevierd?

3.

De parochie als zendings-gemeenschap

I. DE NIEUWE EVANGELISATIE AD INTRA

De Nederlandse bisschoppen hebben naar aanleiding van de dalende cijfers in de statistieken in het *ad limina* rapport van 1993 Nederland uitgeroepen tot missiegebied. Ze gaan hiermee voort op de weg die de Franse Kerk al eerder was ingeslagen.¹⁸³ Dit is niet zozeer een situatie die ons het hoofd in de schoot moet doen zinken, maar die in tegendeel grote krachten kan laten vrijkomen! De missie in de parochie zelf betekent het herstel en de opbouw van geloofs-gemeenschap in eigen kring.¹⁸⁴

Natuurlijk wordt het missionaire élan van een parochie, met het oog op een vernieuwing en verlevendiging van de *communio* in eigen kring in sterke mate bepaald en geïnspireerd door de priesters, met name de pastoor, omdat zij de leiders zijn,¹⁸⁵ die anderen moeten (laten) vormen en toerusten, motiveren, aansturen, goede weten te beluisteren en feedback te geven,¹⁸⁶ en met eventuele obstakels weten om te gaan.¹⁸⁷ De vorming van een echt christelijke gemeenschap in de parochie is een taak van de priester als herder (PO 6). Een specifieke missionaire instelling van de priesters is dan ook onontbeerlijk.¹⁸⁸ In de opleiding en navorming zal daaraan voldoende aandacht gegeven moeten worden.

Natuurlijk zijn er voor de priesters heel veel pastorale contacten inmiddels evangelisatie-momenten. Juist die vaak reguliere of cultureel bepaalde momenten, zoals doopsel-, vormsel-, huwelijks-, en uitvaartvieringen, waarin gelovigen die niet meer bewust gelovig zijn worden ontmoet, kunnen door hem worden aangegrepen: zij zijn bij uitstek geschikte momenten van goede verkondiging (cfr. EN 43).¹⁸⁹

De (permanent) diakens zijn in deze evangelisatie ook voortrekkers. Hun voorbeeldig leven temidden van de mensen, hun liturgisch en diaconaal apostolaat vormt een brug tussen de priesters en de leken.

Hoe mooi is het om enige religieuzen in de parochie te hebben wonen. Wat gaat er niet uit van deze mensen die hun hele leven radicaal in dienst van Christus hebben gesteld? Zijn zij niet bij uitstek geroepen om getuigenis af te leggen van het eeuwige leven? Zijn zij niet m.n. ook diaconaal gemotiveerd? Nodigen we deze mensen uit en vinden we de middelen om hen te onderhouden!

Leken zijn als medewerkers van de priesters, maar vooral ook vanuit hun verantwoordelijkheid als gedoopten en gevormden individueel en in groepsverband geroepen om hun missionaire zorg en aandacht richten op hen die nog op zekere afstand van de gemeenschap van Christus staan. “De zielzorg dient ook steeds doordrongen te zijn van een missionaire geest, zodat zij zich op gepaste wijze gaat uitstrekken over alle mensen die in de parochie wonen. En wanneer de pastoors met bepaalde groepen van personen geen contact kunnen krijgen, moeten zij anderen, ook leken, te hulp roepen om hen in het apostolaatswerk bij te staan” (CD 30).

Sommige leken bezitten daartoe individueel een charisma in de omgang met anderen; zij bezitten als mens en christen de gave om gemeenschap te stichten. “In de huidige omstandigheden kunnen en moeten de leken gelovigen zeer veel doen voor de groei van een echte kerkelijke gemeenschap in hun parochies en voor het opwekken van het missionair elan ten opzichte van de niet-gelovigen, die de christelijke levenspraktijk opgegeven hebben of bij wie deze verflauwd is” (CL 27).¹⁹⁰ Ze hebben daartoe zoveel gaven gekregen. Het vrijwilligerswerk in de parochie omvat dan ook vele aspecten en dimensies.

Wat betreft de afzonderlijke parochianen, zal het duidelijk zijn dat niet ieder duidelijk de innerlijke neiging voelt om zijn of haar geloof te delen. Mensen die nog aarzelend geloven zullen niet gemakkelijk expliciet evangeliserend worden. En toch is het uur van een nieuwe evangelisatie aangebroken, waarbij alle leken onmisbaar zijn, krachtens hun deelname aan het profetisch ambt van Christus. Zij dragen tot deze evangelisatie bij door ervan te getuigen, dat het christelijk geloof het enige volledige antwoord op de vragen en diepste verwachtingen van de mens is, alsmede door de kloof tussen evangelie en leven te overbruggen en de eenheid tussen beide te beleven. Verder door een leven te leiden dat in alle opzichten kracht en inspiratie uit het evangelie put (CL 34).

Natuurlijk mogen de gelovigen in hun geloofsgetuigenis groeien. Een fasering in het persoonlijk toegroeien naar evangelisatie, naar analogie met biologische groei-karakteristieken, zou kunnen zijn:

1. De ent-fase, waarbij men zelf nog zuigeling in het geloof is;
2. De kas-fase, waarin men veilig in een gemeenschap zijn geloof kan laten groeien, waar men antwoorden krijgt op (kritische) vragen, waar men beschermt wordt door gebed en liefde;
3. De uitplant-fase met ondersteuning, waarbij men op het werk, op school of bij hobby's en sport relatief alleen komt te staan en met de hulp van de parochiële geloofsgemeenschap een eerste aanzet geeft van zelfstandig gelovig gedrag ten opzichte van de omgeving;
4. De zelfstandigheidsfase, waarbij men bewust kiest voor het uitdragen van het geloof;
5. De vruchtbaarheidsfase, waarbij men zelf mensen ondersteunt in hun kennismaking met het geloof en hun geloofsgroei.

Toch hoeven we niet te wachten met te evangeliseren tot we volgroeid zijn in het geloof, volgens het woord van de paus: “Het geloof wordt krachtiger als het aan anderen wordt doorgegeven” (RM 2). Zo hebben evangelisatiescholen¹⁹¹ (al eens een jongere naar doorverwezen?) de gewoonte om nieuwe studenten meteen in te zetten bij straat-evangelisatie.

De vorming van de lekgelovigen tot mensen die hun geloof kunnen verwoorden, en niet slechts 'sprakeloos' of met de mond vol tanden staan als ze "verantwoording moeten afleggen van de hoop die in hen leeft" (I Petrus 3,15) is hier toe noodzakelijk,¹⁹² waarbij we ook kunnen leren van andere continenten.¹⁹³

Dus is het uiteraard van belang dat mensen leren spreken over hun geloof. "Deze tijd heeft behoefte aan getuigen, meer dan aan leraars", zei reeds Paulus VI in EN, nr. 79. Communiceren van je geloof is een must, en moet geoefend worden.¹⁹⁴ Dit leren spreken zal met name kunnen worden geleerd in de kleine groepen, waarover in het vorige hoofdstuk is gesproken.

Verder zal het veel helpen als de evangelisatie gemeenschappelijk wordt aangepakt. Als er gezamenlijk voor gebeden en over gesproken wordt in de verschillende groeperingen van de parochie. Dan komen de ideeën en de geest van volhardendheid haast vanzelf.¹⁹⁵

Dienstbaar zou het zijn om daartoe een broederschap, katholieke-actie-groep,¹⁹⁶ Marialegioen,¹⁹⁷ parochieel evangelisatieteam, etc. in de parochie uit te nodigen of op te richten, met als specifieke taak de evangelisatie van de gelovigen van de parochie. Ook het inviteren van diakonale groepen als de Vierde Wereld Beweging van pater Joseph Wresinski zal het sociale en culturele gezicht van de Kerk concreet maken.¹⁹⁸

Ook culturele activiteiten kunnen mensen opnieuw de ogen openen voor de bron van een ware menswaardige cultuur van het leven: het evangelie. De schoonheid die uit eeuwen kunst, literatuur, muziek en film straalt, kan ook de harten openen voor Degene door wie zovelen zich hebben laten inspireren. Samenwerking met Universiteiten, Hogescholen, Kunstacademies, Drama-instellingen, andere opleidingen etc. kan opnieuw de bezieling wekken tot het schone, dat, volgens kardinaal Danneels, de huidige weg is naar de harten van de mensen. Het samen lezen, toneel spelen, musiceren, zingen, reizen, of gewoon genieten van goede cabaretiers, musici of een film, etc. kan de harten en geesten verruimen om boven het platte alledaagse uit te stijgen. Waarom niet een parochiële of dekenale culturele week of weekend georganiseerd, waarin de Kerk tot centrum wordt van schone kunsten, met schilders, organisten, beeldend kunstenaars, schrijvers, etc.¹⁹⁹ Wellicht is een soort cultureel-spiritueel café mogelijk in het dekenaat?²⁰⁰

Maar m.n. het gebed van ieder kan de dragende kracht zijn van een door de H. Geest geleide evangelisatiecampagne.²⁰¹

VRAGEN:

- In voor fase van getuigenis bent u?
- Wat voor evangeliserende kenmerken heeft uw parochie?
- Is er vorming voor mensen die meer willen?
- Doet uw samenwerkingsverband iets met kunst en cultuur?

2. DE MISSIONERING AD EXTRA

I. NAAR DE EIGEN MENSEN BINNEN DE GRENZEN VAN HET

SAMENWERKINGSVERBAND.

De *communio* mag zich niet beperken tot hen die reeds geloven, naar moet krachtens haar wezen ook hen die nog niet geloven naar Christus brengen.²⁰²

Het is uiteraard niet gemakkelijk niet gelovigen te interesseren voor God en zijn Kerk. De kernbegrippen uit de marketing,²⁰³ in de volgorde: *Attention, Interest, Motivation, Decision, Engagement* zijn niet gemakkelijk te vertalen in kerkelijke activiteiten. Toch ligt daar de uitdaging voor de Kerk van de 21^e eeuw in onze streken.

Allereerst kunnen de priesters en diakens zich in zijn verkondiging en pastoraal niet beperken tot de gelovigen, de “schapen die reeds bij de kudde horen”. Zij moeten hun hart en aandacht ook richten op degenen die nog niet van deze schaapsstal zijn (Joh. 10,16). De priester mag de droom en het verlangen van Christus niet loslaten: “Het zal worden één kudde en één herder” (Joh. 10,16).

Zo zou er parochieel of dekenaal allereerst een catechumenaat kunnen worden ingericht.²⁰⁴ Geïnteresseerden moet een goed programma worden geboden om hen in te wijden in de geheimen van het katholiek zijn.

Daarnaast is het parochieblaadje uiteraard een middel dat in alle woningen komt, en dat in haar boodschap heel duidelijk aan kan sluiten bij de moderne mens. Dit betekent ook dat er uitnodigingen in kunnen komen voor interessante - ook culturele - activiteiten die door de parochie worden georganiseerd.

Wellicht kan een bijzondere bezoekgroep worden geformeerd die mensen bezoekt die niet in SILA, de stichting interkerkelijke ledenadministratie staan geregistreerd. Dit kan zelfs uitmonden in een echte parochie- en/of stadsmissie, waarbij men eventueel krachten “van buiten” binnenhaalt en concentreert binnen een bepaalde tijdsperiode.²⁰⁵

Liefdewerken en hulpverlening zonder aanzien des persoons mogen niet ontbreken, zoals zorg voor bejaarden, alleenstaanden, mensen in geestelijke nood, jongeren in moeilijkheden, alsook hulpacties bij incidenten, grote noden of rampen in de directe of meer verwijderde omgeving.²⁰⁶ De financiële solidariteit met de parochie en haar diakonale instellingen is een vorm van dienstverlening!²⁰⁷

Bij mensen van andere godsdiensten is een oecumenische of interreligieuze dialoog in onze tijd een zeer goed middel om elkaar beter te leren kennen. De dialoog van het leven en de theologie, maar ook het samen de handen uit de mouwen steken kan tot een grotere openheid voor Christus en zijn verlossende liefde leiden.

Moderne middelen en media hoeven, ja mogen bij dit alles niet geschuwd worden! Heeft de tv. niet een enorm grote invloed op de publieke opinie,²⁰⁸ op onze persoonlijke en morele ontwikkeling,²⁰⁹ en op m.n. kinderen?²¹⁰ De informatie en beïnvloeding van mensen door de predikant staat in geen verhouding tot die die via de media tot ons komt. Schadelijke inhoud en invloeden overstemmen vaak volledig de boodschap van het evangelie.²¹¹ Een positief tegenoffensief is broodnodig! Natuurlijk kan men zijn vragen hebben bij het gebruik van de media, vanwege de sacraliteit van ons geloof en de vaak banale invulling van de media.²¹² Maar de Kerk roept ons vanaf het 2^e Vaticaans Concilie²¹³ heel duidelijk op om er een goed gebruik van te maken!²¹⁴ Veel interessante aanzetten zijn al gegeven,²¹⁵ zoals voor de vorming van gemeenschap.²¹⁶

Zoals ook in het vorige hoofdstuk gezegd, kan ook cultuur hier mensen interesseren om een verdere blik naar binnen te werpen in het kerkelijk gebeuren.

VRAAG:

Welke evangeliserende activiteiten durft de parochie aan?

2. NAAR HET BUITENLAND

Missiecomité en het comité voor de vastenactie zijn beide parochiële instrumenten van de zorg voor de universele verspreiding van het christelijk geloof en de christelijke liefde.

Het zoeken naar de wegen om de missiegeest in de parochie telkens weer te vernieuwen en te versterken is echter nog uitdagender dan het verzorgen van collectes en inzamelingen, welke jaarlijks tijdens missiezondag of bepaalde andere acties gehouden worden.²¹⁷ Een diepgaande volwassenencatechese, die de uniciteit van het christelijk geloof verbindt met een respect voor de andere godsdiensten, zou hiertoe de inspiratie kunnen bieden en verlevendigen (vgl. RM 4-11). Ook kan een levendige missionaire belangstelling gewekt worden door b.v. regelmatige prediking erover, versterkt en aangevuld door de getuigenissen van missionarissen die op vakantie komen of naar huis zijn teruggekeerd, door priesters uit de jonge kerken die op bezoek komen, of door missiezusters zoals de Missiezusters van Petrus Claver.²¹⁸ Deze betrokkenheid bij de jonge kerken zal getoond kunnen worden door de hartelijke en gastvrije ontvangst van missionarissen op vakantie, priesters of leken uit de jonge kerken op doorreis, alsook door vanuit de parochies van herkomst het contact te onderhouden met de missionarissen die uit de parochiegemeenschap afkomstig zijn (AG 37). Natuurlijk is het ook mogelijk om via de buitenlandse priesters en religieuzen die inmiddels in een aantal parochies werken voor hun thuisparochies en landen acties te organiseren - eventueel in samenwerking met het missiebureau van het bisdom.²¹⁹

Ook andere concrete mogelijkheden die met name vanuit de parochies gerealiseerd en ondersteund kunnen worden, zijn aan te geven: de tijdelijke of langere uitzending van leken naar missiegebieden, naar het voorbeeld van Aquila en Priscilla (vgl. Hand. 18; Rom. 16,3)²²⁰ en de zending van missiegezinnen van het neocatechumenaat. Maar met name de constante aanwezigheid van priesters, zusters en leken die om andere redenen zijn uitgezonden of leven in missiegebieden en daar van hun geloof getuigen, is een missionaire presentie (vgl. AG 11). Het contact onderhouden met deze missionarissen ver weg vitaliseert in hoge mate het parochiële leven, zoals ieder wel uit eigen ervaring weet. Ook jongeren staan vaak open voor een tijd meeleven met een activiteit in missielanden.²²¹

De geestelijke en materiële uitwisseling tussen parochies kan eveneens gestalte krijgen in een band tussen twee bisdommen, in de adoptie van een parochie uit de jonge kerk door een parochie uit de oude kerk, door het bezoek van parochianen aan missionarissen in de jonge kerken en het bezoek van bisschoppen of een delegatie uit de jonge kerken aan bisdommen of parochies in de oude kerken. Bovendien kunnen leden van vitale religieuze gemeenschappen en congregaties en leden van nieuwe bewegingen vanuit de wereldkerk naar ons bisdom uitgenodigd worden, zodat

Het bevorderen en ondersteunen van deze missionaire roepingen van priesters, religieuzen en leken, tot slot, is de grootste bijdrage tot de missionering (vgl. AG 23).

VRAAG:

Wat doet de parochie voor de missie?

- ⁶⁵ Vgl. K. Gabriel, *Christentum zwischen Tradition und Postmoderne* (Freiburg: Herder, 1996⁵)
- ⁶⁶ Vgl. Giuseppe Savagnone, *Evangelizzare nella post-modernità* (Turijn: Elle di Ci, 1996); Sergio Lanza, *La parrocchia in un mondo che cambia. Situazioni e prospettive* (Roma Morena; Edizioni OCD, 2003)
- ⁶⁷ Vgl. Erik Borgman, "De erosie van de hiërarchie", in: Jan Jacobs, e.a., *Daarom toch katholiek. Opstellen rond een kentering* (Nijmegen: Valkhof Pers, 2004), pp. 88-105
- ⁶⁸ Vgl. voor het begrip van het sacrale, hoofdstuk III, I
- ⁶⁹ Vgl. Geert Mak, *Hoe God verdween uit Jorwerd* (Olympus [Contact], 2000¹⁸); Harm Visser, *Leven zonder God. Elf interviews over ongelof* (Amsterdam: Veen, 2003); J. Langmead Casserley, *De ontkerstening van de moderne wereld* (Desclée, De Brouwer, 1954); John Robinson, *Honest to God* (London: SCM Press, 1963); Harvey Cox, *De stad van de mens. Het levenspatroon van de moderne wereld in theologisch perspectief* (Utrecht: Ambo, 1966); Harvey Cox, *Religie in de stad van de mens. Naar een postmoderne theologie* (Baarn: Ambo, 1984); James Edwards, *The Plain Sense of Things. The Fate of Religion in an Age of Normal Nihilism* (University Park, Penn.: Pennsylvania State University Press, 1997); Richard Elliot Friedman, *De verdwijning van God. Een goddelijk mysterie* (Baarn: Ten Have, 1996); Steve Bruce, *God is Dead. Secularization in the West* (Oxford: Blackwell, 2002); Robert Coles, *The Secular Mind* (Princeton: Princeton University Press, 1999); Talal Asad, *Formations of the Secular. Christianity, Islam, Modernity* (Stanford, CA.: Stanford University Press, 2003); S. Acquaviva, *The Decline of the Sacred in Industrial Society* (New York: Harper and Row, 1979); O. Chadwick, *The Secularization of the European Mind in the Nineteenth Century* (New York: Cambridge University Press, 1975); U. Galimberti, *Orme del Sacro. Il cristianesimo e la desacralizzazione del sacro* (Milano: Feltrinelli, 2000); D. Torevell, *Losing the Sacred. Ritual, Modernity and Liturgical Reform* (London: T&T Clark, 2000)
- ⁷⁰ Vgl. Albert Felling, Jan Peters, Peer Scheepers, *Individualisering in Nederland aan het einde van de twintigste eeuw. Empirisch onderzoek naar omstreden hypotheses* (Assen: van Gorcum, 2000); J.A. van der Ven, red., *Individualisering en religie* (Baarn: Ambo, 1994); G. Dekker, H. Stoffels, *Godsdienst en samenleving. Een introductie in de godsdienstsociologie* (Kampen: Kok, 2001), pp. 103vv. Sommigen herleiden daarbij de secularisatie tot individualisering: Zo b.v. Gianni Vattimo, *Het woord is geest geworden. Filosofie van de secularisatie* (Kampen: Kok Agora, 2003), maar ook b.v. Thijs Wöltgens, *De overwinning van de erfzonde en de ziel van Europa* (Nijmegen: Valkhof pers, 2001), pp. 56vv. en A.J. Nijk, *Secularisatie. Het gebruik van een woord* (Rotterdam: Lemniscaat, 1968). Dit lijkt echter niet terecht, daar geloven niet slechts een sociaal gegeven is. Wellicht is een omgekeerde causaliteit wel mogelijk: uit onderzoek blijkt dat naarmate men minder gelovig is, men ook minder geneigd is vrijwilliger te zijn.
- ⁷¹ Vgl. Johannes Paulus II, *Boodschap voor de 35ste Wereldcommunicatiedag 2001*, nr. 4 (<http://www.rkdocumenten.nl/index.php?documentid=316&>) en het onderzoek van Felling e.a. (zie vorige noot) p. 121 waar de katholieken precies dezelfde hedonistische waardenoriëntatie blijken te hebben als de gemiddelde Nederlander...
- ⁷² Vgl. Het feit dat in 1996 nog slechts 17% van de katholieken in Nederland in een persoonlijke God geloofde. Zie het Kaski onderzoek *God in Nederland 1966-1996*. Vgl. voor de term "ietsisme", Ronald Plasterk: *Intermediair* 27 november 1997 (<http://homepage.mac.com/verweijm/Personal5.html>); Gijs Dingemans, *Ietsisme. Een basis voor christelijke spiritualiteit?* (Kampen: Kok, 2005)
- ⁷³ Vgl. John Brennan, *La Missione Cristiana in un Mondo Pluralistico* (Vaticaanstad: Libreria Editrice Vaticana, 1994)
- ⁷⁴ Vgl. Robert Lemm, *De kruisgang van het christendom* (Soesterberg: Aspekt, 2000); René Rémond, *Le christianisme en accusation* (Paris: Desclée de Brouwer, 2000); Ed Murphy, *The Handbook for Spiritual Warfare* (Nashville, Tenn.: Thomas Nelson, 2003)
- ⁷⁵ Vgl. Ton Bernts, *Boodschap aan de kerken? Religie als sociaal en moreel kapitaal* (Zoetermeer: Meinema, 2004); H. Vroom, H. Woldring, red., *Religies in het publieke domein* (Zoetermeer: Meinema, 2002); Thijs Wöltgens, *De overwinning van de erfzonde en de ziel van Europa* (Nijmegen: Valkhof pers, 2001)
- ⁷⁶ Uiteraard moeten we bij de aandacht voor een min of meer vage spiritualiteit heel duidelijk onderscheiden tussen dat wat naar het christelijk geloof toe kan leiden, en dat wat ervan afvoert. Hoewel de New Age haar hoogtepunt gehad lijkt te hebben, is er veel aandacht voor paranormale verschijnselen, gnosticisme (vgl. de *DaVinci code*), etc. Maar als zelfs de KRO een serie begint over reïncarnatie, dan weten mensen het op een gegeven moment ook niet meer.
- ⁷⁷ Vgl. de actie van de KRO over heiligen, Jo Claes, Alfons Claes, Kathy Vincke, *Geneesheiligen in de lage landen* (Kampen: Kok, 2005) en b.v. <http://home.wanadoo.nl/~psd/sidorusweb/heiligen/index.html>
- ⁷⁸ Vgl. de interesse in Rudolf Otto, *Das Heilige* (München, 1958²⁰) Opnieuw uitgegeven als Rudolf Otto, *Das Heilige. Über das Irrationale in der Idee des Göttlichen und sein Verhältnis zum Rationalen* (München: Beck, 1991), Ned.: *Het heilige* (Amsterdam: Appelbloesem pers, 2002). Vgl. M. Raphael, *Rudolf Otto and the Concept of Holiness* (Oxford: Clarendon Press, 1997); Philip C. Almond, *Rudolf Otto: An Introduction to His Philosophical Theology* (North Carolina, 1992); Todd A. Gooch, *The Numinous and Modernity: An Interpretation of Rudolf Otto's Philosophy of Religion* (De Gruyter, 2000); R. Boeke, J. Bavinck, H. Berkhof, e.a., *Een wijze uit het westen. Beschouwingen over Rudolf Otto* (Amsterdam: Appelbloesem Pers, 2001)

- Vgl. verder een greep in alfabetische volgorde: G. Bateson en M.C. Bateson, *Waar engelen zich niet wagen. Een kentheorie van het heilige* (Amsterdam: Contact, 1990); P. Brown, *Society and the Holy in Late Antiquity* (Berkeley en Los Angeles: University of California Press, 1982); R. Cailliois, *L'Homme et le Sacré* (Paris: Gallimard, 1950), Engels: *Man and the Sacred* (Chicago: University of Illinois press, 2001); C. Colpe, red., *Die Diskussion um das "Heilige"* (Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1977); L. Dupré, *De symboliek van het heilige* (Kampen: Kok, 1991); M. Eliade, *Het heilige en het profane* (Amsterdam: Meulenhof, 1977); Idem, *Die Religionen und das Heilige. Elemente der Religionsgeschichte* (Frankfurt am Main: Insel Verlag, 1989); J. Hitchcock, *The Recovery of the Sacred* (New York: Seabury Press, 1974); G. Rooijakkers, "Alledaagse transcendentie", in: J. Bluyens, G. Rooijakkers, *God verborgen en nabij* (Amsterdam: Anthos, 2002), pp. 19-57; A. Rosenbaum, *L'ordre sacré. Les représentations hiérarchiques en philosophie* (Paris: Desclée de Brouwer, 1999); P. Sheldrake, *Spaces for the Sacred* (London: SCM Press, 2001); Jörg Splett, *Die Rede vom Heiligen* (München: Karl Alber, 1971); J. de Vaulx, "Heilig", in *Pastoraal bijbels Woordenboek* (Roermond: Romen & Zonen, 1968), pp. 381 -387
- ⁷⁹ Vgl. Jos Vranckx, *De terugkeer van het wonder. Het bovennatuurlijke op het einde van de eeuw* (Kampen: Kok, 1997)
- ⁸⁰ Vgl. René Hornikx, *Spiritualiteit als motor tot vernieuwing. Een model voor parochie en gemeente* (Kampen: Kok, 2002); Heribert Mühlen, *Neu mit Gott. Grundkurs christlichen Lebens* (Freiburg: Herder, 2000⁴)
- ⁸¹ Vgl. Philippe Béguerie, Claude Duchesneau, *Pour Vivre les Sacraments* (Montréal: Novalis, 1991); Soeur Louise-Marie Antoniotti, *Les Sacraments De L'Église. Signes de Dieu Amour* (Paris: Téqui, 2003)
- ⁸² Vgl. Matias Augé, *L'iniziazione christiana. Battesimo e Confermazione* (Roma: Las, 2004)
- ⁸³ Voor praktische aanknopingspunten, zie de punten onder catechese.
- ⁸⁴ Vgl. Giuseppe Ruta, *Progettare la pastorale giovanile oggi* (Torino: Elledici, Leumann 2002)
- ⁸⁵ Vgl. hierbij het onderscheid met een Woord- en Communiedienst, uitgelegd door mgr. Lescauwat: <http://www.katholieknieuwsblad.nl/actueel21/kn2146b.htm>
- ⁸⁶ Vgl. Francois Wernert, Dominique Moog, *Pour Vivre Ensemble L'Eucharistie* (Paris: Éditions des Oeuvres, 2002)
- ⁸⁷ Vgl. Johannes Paulus II, apostolische brief *Dies domini* (31 mei 1998), te vinden op <http://www.rkddocumenten.nl/index.php?docid=402>
- ⁸⁸ Vgl. <http://www.boetesacrament.nl/> voor praktische tips. Vgl. ook voor achtergrondinformatie: G. Danneels, *Geroepen tot vrede met God en met elkaar* (opnieuw uitgegeven Bisdom Roermond, 2005); Paul Pas, *Heeft de biecht nog toekomst?* (Leuven: Acco, 1983); Benedict Baur, *Frequent Confession. It's place in the Spiritual Life* (Dublin: Four Courts Press, 1980); F. Luna, *Hoe biechten wij goed?* (Amsterdam: De Boog, 1998); *Célébrer la Réconciliation avec des enfants* (Paris: Centre National de Pastorale Liturgique, 1999); Bernard Rey, *Pastorale et Célébrations de la Réconciliation* (Paris: Éditions du Cerf, 1999)
- ⁸⁹ Vgl. voor deze onderwerpen de materialen en cursussen die door het Centrum voor huwelijk en gezin van het bisdom Roermond zijn ontwikkeld (te bereiken via www.bisdom-roermond.nl)
- ⁹⁰ Vgl. Carlo Maria Martini, *Il Vangelo per la tua Libertà. L'itinerario vocazionale del « Gruppo Samuele »* (Milano : Ancora, 1995³); <http://www.berufungen.at/berufungen/>; http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/messages/vocations/index_ge.htm
- ⁹¹ Vgl. Paul Yonggi Cho, *La preghiera: chiave del risveglio* (Marchirolo: Editrice Uomini Nuovi, 1991)
- ⁹² Vgl. Raniero Cantalamessa, *Komm, Schöpfer Geist. Betrachtungen zum Hymnus Veni Creator Spiritus* (Freiburg: Herder, 1999); Paul Hamans, *De heilige Geest werkt in ons* (Tegelen: St. Petrus Canisiusstichting, 1998); Heinz Schürmann, *De Geest maakt levend. Biddend door het Johannes Evangelie* (Nijmegen: Gottmer, 1977); Régis de la Haye, *Kom Heilige Geest. Gebeden tot de H. Geest* (Boeken-centrum, 2004); www.bidjemee.nl
- ⁹³ Vgl. <http://www.spsps-usa.org/>
- ⁹⁴ Vgl. Edward O'Connor, *The Pentecostal Movement in the Catholic Church* (Notre Dame, Ind.: Ave Maria Press, 1971); Bernard Peyrous, Hervé-Marie Catta, *Qu'est-ce que le Renouveau charismatique. D' où vient-il? Où va-t-il?* (Paris: Mame, 1999); Florian Kunter, e.a., *Erneuerung aus dem Geist Gottes. Ermutigung und Weisung* (Mainz: Matthias Grünewald Verlag, 1987); *Katolieke charismatische vernieuwing. Teologische verklaring en pastorale toelichting 'Verklaring van Mechelen 1974'* (Nijmegen: Gottmer, 1976)
- ⁹⁵ Vgl. Daniel Mischler, *L'adorazione eucharistica. Riflessione teologica e progetto pastorale* (Milaan: Edizioni San Paolo, 2003); Marcus Freitag, Ulrich Terlinden, *Eucharistische Anbetung. Verständnishilfen - Gestaltungsmöglichkeiten* (Kevelaar: Butson & Bercker, 2003)
- ⁹⁶ Vgl. het overzicht op www.aanbidding.nl
- ⁹⁷ Vgl. Anselm Grün, *Herzensruhe. Im Einklang mit sich selber sein* (Freiburg: Herder, 2004¹⁶)
- ⁹⁸ Vgl. Meinrad Dufner, *Christliche Meditation. Der vergessene Schatz der Anbetung* (Münsterschwarzach: Vier-Türme-Verlag, 2005); hulp bij meditatie kunnen geven meditatieboeken zoals van J. Bots, *Mij geschiede naar uw Woord, Meditaties bij de zondagsevangelies van de jaren A, B en C (in één band)* (Tegelen: Petrus Canisius Stichting, 2004) en andere werken (<http://www.petruscanisiusstichting.nl/>)

- ⁹⁹ Vgl. De Foyer de Charité in Thorn, Benedictushof in Tegelen, Abdij St. Benedictusberg te Vaals, Arnold Janssen klooster te Wahlwiller, etc. Voor adressen, zie b.v. <http://klooster.startpagina.nl/> en <http://www.rkkerk.net/gemeensc.htm>
- ¹⁰⁰ Vgl. Yves Jausions, *Découvrir la prière intérieure. L'oraison pour tous* (Paris: Salvator, 2004)
- ¹⁰¹ Vgl. ook Thomas Dubay, *Fire within. St. Theresa over Avila, St. John of the Cross, and the Gospel - On Prayer* (San Francisco: Ignatius Press, 1989)
- ¹⁰² Vgl. Godfried kardinaal Danneels, e.a., *Maria en de nieuwe evangelisatie* (Averbode: Altiora, 1988); Consuelo, *Marie, Étoile de l'évangélisation* (Hauteville: Éditions du Parvis, 1995)
- ¹⁰³ Vgl. Francis McNutt, *Een verrassend medicijn. Gebed als bron van genezing* (Gorichem: Ekklesia, 2002); Larry Dossey, *Healing Words. The Power of Prayer and the Practice of Medicine* (New York: Harper Paperbacks, 1993); Idem, *Prayer is Good Medicine. How to Reap The Healing Benefits of Prayer* (San Francisco: Harper, 1996); Idem, *Be Careful What You Pray For... You Just Might Get It*. (San Francisco: HarperCollins, 1997)
- ¹⁰⁴ Vgl. Monique Hébrard, *La foi qui guérit. Quinze témoins racontent* (Paris : Desclée de Brouwer, 1996)
- ¹⁰⁵ Vgl. Robert DeGrandis, Linda Schubert, *La guarigione attraverso la messa* (Mantova : Editrice Il Dono, 1992); Prof. dr. Tomislaw Ivanic, *De vijf ruimten van de heilige Mis* (ad manuscriptum) en zijn hagiotherapie. <http://www.zajednica-mir.hr/hr/utm.html>. Mensen zelf hun intenties laten opschrijven, of zelfs de huizen afgaan om intenties te verzamelen, kan de betrokkenheid vergroten.
- ¹⁰⁶ Vgl. Emiliano Tardif, *Jezus geneest* (Brugge: Tabor, 1990); <http://www.cscvmiami.org/tardif.asp>
- ¹⁰⁷ Vgl. voor dit dienstwerk: Leo Thomas, Jan Alkire, *Healing as Parish Ministry. Mending Body, Mind, and Spirit* (Notre Dame, Ind.: Ave Maria Press, 1992); Isidor Baumgartner, *Heilende Seelsorge in Lebenskrisen* (Düsseldorf: Patmos, 1992); Emiliano Tardif, e.a., *Le ministère de Guérison* (Butin: Pneumatique, 1998); Leanne Payne, *The Broken Image. Restoring Personal Wholeness Through Healing Prayer* (Grand Rapids, MI: Hamewith, 1996); Idem, *Gods tegenwoordigheid geneest* (Kampen: Kok, 1997); Idem, *Herstel van identiteit door genezend gebed* (Driebergen: Navigator, 2000); Simone Pacot, *Tot in onze diepste diepten. Het evangelie ter harte nemen* (Baarn: Ten Have, 2001); Balthasar Staehelin, *Heilung geschieht von innen. Die Praxis der Christustherapie* (Freiburg: Herder, 2003); Philippe Madre, *Dieu guérit... Aujourd'hui* (Burtin: Éditions des Béatitudes, 2002); Idem, *La blessure de la Vie. Renaître à son identité* (Burtin: Éditions des Béatitudes, 2001); Thierry Gamelin, *Cet amour qui guérit. Une approche spirituelle de la santé* (Paris: Brepols, 1996); *Réunis en mon nom. Charismes et guérison* (Paris: Éditions de l'Emmanuel, 1991); Dario Betancourt, *Ik kom om te genezen* (Brugge: Tabor, 1990); Joseph-Marie Verlinde, *Parcours de guérison intérieure*, 2 dln. (Paris: Presses de la renaissance, 2003 en 2005); Idem, Estelle Frankel, *Sacred Therapy. Jewish Spiritual Teachings on Emotional Healing and Inner Wholeness* (Boston: Shambala, 2005); Maxime Gimenez, *La Guérison spirituelle. Le Sens de la Maladie* (Paris: Cerf, 2003); Jean-Claude Sagne, *La Quête de Dieu. Chemin de Guérison* (Éditions de l'Emmanuel, 2005)
- ¹⁰⁸ Vgl. Lytta Basset, *De macht om te vergeven. Kwaad loslaten en vrij worden* (Averbode: Altiora, 2001); Dennis Linn, Matthew Linn, *Healing Life's Hurts. Healing Memories Through the Five Stages of Forgiveness* (New York: Paulist Press, 1978); Joëlle Laflûte-Marietti, *Se réconcilier avec soi-même* (Burtin: Édition des Béatitudes, 2003); Alistair McFadyen, Marcel Sarot, red., *Forgiveness and Truth. Explorations in Contemporary Theology* (Edinburgh: T&T Clark, 2001); Willem Claudemans, *Het wonder van vergeving. Een werkboek* (Deventer: Ankh Hermes, 2002); Jack Kornfield, *De kracht van vergeven. Gedachten over vergeving en vrede* (Den Haag: East-West Publications, 2005)
- ¹⁰⁹ Vgl. Bernard Dubois, *Guérir en famille. Guide pratique et spirituel pour accueillir son identité d'homme et de femme* (Burtin: Éditions de Béatitudes, 2001)
- ¹¹⁰ Vgl. ook: Anselm Grün, *Vasten voor de Heer met een Stil en Ontvankelijk Hart* (Bonheiden: Abdij Bethlehem, 1985); Alexander Schmemmann, *De grote vasten* (Bonheiden: Abdij Bethlehem, 1993); Elmer Towns, *Fasting for Spiritual Breakthrough. A Guide to Nine Biblical Fasts* (Ventura, Cal.: Regal Books, 1996); Bill Bright, *Vasten en bidden voor een opwekking* (Heerenveen: Barnabas, 1999); Jan-Willem Roosenbrand, *Vasten* (Barneveld: Vuurbaak, 1997)
- ¹¹¹ Vgl. Jan Bluysen, *Waar liefde vraagt, luistert God. Hoe bisschop Augustinus nieuwkomers leerde geloven in Jezus Christus* (Nijmegen: Valkhof pers, 2004); Johan van der Vloet, *Parochiecatechese opnieuw uitgevonden. Een denk- en doe-boek voor de parochiecatechese* (Halewijn, Antwerpen, 2004); Hans van den Bosch, "De toekomst van de parochiecatechese", in: Staf Hellemans, e.a., red., *Een kerk met toekomst? De katholieke Kerk in Nederland 1960-2020* (Zoetermeer: Meinema, 2003), pp. 124-137; Het plan van de Amerikaanse bisschoppen: <http://www.usccb.org/education/ourhearts.htm>; Dieter Emeis, *Grundriss der Gemeinde- und Sakramenten catechese* (München: Deutscher Katecheten-Verein, 2001); Karl Heinz Schmitt, *Erfolgreiche Catechese. Ermutigungen für die Praxis* (München: Kösel, 2000); Richard Reichert, *Renewing Catechetical Ministry. A Future Agenda* (New York: Paulist Press, 2002); Bill Huebsch, *La catéchèse de toute la communauté. Vers une catéchèse par tous, avec tous et pour tous* (Brussel: Lumen Vitae, 2004)
- ¹¹² Vgl. het *Algemeen directorium voor de catechese* (1997): http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cclergy/documents/rc_con_ccatheduc_doc_17041998_directory-for-catechesis_en.html. Vgl. ook Geert Faseur, *Opvoeden in geloof. Hoe doe je dat?* (Leuven: Davidfonds, 2003); Stef Desodt, *Je geloof doorgeven, hoe doe je dat?* (Averbode: Altiora, 2003)
- ¹¹³ Vgl. <http://www.bisdrom-roermond.nl/single/index.php?ID=310>

- ¹¹⁴ <http://www.alphacursus.nl/>
- ¹¹⁵ P. de Haes, "De parochie: beperkingen en kansen, een pastoraal-theologische reflectie" in: *Collationes* 13 (1983), 436.
- ¹¹⁶ Vgl. het interdiocesaan uitgegeven doopmagazine *Opnieuw geboren*, red. J. van der Vloet en P. de Vijvere (Antwerpen: Halewijn, 2005); Jean-Marie Cardinal Lustiger, *Le baptême de votre enfant* (Paris: Éditions Fleurus, 1997)
- ¹¹⁷ Vgl. *Guide Pastoral du Rituel de L'initiation chrétienne des adultes* (Paris: Centre National de Pastorale Liturgique, 2000); Pascal Thomas, *Baptiser. Diverses Manières de baptiser aujourd'hui* (Paris: Éditions Oevrières, 2003); Sophie Tremblay, *La pastorale du baptême au Québec. Un modèle remis en question* (Ottawa: Novalis, 2000)
- ¹¹⁸ Te vinden op www.katholiekederland.nl/documents/docs/kndoc_De_glans.pdf
- ¹¹⁹ Vgl. <http://www.bijbel.net/kbs/?p=gn.2> en <http://www.rkbijbel.nl>
- ¹²⁰ Op internet : <http://www.carolushuis.nl/>
- ¹²¹ http://www.katholiekederland.nl/catechese/archief_21101.html ; <http://www.athanasius.nl/menu.htm>; <http://www.rorate.com/catkids/scripts/>; www.teenertime.nl; Voor kerkelijke documenten over catechese, zoals het internationaal directorium voor de catechese, kan men terecht bij: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cclergy/index_en_cat_docuff.htm. Voor een algemeen overzicht over documenten, zie: <http://www.rkdocumenten.nl/>
- ¹²² Vgl. Harold Kushner, *Niets meer te wensen en toch niet gelukkig. O zoek naar de zin van het leven.* (Baarn: Ten Have, 1986)
- ¹²³ Vgl. het interessante en uitdagende artikel van Bart Coenegrachts, "Parochies als voedingsbodem voor wijsheid", in: Mgr. Paul Schreurs, e.a., *Christelijke gemeenschappen in deze tijd. Een bovenzaal met twee grote deuren* (Averbode: Altiora, 2001), pp. 9-48
- ¹²⁴ Vgl. H.C. van der Meulen, *De pastor als reisgenoot. Pastoraal-theologische gedachten over geestelijke begeleiding* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2004)
- ¹²⁵ Vgl. W. Barry, *Spiritual Direction and the Encounter with God. A Theological Enquiry* (New York: Paulist Press, 2004); André Louf, *De genade kan meer. Spiritualiteit van de geestelijke begeleiding* (Tiel: Lannoo, 2003); Philippe Madre, *Être guide spirituel* (Burtin: Éditions des Béatitudes, 2000); David Fleming, red., *The Christian Ministry of Spiritual Direction* (St. Louis: Review for Religious, 1988), bijz. pp. 326-400
- ¹²⁶ Voor goed overzicht, zie: R.A. Vroom, "Onderscheiding. Kiezen voor de weg van God", in *Bulletin voor Charismatische Theologie* 45(2000), pp. 22-49; vgl. ook L. Monden, "Onderscheiding der geesten" in: *DOK* (Brugge) 17(1975)9-10, pp. 173-220; J. de Rooy, "Hoe maak ik een juiste keuze? Onderscheiding der geesten II", in: *DOK* (Brugge) 19(1976-77)4-5, pp. 80-112; Jean van den Eijnde, *De onderscheiding der geesten in het charismatisch leven* (Fayt-Lez-Manage: Maison Notre Dame de Travail, z.j.) en natuurlijk het artikel *Discernement des Esprits* in het standaardwerk *Dictionnaire de la Spiritualité*. Ook vindt men met zoekmachines als Google interessante sites, als men *discernment of spirits*, *Unterscheidung der Geister*, of *discernement des esprit* invoert, zoals: <http://www.sfspirit.com/articles/9711/Article1.htm> en <http://sites.rapidus.net/jacquerooy/petitdisc.pdf>
- ¹²⁷ Vgl. Jacques Philippe, *Innerlijke rust als weg naar God* (Kampen: Kok, 1999); Idem, *In de school van de Heilige Geest* (Kampen: Kok, 1998); Philippe Madre, *Discernement des esprits* (Société des Oeuvres Communautaires: Pneumathèque, 1992); Marko Ivan Rupnik, *Il discernimento*, 2 dln. (Roma: Lipa, 2001); David Lonsdale, Thomas H. Green, *Listening to the Music of the Spirit: The Art of Discernment* (Ave Maria Press, 1993); Gordon T. Smith, *The Voice of Jesus. Discernment, Prayer and the Witness of the Spirit* (Intervarsity Press, 2003)
- ¹²⁸ Vgl. voor deze gemeenschappelijke onderscheiding: Rose Mary Dougherty, *Group Spiritual Direction: Community for Discernment* (Paulist Press, 1995); Suzanne G. Farnham, Joseph P. Gill, R. Taylor McLean, *Listening Hearts: Discerning Call in Community* (Morehouse Publishing, 1991); Suzanne G. Farnham, Stephanie A. Hull, R. Taylor McLean, *Grounded in God: Listening Hearts Discernment for Group Deliberations* (Morehouse Publishing, 1999); Danny Morris, Charles Olson, *Discerning God's Will Together. A Spiritual Practice for the Church* (Upper Room, 1997)
- ¹²⁹ Vgl. Ignatius van Loyola, *Geestelijke oefeningen*. Ingel. en vert. door P. Penning de Vries (Tiel: Lannoo, 1980); Idem, *De geestelijke oefeningen* (Gooi en Sticht, ISBN 903040745X); P. Penning de Vries, *Ignatius en het onderscheiden van de geesten* (Amsterdam/Tiel: Lannoo, 1979); J. Bots, uitg., *Het Kompas van het Geweten* (Oegstgeest: Colomba, 1991); Jörg Dantscher, *Auf Gottes Spur kommen. Ignatianische Exerzitien - auch für den Alltag* (Ostfildern: Schwabenverlag, 2004); Sylvie Robert, *Une autre connaissance de Dieu. Le discernement chez Ignace de Loyola* (Paris: Édition du Cerf, 1997); Pierre Wolff, *Discernment. The Art of Choosing Well, Based on Ignatian Spirituality* (Liguori Publications, 2003); Jorg Müller, *Zur Unterscheidung der Geister. Wege zum geistlichen Leben* (Steinkopf, 2003³); Maurice Giuliani, *L'Expérience des Exercices Spirituels dans la vie* (Paris: Desclée de Brouwer, 2003) en op internet: www.jesuit.org/images/docs/915dWg.pdf
- ¹³⁰ Vgl. de methoden van Willow Creek: David Olsson, *Kerk zonder drempel. Hoe de gemeente van Christus ongelovige mensen kan bereiken* (Haamstede: Stichting Willow Creek Nederland, 1995); Lynne & Bill Hybels, *Rediscovering Church. The Story and Vision of Willow Creek Community Church* (Grand Rapids, Mich.: Zondervan Publishing House, 1995); Don Cousins & Judson Poling, *Discovering the Church*.

Becoming Part of God's New Community (Grand Rapids, Mich.: Zondervan Publishing House, 1992); Ed Dobson, *Een dienst voor belangstellenden. Hoe begin je daarmee?* (Hoornaar: Gideon, 1996); G. Pritchard, *Willow Creek. Een eerlijke evaluatie* (Heerenveen: Barnabas, 1997)

- ¹³¹ Vgl. <http://www.jeugdkerken.nl/>
- ¹³² Vgl. Arjan Boers, e.a., *Nieuwe katholieken* (Tiel: Lannoo, 2000); Colleen Carroll, *The New Faithful. Why Young Adults are Embracing Christian Orthodoxy* (Chicago: Loyola Press, 2002); Marjet Derks, *Het licht gezien. Bekenningen tot het katholicisme in de twintigste eeuw* (Hilversum: Verloren, 2000); Dwight Longenecker, *The Path to Rome. Modern Journeys to the Catholic Church* (Herefordshire: Gracewing, 2004⁵); Monique Hébrd, *Les nouveaux convertis. Enquête sur ces adultes que demandent le baptême* (Paris: Presses de la Renaissance, 2003)
- ¹³³ Vgl. Jean Borella, *The Sense of the Supernatural* (Edinburgh: T&T Clark, 1998); Joseph kardinaal Ratzinger, *Der Geist der Liturgie. Eine Einführung* (Freiburg: Herder, 2002⁶); David Torevell, *Losing the Sacred. Ritual, Modernity and Liturgical Reform* (Edinburgh: T&T Clark, 2000)
- ¹³⁴ Vgl. H. Andriessen, M. Nolet, N. Derksen, red., *Bibliodrama. Stem en tegenstem. Ontwikkeling van een model* (Pastoraal centrum Utrecht, p/a scheurkamp 49; 7231 EB Warnsveld, 1994⁷); N. Derksen, H. Andriessen, *Bibliodrama en pastoraat. De Schrift doen als weg tot dieper geloven* (Den Haag: Voorhoeve, 1985)
- ¹³⁵ Vgl. het overzicht van bedevaartplaatsen in Limburg op: <http://www.meertens.knaw.nl/bol/> en b.v. Jo Claes, Alfons Claes, Kathy Vincke, *Geneesheiligen in de lage landen* (Kampen: Kok, 2005)
- ¹³⁶ Vgl. <http://www.kruisenkapellenlimburg.nl/>
- ¹³⁷ Vgl. <http://www.museumvoorreligieuzekunst.nl/>
- ¹³⁸ Vgl. CL 26 en met name Paus Johannes Paulus II, *Ecclesia de eucharistia* 17 april 2003, in *Rkkerk-kerkelijke documentatie* 31(2003)4, pp. 3-32; http://www.katholiekederland.nl/archief/rkkerk/media/kerkelijke-documentatie/index_archief_2003_17392.html
- ¹³⁹ Vgl. PO 6.
- ¹⁴⁰ Vgl. Paus Johannes Paulus II, *Apostolische brief bij het vijfde lustrum van de afkondiging op het concilie van de Constitutie over de heilige Liturgie 'Sacrosanctum Concilium'*. Nederlandse tekst in de reeks: *Kerkelijke Documentatie* 17(1989), no. 8, 10.
- ¹⁴¹ Vgl. Roy Oswald, *Making Your Church More Inviting. A step-By-Step Guide for In-Church Training* (Alban Institute, 1992); Jan Hendriks, *Een vitale en aantrekkelijke gemeente. Model en methode van gemeente-opbouw* (Kampen: Kok, 1990⁶); Idem, *Gemeente als herberg. De kerk van 2000 - een concrete utopie* (Kampen: Kok, 1999); Idem, *Op weg naar de Herberg. Bouwen aan een open kerk* (Kampen: Kok, 2003²); Idem, red., *Kijken met andere ogen. Een rondreis langs open en gastvrije kerken* (Kampen: Kok, 2004); Bernard Podvin, *L'Accueil Paroissal* (Parijs: Les Éditions de l'Atelier, 1997); Michael Noss, *Aufbrechen - Verändern- Gestalten. Auf dem Weg zu einer einladenden Gemeinde* (Wuppertal: Oncken Verlag, 1999)
- ¹⁴² Voor de zojuist genoemde termen, vgl. CL 26.v
- ¹⁴³ Vgl. St. van Calster, "De toekomst van de parochie. De parochie van de toekomst," in: A. Houssiau, e.a., *De parochie, heden, verleden en toekomst* (Brugge 1988), pp. 62—67; L. Voyer, "De parochie — ontmoetingsplaats van onderscheiden groepen," in: *Collationes* 13 (1983), pp. 386—412; Monique van Dijk-Groeneboer en Roger Weverberg, "De parochie van 2020", in: Staf Helleman, e.a., red., *Een Kerk met toekomst? De katholieke Kerk in Nederland 1960-2020* (Zoetermeer: Meinema, 2003), pp. 84-109, p. 99vv.
- ¹⁴⁴ Vgl. Aurora Sarcia, *Parrocchia si nasce, Comunità si diventa. La ramificazione della parrocchia nel suo territorio attraverso le comunità di base (CEB)* (Catania: Edizioni Chiesa-Mondo, 2004)
- ¹⁴⁵ Vgl. de overzichten bij James O; Halloran, *Small Christian Communities. A Pastoral Companion* (Maryknoll, N.Y.: Orbis Books, 1996); Idem, *Small Christian Communities. Vision and Practicalities* (Dublin: Colomba Press, 2002); Bernard Lee, *The Catholic Experience of Small Christian Communities* (New York: Paulist Press, 2000); Robert K. Moriarty, "Parish and Small Church Communities", in: *America* 7 mei 2001, op internet: <http://www.americamagazine.org/gettext.cfm?articleTypeID=1&textID=1551&issueID=331>
- ¹⁴⁶ Vgl. Ufficio Catechistico Nazionale. Settore Apostolato Biblico, *L'apostolato biblico nelle comunità ecclesiali. Orientamenti operativi* (Torino: Elle di Ci, 2005)
- ¹⁴⁷ Vgl. Tom Ulrich, *Parish Social Ministry* (Notre Dame, Ind.: Ave Maria Press, 2001)
- ¹⁴⁸ Vgl. de Cenacologemeenschappen: <http://www.medjugorjeusa.org/sisterelvira.htm> ; <http://www.comunitacenacolo.it/eng/chisiamo/suorelvira.htm>
- ¹⁴⁹ Vgl. René Hornikx, *Geloven in gemeenschap. Parochieopbouw voorbij de sprakeloosheid* (Heeswijk: Uitgeverij Berne, 2003)
- ¹⁵⁰ Vgl. Arthur Deegan, red., *Developing a Vibrant Parish Pastoral Council* (New York: Paulist Press, 1995)
- ¹⁵¹ Vgl. het overzicht in het themanummer van *Sources Vives* van de Communion de Jérusalem 99 (sept. 2001); Mgr. Jean-Michel di Falco, e.a. *Vivre la Nouvelle Évangélisation*

- ¹⁵² Vgl. Thomas Kleissler, Margo LeBert, Mary McGuinness, *Small Christian Communities. A Vision of Hope for the 21st Century* (New York: Paulist Press, 1997) en www.renew.org
- ¹⁵³ Vgl. Arthur Baranowsky, *Faith Sharing for Small Church Communities. Questions and Commentaries on the Sunday Readings* (Cincinnati, Oh.: St. Anthony Messenger Press, 1993); http://www.spiritofchrist.org/SCC/small_church_communities.htm
- ¹⁵⁴ <http://www.buenavista.org/>
- ¹⁵⁵ Vgl. P. Perini, *Hoe de Heilige Geest een parochie kan vernieuwen* (Roermond: Bisdom Roermond, 1994); Giuseppe Macchioni, *Evangelizzare in Parrocchia. Il metodo delle 'cellule'* (Milan: Ancora, 1998) en Idem, *Evangeliser en paroisse. L'expérience des cellules paroissiales d'évangélisation* (Burtin: Pneumathèques, 1996); vgl. <http://web.tiscali.it/santeustorgio/links/links.htm> voor andere voorbeelden van dit systeem in Europa.
- ¹⁵⁶ <http://www.santeustorgio.it> voor de parochie zelf.
- ¹⁵⁷ PACE staat voor Popolo Articolato in Cellule Evangelizzatrici. Vgl. N. De Martini, *Parrocchia 2000. Una risposta concreta all'appello della Nuova Evangelizzazione* (Torino: Elle di Ci, 1993); Idem, *Parrocchia nuova, comunità di amici* (Turijn: Elle di Ci, 1983)
- ¹⁵⁸ Vgl. H. Opstal en J. Smith, *De Alpha-Cursus in een Rooms-Katholieke setting* (Den Haag: Katholiek Alpha Centrum, 2001); W. Verboom, *De Alpha-Cursus onderzocht. Een onderzoek naar hedendaagse missionaire catechese* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2002); <http://alphacourse.org/catholics/default.htm>
- ¹⁵⁹ Vgl. J. Vranckx, *Pelgrims voor een nieuwe tijd. Jonge bewegingen in de Kerk* (Leuven: Davidsfonds, z.j.)
- ¹⁶⁰ Vgl. Ricardo Blázquez, *Neo-Catechumenal Communities. A Theological Discernment* (Middlegreen: St. Paul Publications, 1988)
- ¹⁶¹ Vgl. <http://www.clonline.org/FirstPage.htm>
- ¹⁶² Vgl. <http://www.focolare.org/en/>
- ¹⁶³ Vgl. <http://www.opusdei.org/>
- ¹⁶⁴ Vgl. <http://www.emmanuel.info/>
- ¹⁶⁵ Vgl. <http://www.kcv-net.nl/>
- ¹⁶⁶ Vgl. <http://www.santegidio.org/nl/>
- ¹⁶⁷ Vgl. <http://www.vbok.nl/>; <http://www.hli.org/>; <http://www.hli.at/> Vgl. Paul Johannes Paulus II bij zijn bezoek aan Nederland: "De huidige maatschappelijke context lijkt van ieder, die van goede wil is, een bijzonder vastberaden inzet te vragen voor de verdediging van het leven, vanaf het eerste ontstaan in de moederschoot tot de laatste hartklop. Ten overstaan van een wereld, die steeds meer bezwijkt voor de duistere aantrekkingskracht van een cultuur van het geweld en de dood, zijn de christenen wellicht meer dan ooit geroepen om te getuigen van hun geloof in een God, die 'geen God van doden is maar van levenden, want voor Hem zijn allen levend'(Lk. 20,38). Een van de belangrijkste diensten, die de Kerk nu aan de wereld moet verlenen, is deze: met het getuigenis van het woord en het voorbeeld een authentieke cultuur van het leven bevorderen." Toespraak tot vertegenwoordigers van parochies, in *Toespraken van Paus Johannes Paulus II bij zijn bezoek aan Nederland (11-15 mei 1985)*, in: 1-2-1, 1985, nrs. 10-11, p. 61
- ¹⁶⁸ Vgl. <http://www.zonnebloem.nl>
- ¹⁶⁹ Oprichtster in Nederland: Marijke Derks, Te bereiken via Postbus 317, 3400 AH IJsselstein, tel. 030-6875276
- ¹⁷⁰ Vgl. <http://www.legion-of-mary.ie/handbook>
- ¹⁷¹ Vgl. Stefan Böntert, *Verkündet es von den Dächern. Neue Medien und Pfarrgemeinde* (Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk, 2002)
- ¹⁷² Vgl. Patrice Canette, e.a., *Parrocchia.Net. Come creare e gestire al meglio la rete di comunicazione parrocchiale* (Turijn: Elle di Ci, 1999); vgl. concreet b.v. www.catholicinsider.com
- ¹⁷³ Vgl. Renzo Bonetti, *Progettare la Pastorale con la famiglia in parrocchia* (Siena: Cantagalli, 2001); Serafino Spreafico, *Famiglia cristiana, Chiesa domestica. Oggetto e soggetto di evangelizzazione attraverso la Parrocchia* (Roma, 1991); Rinaldo Paganelli, *La Famiglia in Parrocchia* (Bologna: Centro Dehoniano, 2005)
- ¹⁷⁴ Vgl. het gezinspastoraat in Limburg op <http://www.bisdome-roermond.nl/single/index.php?ID=84>
- ¹⁷⁵ Vgl. het goede Kinderwerk Samuel: <http://www.stichtingsamuel.nl/>; en het nieuwe kinderkorenwerk <http://www.stichtingcatharijn.dds.nl/index.html>
- ¹⁷⁶ Vgl. de tienergroepen in Limburg op <http://www.uven2tes.net/pages.php?ID=41>
- ¹⁷⁷ Vgl. de jongerengroepen in Limburg op <http://www.uven2tes.net/pages.php?ID=42>; in Nederland, zie www.jongkatholiek.nl
- ¹⁷⁸ Vgl. Patrik Höring, *Jugendpastoral Heute. Aufgaben und Chancen* (Kevelaer: Butzon & Bercker, 2004); J. McDowell, *Why True Love Waits. The Definitive Book on How to Help your Kids Resist Sexual Pressure* (Wheaton, Ill.: Tyndale House, 2002); *No Apologies. The Truth about Life, Love & Sex* (Colorado Springs: Focus on the Family, 2002); <http://www.family.org/resources/itempg.cfm?itemid=384>

- ¹⁷⁹ Vgl. Lode Aerts, *Nieuwkomers bij de bron. Als de Kerk naar jongeren luistert* (Antwerpen: Halewijn, 2003). Vgl. ook de opkomst van de jongerenkerken: <http://www.jeugdkerken.nl/>. Met name Lifeteen schijnt op tieners een grote aantrekkingskracht uit te oefenen: www.lifeteen.com. Voor andere interessante sites voor kinderen, tieners en jongeren, zie: <http://www.stichtingsamuel.nl/>; www.jongkatholiek.nl; <http://www.ijd.be/>
- ¹⁸⁰ Vgl. Christian Schwarz, Christoph Schalk, *De praktijk van de natuurlijke gemeenteontwikkeling* (Hoorbaar: Gideon, 1997); Christian Schwarz, *Natuurlijke gemeenteontwikkeling* (Hoorbaar: Gideon, 1996)
- ¹⁸¹ Een project dat is gestart door Carlo kardinaal Martini van Milaan: *Il vangelo per la tua libertà. L'itinerario vocazionale del "Gruppo Samuel"* (Milaan: Ancora, 1995³). Voor meer informatie over dit project in ons bisdom, vader André Pierik, *Foyer de Charité* te Thorn (apierik@foyer-thorn.nl) en Martina Damiani (m.damiani@bisdom-roermond.nl), bisdom Roermond
- ¹⁸² Vgl. http://www.katholiekeontmoetingen.nl/index_religieuzen.html; <http://www.rkkerk.net/gemeensc.htm>
- ¹⁸³ Vgl. Jacques Faupin, *La mission de France. Histoire et Institution* (Casterman, 1960)
- ¹⁸⁴ Vgl. hiervoor b.v. Frans Wijsen, *Missionaire presentie in een volkswijk* (Baarn: Gooi en Sticht, 1997); Leo Fijen, *Het wonder van Maartensdijk. Hoe een kleine gemeenschap leeft met God* (Baarn: Ten Have, 2001); Miguel Payá, *La parroquia, comunidad evangelizadora* (Madrid: PPC, 1995); Lucio Soravito, *Rinnovare la parrocchia a partire dagli adulti. Riflessioni e schede di lavoro per operatori pastorali* (Milaan: Pauline, 2004); Gilles Routhier, Alphonse Borras, red., *Paroisses et Ministère. Métamorphoses du paysages paroissial et avenir de la mission* (Parijs: Médiaspaul, 2001); William O'Malley, *Converting the Baptized. A Survival Manual for Parents, Teachers, and Pastors* (Allan, Tx.: Tabor Publishing, 1990); John Clarke, *Evangelism that Really Works* (London: Society for Promoting Christian Knowledge, 1995); Martin Pable, *Reclaim the Fire. A Parish Guide to Evangelization* (Notre Dame, Ind.: Ave Maria Press, 2002); Joseph de Mijolla, *La paroisse dans la mission. Relecture d'une page de notre histoire...* (Châteaufort: Soceval, 2002)
- ¹⁸⁵ Uiteraard is hier vanuit zowel spiritueel als menselijk oogpunt veel geschreven. Voor de eerste dimensie, zie b.v. Walter Cardinal Kasper, *Leadership in the Church. How Traditional Roles can Serve the Christian Community Today* (New York: The Crossroad Publishing Company, 2003); W. Kennes, M. van Stiphout, red., *Leiderschap in de Kerk* (Leuven: Peeters, 1996); Rudi Hakvoort, *Een leerpad voor leiders. Leiderschap volgens Jezus* (Tielt: Lannoo, 2005); Frits Vermeulen, *Patronen van Pastoraal Leiderschap* (Baarn: Gooi en Sticht, 1998); Harris W. Lee, *Effective Church Leadership. A Practical Sourcebook* (Minneapolis: Augsburg Fortress, 1989); James Halcomb, David Hamilton, Howard Malmstadt, *Courageous Leaders. Transforming their World* (Seattle: Youth with a mission Publishing, 2000); Bill Hybels, *Moedig leiderschap* (Hoorbaar: Gideon, 2002); Alexander Strauch, *Leiderschap in de gemeente* (Vaassen: Medema, 2002); International Catholic Charismatic Renewal Services, *The Vocation of a Leader: Called, Gifted, and Sent* (Vatican City: ICCRS, 1998); Anselm Grün, *Bezielend leidinggeven* (Tielt: Lannoo, 2003⁴); Idem, *Spiritualiteit voor managers. Leidinggeven vanuit waarden en deugden* (Kampen: Ten Have, 2005); Dwight Johnson, *The Transparent Leader. Spiritual Secrets of Nineteen Successful Men* (Eugene, Oregon, Harvest House Publishers, 2001); Anke Bisschops, Jos Pieper, Willem Putman, *Vreugde en verdriet van de pastor. Hoogte- en dieptepunten in het leven van de parochiepastor* (Zoetermeer: Meinema, 2003)
- Voor de meer menselijke kant van het leiderschap, zie: Robert Greenleaf, *De dienaar als leider* (Schoonhoven: Academic Service, 1999); Idem, *Servant Leadership. A Journey into the Nature of Legitimate Power & Greatness. Essays by Robert Greenleaf* (New York: Paulist Press, 2002); Peter Senge, *Het nieuwe werk van de leider: Lerende organisaties bouwen* (Schoonhoven: Academic Service, 1999⁵); Paul Donders, *De authentieke leider*, 3 dln. (Hoorbaar: Gideon, 2005); Marshall Loeb, Stephen Kindel, *Leiderschap voor dummies* (Amsterdam: Addison, Wesley, Longman, 2000); Steven Covey, *De zeven eigenschappen van effectief leiderschap* (Amsterdam: Business Contact 2000); K. Murrell, M. Meredith, *Empowering Employees* (New York: McGraw-Hill, 2000); R. Fisher, A. Sharp, *Zo krijg je alles voor elkaar. Inspireren, Motiveren, Effectief samenwerken* (Amsterdam: Contact, 1998); Gary Topchick, *Plotseling manager. Oefeningen in leiderschap* (Utrecht: Spectrum, 2004) en last, but not least, zeer inspirerend: Dale Carnegie, *Zo maakt u vrienden en goede relaties* (Amsterdam: Omega Book, 1984) en Pieter Winsemius, *Jet gaat het pas zien als je het doorhebt. Over Cruif en leiderschap* (Amsterdam: Balans, 2004)
- ¹⁸⁶ F. Mush, red., *(Re)vitaliseren van organisaties door Empowerment. Resultaatverbetering door ondernemende en klantgerichte medewerkers* (Deventer: Kluwer, 1995); Richard Barrett, *Liberating the Corporate Soul. Building a Visionary Organization* (Boston: Butterworth, Heinemann, 1998); Peter Block, *Empowerment in organisaties. Werken met positieve tactische vaardigheden* (Deventer: Kluwer, 1998); Kenneth Murrell en Mimi Meredith, *Empowerment van werknemers* (Deventer: Kluwer, 2000); Paul Donders, *De leider als coach. Medewerkers uitdagen en stimuleren* (Hoorbaar: Gideon, 2002); Loughlan Sofield, Donald Kuhn, *The Collaborative Leader. Listening to the Wisdom of God's People* (Notre Dame, Ind.: Ave Maria Press, 1995); Loughlan Sofield, Carroll Juliano, *Collaborative Ministry. Skills and Guidelines* (Notre Dame, Ind.: Ave Maria Press, 1999⁶); Norman Cooper, *Collaborative Ministry. Communion, Contention, Commitment* (New York: Paulist Press, 1993); Donald P Smith, *Empowering Ministry. Ways to Grow in Effectiveness* (Louisville, Kent.: Westminster John Knox Press, 1996); John Maxwell, *Developing the Leaders Around You* (Nashville: Thomas Nelson, 1997); David Ramey, *Empowering Leaders* (Kansas City: Sheed and Ward, 1991); Anke Bisschops, "Participerend leiderschap in de parochie van de toekomst: (zelf)aansturing en de uitdaging van de autonomie", in: S. Hellemans, W. Putman, J. Wissink, red., *Een Kerk met toekomst? De katholieke Kerk in Nederland 1960-2020* (Zoetermeer: Meinema, 2003), pp. 61-83
- ¹⁸⁷ Vgl. Donna Markham, *Spiritlinking Leadership. Working through Resistance to Organizational Change* (New York: Paulist Press, 1999); B. Lott, red., *Conflict management in congregations* (Bethesda: Alban

- Institute, 2002); Roger Fisher, William Ury, Bruce Patton, *Excellent onderhandelen. Een praktische gids voor het best mogelijke resultaat in iedere onderhandeling* (Amsterdam: Contact, 1993); William Ury, *Onderhandelen met lastige mensen. Een strategie om in vijf stappen een doorbraak te forceren* (Amsterdam: Business Contact, 2004)
- ¹⁸⁸ Vgl. Jean Paul II, Raniero Cantalamessa, Daniel Ange, e.a., *Appelés à Évangéliser. Deuxième retraite sacerdotale mondiale, Rome, 1990* (Nouan-le-Fuzelier: Collection Chemin Neuf, Pneumatheque, 1992)
- ¹⁸⁹ Vgl. Patricia Barbernitz, *Parish Ministry for Returning Catholics* (New York: Paulist Press, 1993); Mgr. André-Mutien Léonard, *Pastorale et catéchèse des sacrements. Impasses et perspectives* (Quebec: Anne Sigier, 2005)
- ¹⁹⁰ Vgl. Ernesto Elizondo, "Transforming the Parish into an Evangelizing Community", in: Ralf Martin, Peter Williamson, red., *John Paul II and the New Evangelization. How You can Bring the Good News to Others* (San Francisco: Ignatius Press, 1995), pp. 249-258; Vgl. ook Marc Montminy, "The Story of an Evangelizing Parish", in: Idem, pp. 223-235 en David Thorp, "Doing Evangelizing as a Parish", in: Idem, pp. 236-248
- ¹⁹¹ Vgl. <http://www.icpe.org/> ; <http://www.emmanuel.info/fra/fr/ecoles/> ; <http://www.ccr.org.au/soenature.html> ; <http://www.erneuerung.de/>
- ¹⁹² Vgl. Godfried Danneels, *Hoe vandaag het geloof doorgeven?* (Ijsselstijn: Unistad, 1984); Carlo Maria Martini, *Effetà "Apriti" Lettera per il programma pastorale 'comunicare'* (Milano: Centro Ambrosiano, 1990); Dionisio Borobio, *Catecumenado para la evangelización* (Madrid: San Pablo, 1997); Frank DeSiano, *Sowing New Seed. Directions for Evangelization Today* (New York: Paulist Press, 1994); Idem, *The Evangelizing Catholic. A Practical Handbook for Reaching Out* (New York: Paulist Press, 1998); Jim Petersen, *Evangeliseren als levensstijl* (Kampen: Kok Voorhoeve, 1990); Georg Hunter, *How to Reach Secular People* (Nashville: Abingdon Press, 1992); Idem, *The Celtic Way of Evangelism. How Christianity can Reach the West... Again* (Nashville: Abingdon Press, 2000); Juan Bautista Cappellaro, *Evangelizzare: Compito di alcuni o esperienza di tutti?* (Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1998); Michelle Moran, *Pass it on!* (London: Darton, Longman and Todd, 1990); Jean-Luc Moens, *L'évangélisation. Pourquoi? Comment?* (Paris: Éditions de l'Emmanuel, 1998); Russell Shaw, *Ministry or Apostolate? What should the Catholic Laity Be Doing?* (Huntington, Ind.: Our Sunday Visitor, 2002); A Silvio Couto, *Evangelizar a Cristiandade Profana* (Apalacao: Paulus Editora, 2000); P. Giustiniani, F. Toriello, *Nuova Evangelizzazione. Che Cosa, Come?* (Torino: Elle di Ci, 1991); Enzo Bianchi, *Come evangelizzare oggi?* (Magnano: Qiqajon, 1997); Luis González-Carvajal, *Evangelizar en un mundo postcristiano* (Santander: Sal Terrae, 1993)
- ¹⁹³ Cecil McGarry, e.a., *New Strategies for a New Evangelization in Africa* (Nairobi: Paulines Publications, 2002); de uitgaven van de VS Bisschoppenconferentie: <http://www.usccb.org/publishing/evangelization.shtml> , speciaal het handboek voor evangelisten *Thy Kingdom Come. A Manual for Evangelization Staff* (1999) dat is te downloaden: <http://usccb.org/publishing/5-304.pdf>
- ¹⁹⁴ Vgl. Christof Bäuml, *Kommunikative Gemeindepraxis. Eine Untersuchung ihrer Bedingungen und Möglichkeiten* (München: Chr. Kaiser, 1984); Mathias Schärer, Bern Hilberath, *Kommunikative Theologie. Eine Grundlegung* (Mainz: Matthias Grünewald Verlag, 2003)
- ¹⁹⁵ Vgl. John Young, *Practical Ideas in Evangelism* (Warwick: GPAS, 1992)
- ¹⁹⁶ Vgl. Azione Cattolica Italiana, *A misura di parrocchia. Idee, pensieri, progetti per fare nuova l'AC* (Roma: Fondazione Azione Cattolica, 2004)
- ¹⁹⁷ Vgl. Mgr. L.J. Suenens, *Theologie van het Apostolaat van het Marialegioen* (Antwerpen: Zuid-Nederlandse Uitgeverij, 1951)
- ¹⁹⁸ Vgl. Alwine de Vos van Steenwijk, *Père Joseph. De man in wie de armsten zich herkennen* (Aalsmeer/Den Haag: Luyten, 1990); <http://www.atd-vierdewereld.nl/>
- ¹⁹⁹ Vgl. een initiatief als www.langenachtderkirchen.at/
- ²⁰⁰ Vgl. het initiatief van Roderick Vonhögen, "McFaith" in Amersfoort, een soort jongerencafé.
- ²⁰¹ Vgl. de fundamentele werken van Dom J.B. Chautard, *L'Âme de tout Apostolat* (Paris: Office Français du livre, 1945¹⁷); Pierre Charles, *La Prière Missionnaire* (Louvain: L'Aucam, 1935); Louis Monloubou, *Oración y evangelización* (Estella: Verbo Divino, 1983)
- ²⁰² Vgl. Juan Esquerda Bifet, *Pastoral for a Missionary Church* (Roma: Pontificia Universitas Urbaniana, 1993); José Antonio Pagola, *Acción pastoral para una nueva evangelización* (Santander: Sal Terrae, 1991); Miguel Payá, *La Planificación pastoral al servicio de la evangelización* (Madrid: PPC, 1996); Luis Conzález-Carvajal, *Evangelizar en un mundo postcristiano* (Santander: Sal Terrae, 1993)
- ²⁰³ Vgl. Bronis Verhage, *Grondslagen van de marketing* (Groningen: Wolters Noordhoff, 2004¹⁶) en Jagdish Sheth, Atul Parvatiyar, red., *Handbook of Relationship Marketing* (London: Sage, 2000)
- ²⁰⁴ *Volwassenen vragen naar de doop. Handreiking voor de vormgeving van het catechumenaat* (Utrecht: SRKK, 1998); In de Verenigde Staten heeft men een zeer uitgewerkt programma van RCIA, *The Rite of the Christian Initiation of Adults*. Vgl. <http://www.usccb.org/education/ourhearts.htm> . Vgl. ook Mary Birmingham, *Year Round Catechumenate* (Archdiocese of Chicago, 2002); *La etapa catecumenal* (Madrid: Comisión Episcopal de Apostolado Seglar, 1999)
- ²⁰⁵ Vgl. Paul Weston, *Planning a Church Mission* (Warwick: CPAS, 2003) en de reeds genoemde methode

RENEW. Maar ook de schitterende voorbeelden van de stadsmissies van Rome (1997-1999) als voorbereiding op het heilig jaar en de mede door Immanuel georganiseerde stadsmissies van Wenen (2003), Parijs (2004), Lissabon (2005) en Brussel (2006) en Boedapest (2007) kunnen uitstekende ideeën opleveren: <http://www.icne.nl/>

- ²⁰⁶ Vgl. Michele Chiappo, *De radicalisering van de liefde. Impulsen voor een nieuwe evangelisatie in de geschriften van Mgr. Paul Schreurs* (Averbode: Altiora, 2001)
- ²⁰⁷ Vgl. Luigi Mistò, *Parrocchia e 'sovvenire' per crescere insieme* (Saronno: Editrice Monti, 2004)
- ²⁰⁸ Vgl. Andries Knevel, *Blik op de buis. Over de invloed van de televisie* (Kampen: Kok, 1997); Harry Bouwman, *Televisie als cultuurschepper*. Academisch proefschrift (Amsterdam: VU, 1987); Jaap van Ginniken, *De schepping van de wereld in het nieuws. De 101 vertekeningen die elk 1 procent verschil maken* (Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, 1996)
- ²⁰⁹ Manfred Spitzer, *Vorsicht Bildschirm! Elektronische Medien, Gehirnentwicklung, Gesundheit und Gesellschaft* (Stuttgart: Ernst Klett Verlag, 2005); Peter Winterhoff-Spurk, *Kalte Herzen. Wie das Fernsehen unseren Character formt* (Stuttgart: Klett-Cotta, 2005); Jürgen Wertheimer, Peter Zima, red., *Strategien der Verdummung. Infantilisierung in der Fun-Gesellschaft* (München: Beck, 2002⁵)
- ²¹⁰ Vgl. Patti Valkenburg, *Beeldscherm-kinderen. Theorieën over kind en media* (Amsterdam: Boom, 2002); Peter Nikken, *Kind en media. Weet wat ze zien* (Amsterdam: Boom, 2002); Brian Lang, Bill Wilson, *Internetgids voor christenouders* (Vaassen: Medema, 1999)
- ²¹¹ Vgl. Martin Barker, Julian Petley, III *Effects. The Media/Violence Debate* (London: Routledge, 2001); Robert Cavalier, red., *The Impact of the Internet on our Moral Lives* (Albany: State University Of New York Press, 2005)
- ²¹² Vgl. Eckhard Bieger, *Das Öffentlichkeits-dilemma der katholischen Kirche* (Mainz: Matthias-Grünwald-Verlag, 2003); E. de Jong, "Internet en Kerk, internet en Kerk. Een heilzaam verbond?" in: *Collationes* 32(2002), pp. 115-140; Arno Schilson, *Medienreligion. Zur religiösen Signatur der Gegenwart* (Basel: Francke Verlag, 1997); Pierre Bréchon, Jean-Paul Willaime, red., *Médias et religions en miroir* (Paris: Presses Universitaires de France, 2000); Chris Arthur, *The Globalization of Communications. Some religious Implications* (Geneva: World Council of Churches, 1998); Wolfgang Nethöfel, *Ethik zwischen Medien und Mächten. Theologische Orientierung im Übergang zur Dienstleistungs- und Informationsgesellschaft* (Neukirchen-Vluyn: Neukirchener, 1999); Stefan Böntert, *Gottesdienste im Internet. Perspektiven eines Dialogs zwischen Internet und Liturgie* (Stuttgart: Kohlhammer, 2005)
- ²¹³ Vgl. *Inter mirifica* (1963) in *Constituties en decreten van het 2e Vaticaans oecumenisch Concilie* (Leusden: Stichting Ark, 1995)
- ²¹⁴ Vgl. Pauselijke raad van de Sociale Communicatiemiddelen, *La Chiesa e Internet* (22 febr. 2002)
- ²¹⁵ Vgl. Cardinal Martini, red. *Communication et spiritualité* (Paris: Éditions du Chalet, 1991); Idem, *Il lembo del Mantello* (Milano: Centro Ambrosiano, 1991); Tommaso Stenico, *Era mediatica e nuova evangelizzazione* (Vatican City: Libreria Vaticana, 2001); James McDonnell, Frances Trampiets, *Communicating Faith in a Technological Age* (Middlegreen, Slough: St. Paul Publications, 1989); Maria Cristina Carnicella, *Comunicazione ed Evangelizzazione nella Chiesa* (Milaan: Pauline, 1998); Claudio Consonni, *Religione e internet* (Bologna: Edizioni Dehoniane, 2001); Pierre Babin, Angela Ann Zukowski, *Médias, chance pour l'évangile* (Paris: Lethielleux, 2000), engels: *The Gospel in Cyberspace. Nurturing Faith in the Internet Age* (Chicago: Loyola press, 2002); Herman Lombaerts, Bert Roebben, red., *Gods website. Mediacultuur en godsdienstige vorming* (Amersfoort: Acco, 1998); Franz Zöchbauer, *Verkündigung im Zeitalter der Massenmedien* (München: Kösel, 1969); Sylvain de Bleeckere, red., *Zin in beeld. Identiteit en zingeving in hedendaagse films* (Baarn: Gooi en Sticht, 1992)
- ²¹⁶ Vgl. virtual community die ontstaan is via de website van de wereldjongerendagen 2005: www.jongkatholiek.nl. Voor de achtergronden, zie Amy Jo Kim, *Community Building on the Web* (Berkeley, CA: Peachpit, 2000); Marc Smith, Peter Kollock, red., *Communities in Cyberspace* (London: Routledge, 2000)
- ²¹⁷ Vgl. Nationale Missieraad België, *Missie. Einde of Begin? Verslag van het missiecolloquium* (Leuven: Davidfonds, 1993)
- ²¹⁸ Vgl. <http://stpetrusclaver.filternet.nl/>
- ²¹⁹ Vgl. <http://www.bisdor-roermond.nl/single/index.php?ID=85>
- ²²⁰ Vgl. ook AG 41 en RM 82.
- ²²¹ Vgl. <http://www.code-x.nl> en <http://www.missieenjongeren.nl/> en de algemene site http://www.missieraad.nl/html/z_lidorganisaties.html

BIJLAGE III.

Inventarisering parochie-activiteiten

LITURGIE

Doopsel

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i>
voorbereiding viering programma na de doop Catechumenaat	Gemeenschap. Doopvoorbereiding Catechesekringen	Coördinatie en ondersteuning dekenaten Ondersteuning catechesekringen	Doopmagazine (OC) materiaal Srkk

Eucharistie

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i>
Kerkgebouw Poetsen Bloemsieren Tuinieren Uitnodigingen Parochieblad Intentie-aanbod Speciale vieringen preken intervisie Vorming van Acolythen, Lectoren Vorming van Koster Kindernevendienst(groep) Zangkoor Jongerenkoor Eucharistische vorming		Dienst Economie en bouwzaken Parochiebladenservice / mobiele vorming Seminarie Mobiele vorming Vormingsaanbod koster Website / mobiele vorming Gregoriusvereniging Ontmoetingsdag	Festival Rijsbergen

Eerste Communie

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i>
Voorbereiding Contacten en vorming ouders	Catechesekringen	Catechese projecten / ondersteuning kringen Verzorging ouderavonden met materiaal	Project OC

Boete en verzoening

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i>
Aanbod eens per week Persoonlijk aanbod voor 1e communie voor vormsel voor huwelijk in preken contact met hulpverlening uitleg in media	Contacten met hulpverlening	Coördinatie contacten met hulpverlening	

Vormsel

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i>
(gemeenschap.) voorbereiding tienergroep		Christoffeldag / catechetisch en liturgisch materiaal / mobiele vorming	

Huwelijk

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i>
(gemeenschap.) voorbereiding	(gemeenschap.) voorbereiding	Ondersteuning en coördinatie bisdom	

Ziekenzalving

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i>
(gemeenschap.) voorbereiding		Foldermateriaal	

Begrafenis

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i>
begeleiding nabestaanden		Nota uitvaart	

GEBEDSAPOSTOLAAT

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i>
Parochieretraites/kloosterdagen Aanbidding Gebedswaken		Coördinatie Pinksterwake in parochies	

CATECHESE**Preëvangelisatie**

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i>
filosofieclub		Ondersteuning en materiaal	

Evangelisatie

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i>
"en jij?"/ "geloven nu"/ etc."		materiaal en ondersteuning	

Geloofscursus

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i>
lokale geloofscursus		materiaal / diocesane geloofscursus	

Bijbelcursus

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i>
bijbelgroep		mobiele vorming	

Bibliodrama

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i>
bijbel-toneelgroep speciale doelgroepen		mobiele vorming mobiele vorming	

JONGERENPASTORAAT**Kinderapostolaat**

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i>
kinderclub			

Tienerwerk

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i>
tienergroep		ondersteuning en materiaal / No apologies	

Jongerenwerk

<i>Parochieel</i> jongerengroep	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> ondersteuning en materiaal	<i>Landelijk</i> Wereldjongerendagen
------------------------------------	-----------------	--	---

Misdienaars/acolythen

<i>Parochieel</i> vorming/ontspanning	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> ondersteuning en materiaal Activiteiten als internetsite, bezinnings- en ontmoetingsdagen, reizen, kampen	<i>Landelijk</i>
--	-----------------	--	------------------

ROEPINGENPASTORAAT

<i>Parochieel</i> "opsporen" en begeleiden Gebedsmomenten Roepingenzondagviering	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> Hartstocht-project Gebedsapostolaat Roepingenzondag	<i>Landelijk</i>
---	-----------------	---	------------------

GEZINSPASTORAAT

<i>Parochieel</i> Huwelijksvoorbereiding gezinsgroepen groepen Mothers Prayers No apologies Gezinsdagen Nieuwsbrief	<i>Dekenaal</i> Vorbereidingsavonden Gezinsgroepen Nieuwsbrief	<i>Diocesaan</i> Coördinatie en vorming van teams / samenstelling materiaal Coördinatie en vorming Ondersteuning Ondersteuning Ondersteuning en coördinatie Website en nieuwsbrief	<i>Landelijk</i> Landelijke stichting Landelijke stichting
---	---	---	--

EVANGELISATIE

<i>Parochieel</i> Evangelisatiegroep Eigen methoden en vieringen Actief beleid Reizen/bedevaarten Small Christian Communities Straatevangelisatie	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> Ontwikkelen materiaal (En Jij) Opsporen en begeleiden nieuwe methoden (Renew, Lifeteen, Oikos) Ondersteunen reizen naar 'parochies met good practice' Ondersteuning Ondersteuning Fakkeltocht	<i>Landelijk</i> Missionteams
---	-----------------	--	--------------------------------------

ONDERWIJS

<i>Parochieel</i> Katholieke Leraren op basisschool Contacten met basisschool Catechisten op school Schoolpastoraat	<i>Dekenaal</i> Identiteitsbegeleiders Contacten met middelbare school Schoolpastoraat	<i>Diocesaan</i> Gedelegeerde voor onderwijs Contacten met Pabo/paasposter Gedelegeerde voor onderwijs Kairos Bisschoppelijk gedelegeerde	<i>Landelijk</i> CBG NKSR College gedelegeerden
--	---	--	---

ZIEKENPASTORAAT

<i>Parochieel</i> Zonnebloem	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> Lourdesbedevaarten	<i>Landelijk</i>
---------------------------------	-----------------	--	------------------

STERVENDEN

<i>Parochieel</i> Persoonlijke begeleiding	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> Mobiële vorming rouwverwerking	<i>Landelijk</i>
---	-----------------	--	------------------

DIACONIE

Eenzamen

<i>Parochieel</i> Aleenstaande oudersgroep	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> Dienst Kerk en samenleving	<i>Landelijk</i>
---	-----------------	--	------------------

Ouderen

<i>Parochieel</i>	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> Dienst Kerk en samenleving	<i>Landelijk</i>
-------------------	-----------------	--	------------------

Gevangenen

<i>Parochieel</i> Amnestiegroep	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> Dienst Kerk en samenleving	<i>Landelijk</i>
------------------------------------	-----------------	--	------------------

Drugsverslaafden

<i>Parochieel</i> doorverwijzen hulpverlening	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> Dienst Kerk en samenleving	<i>Landelijk</i>
--	-----------------	--	------------------

Asielzoekers

<i>Parochieel</i> wettelijke ondersteuning	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> Dienst Kerk en samenleving	<i>Landelijk</i>
---	-----------------	--	------------------

Zwerfers

<i>Parochieel</i> Inloophuis	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> Dienst Kerk en samenleving	<i>Landelijk</i>
---------------------------------	-----------------	--	------------------

Psychische nood

<i>Parochieel</i> doorverwijzen hulpverlening	<i>Dekenaal</i> Contactdagen priesters-psychologen	<i>Diocesaan</i> Gezinspastoraat / Dienst Kerk en samenleving	<i>Landelijk</i>
--	---	--	------------------

MEDIA

<i>Parochieel</i> Parochieblad Deur aan deur bladen Kaarten-actie	<i>Dekenaal</i> Contacten lokale omroepen	<i>Diocesaan</i> Parochiebladenservice Ondersteuning in alle mediacontacten - LI Keerpunt	<i>Landelijk</i> Studio RKK Website Katholiek Nederland
--	--	---	---

FACILITEITEN

<i>Parochieel</i> Kerkgebouw Parochiezaal Oratorium School	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> Dienst economie en bouwzaken Dienst economie en bouwzaken Dienst economie en bouwzaken / Liturgie Onderwijsdienst	<i>Landelijk</i>
--	-----------------	--	------------------

OPLEIDINGEN

Groot-Seminarie Rolduc

<i>Parochieel</i> Priesters	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> Rolduc	<i>Landelijk</i>
--------------------------------	-----------------	----------------------------	------------------

Fontys

<i>Parochieel</i> Pastoraal werkers	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> Fontys	<i>Landelijk</i>
--	-----------------	----------------------------	------------------

Kairos

<i>Parochieel</i> Parochie-assistenten	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> Kairos	<i>Landelijk</i>
---	-----------------	----------------------------	------------------

Resonare

<i>Parochieel</i> Parochie- en schoolcatecheten	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i> Resonare	<i>Landelijk</i>
--	-----------------	------------------------------	------------------

Duc in Altum

<i>Parochieel</i> Jongerenwerkers	<i>Dekenaal</i>	<i>Diocesaan</i>	<i>Landelijk</i> Duc in Altum
--------------------------------------	-----------------	------------------	----------------------------------

